

COMITATUS 6/7 FOLYÓIRAT

A TANÍTVÁNYI LÁNCOLAT IRODALMI MŰHELY • ÉDEN MŰVÉSZETI HÁLÓZAT

3. ÉVFOLYAM

► 2013.10.05.

Verses
=

Gögg és hacs
Hiába és
S mégis
Szabad.

Verecke hi
Fülembe

Szabad-
új idő

„Érdeklődve, nyitott szem-
mel és szívvel bejárni
egymás lélekvilágába ez
a kulcs! Megélni az egyé-
nit és a közöset, majd
végül összefűzni őket...”

► IDŐPONT: 2013/11/10 ► KERESD A FACEBOOKON!

Többek közt

CIKK

Brátán Erzsébet •
**AZ ÍRÁS ÉS
A MEDITÁCIÓ**

Dezső Ilona Anna •
OLYAN JÓ VOLNA, HA...

IMPRESSZIÓ

B. Tóth Klára •
**ÉNEK,
MELEGVÁLTÁSBAN**

ESSZÉ

Büki Mátyás •
**TOLKIEN ÉS
A FÁK KORA**
Kertész Márton •
AZ ÁRNYÉK

TANULMÁNY

Kaposi Krisztina •
**OSCAR WILDE
SALOMÉJA...**

NOVELLA

Serfőző Attila •
ÁPDÉTH
Márffyiné H. Henrietta •
**EGY GALÁNTAY
SOHA...**
Csanády Nóra •
**ÁLOM (JUDIT
EMLÉKÉRE)**

VERS

• Bátai Tibor • Kertész
Márton

TARTALOM

CIKK

Mi történt *a tanítványi láncolat irodalmi műhely* háza táján 2013-ban?:

Brátán Erzsébet: Az írás és a meditáció	3
Brátán Erzsébet: Szamszára	11
Dezső Ilona Anna: Olyan jó volna, ha...	12
	14

IMPRESSZIÓ

B. Tóth Klára: Ének, melegváltásban	16
B. Tóth Klára: Egy senki ujjlenyomatai	17

Kertész Márton: Gondolatok egy kísérleti fehérember repertoárjából	18
---	----

Dezső Ilona anna: Milyen magyarnak lenni?	20
--	----

Dezső Ilona Anna: Lehullni készülő falevél	21
---	----

Urbán-Szabó Béla: Egy műfaj halála...	22
--	----

ESSZÉ

Büki Mátyás: Tolkien és a fák kora	24
---	----

László Laura Csengelle: Könnyek, szarkák, közöny	30
---	----

Kertész Márton: Az árnyék	34
----------------------------------	----

RECENZÍÓ

Szinay Balázs: Virrasztások és ébredések – a szerző olvasónaplója	37
--	----

TANULMÁNY

Kaposi Krisztina: Esztétikai tapasztalat és misztikus-vallásos élmény:	
Sík Sándor <i>Alexiusa a Dionüsziosz</i>	
<i>Areiopagitész-i via triplex</i>	
és a középkori szeretetmisztika tükrében - 3. rész	38

Kaposi Krisztina: Oscar Wilde Szaloméja...	43
---	----

NOVELLA

Serfőző Attila: Ápdéth	55
Bojtor Iván: A Szimurg sikolya	58
Márffyné Horváth Henrietta: Egy Galántay soha...	60

Csanády Nóra: Álom (Judit emlékére)	61
--	----

Frideczky Katalin: Vihar	63
Frideczky Katalin: Lépcsőház	65

VERS

• Debreczeny György	
• Bártai Tibor	
• Kertész Márton	
• Serfőző Attila	
	67-72

MI TÖRTÉNT A TANÍTVÁNYI LÁNCOLAT IRODALMI MŰHELY HÁZA TÁJÁN 2013-BAN? – KÉPES ÖSSZEFOGLALÓ A LEGFONTOSABB TÖRTÉNÉSEKRŐL

Köszönjük szépen mindenkinek a gyümölcsöző és értékes együttműködést, segítséget, mellyel hozzájárult az alábbi tevékenységek, események létrejöttéhez! Kiemelt köszönet jár a szerzőknek, akik részvételükkel, munkáik beküldésével rengeteg értékkel örvendeztettek meg bennünket és a minket követő közönséget!

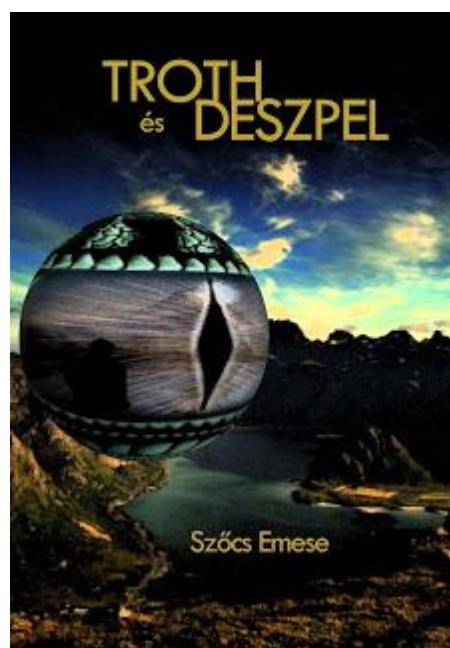
A tanítványi láncolat irodalmi műhely folyóirata, a Comitatus folyóirat az Éden Művészeti Hálózattal karöltve, Beri Róbert és Szecsődy Kristóf közreműködésével folytatta tovább munkáját.

Folyóiratunk, a Comitatus folyóirat lapszámai új, modernebb külsőt kaptak.

Elkészült és online olvasható Szócs Emese *Troth és Deszpel* című kötete.

<http://trothesdeszpel.blogspot.hu/>

Elkészült Márffyné Horváth Henrietta *Ma, holnap, holnapután* című kötete.

Sor került Szinay Balázs első, önálló irodalmi délutánjára *Virrasztások és ébredések*címmel.

Elkészült Szinay Balázs *Az élet szertartása* című kötetének online verziója.

www.azeletszertartasa.blogspot.com

Esszépályázat indult „Esszépályázat Weöres Sándor *Ars poetica* című költeménye nyomán” címmel.

Nicóres Sándor / Ars Poetica

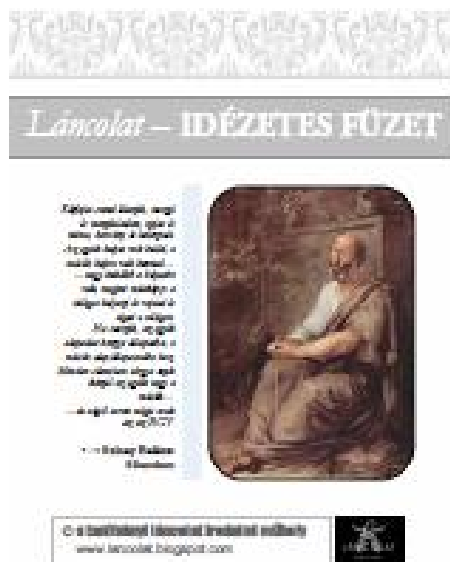
Örökléket dalodnak emlékezt men ad hat.
Ne folyton változótól remél a dicsőséget:
bár csillag, méki sinesen, kit hinnen akar
mélked?

Dalod ar öröklérből tán egy ünkét lobogtat
s aki feljé fordul, egy perig benne eghet.

Verspályázat indult „Az egész a változásról szól” címmel.

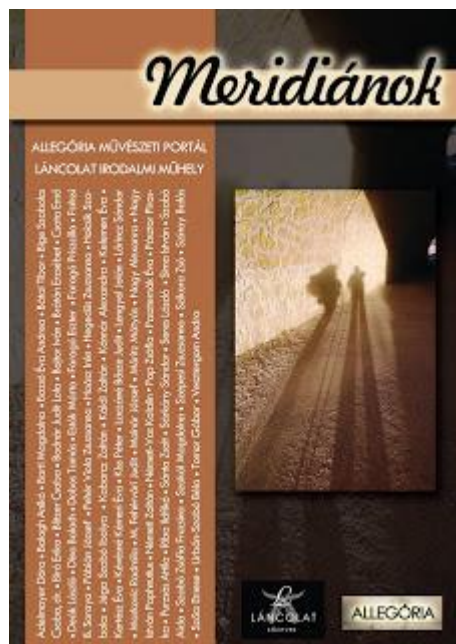

Pályázat indult „Írjunk együtt idézetes könyvet!” címmel, mely pályázatot a nagy sikerre való tekintettel megismételtük. A nyertes pályamunkákból nyomtatott füzetek jelentek meg.

A füzetek anyaga letölthető ide kattintva:
[kattintva: http://www.lancolatkonyvtar.blogspot.hu/search/label/Id%C3%A9zet](http://www.lancolatkonyvtar.blogspot.hu/search/label/Id%C3%A9zet)

Az *Allegória Művészeti Portál*al együttműködve megjelentettük a *Meridiánok* antológiát.

A kiadvány megjelenése alkalmából könyvbemutatót is szerveztünk.

Az *Éden Művészeti Hálózattal* együttműködve megjelentettük az *Enigmák* antológiát.

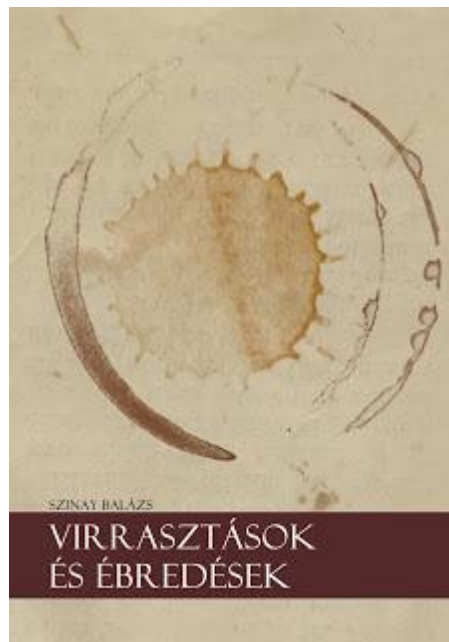
A kiadványnak külön weboldal is készült.

Az antológia végül behálózta az országot!

Elkészült és online olvasható Szinay Balázs *Virrasztások és ébredések* című kötete.

www.virrasztasokesebredések.blogspot.hu

Pályázat indult „Gyökerek vers és kispróza pályázat” címmel, melynek eredményeként megjelent a *Gyökerek kisantológia*.

A kiadvány anyag letölthető itt:

<http://www.lancolatkonyvtar.blogspot.hu/2013/08/gyokerek-kisantologia.html>

I Brátán Erzsébet

AZ ÍRÁS ÉS MEDITÁCIÓ

Vannak, akik különösen nagy hangsúlyt fektetnek a meditációra, a folyamatos gyakorlásra, a mindennapi elmélyülésre. Ez lenne egy spirituális ember egyik legfőbb tevékenysége, mely által még a DNS is megváltoztatható, tágul a tudat, jobban megismerjük önmagunkat, vesszük a végtelen Univerzum üzenetét. Ha befelé sétálunk, határtalan boldogságra és kincsekre lelünk.

Azonban, ha velem találkozna, akiről úgy vélik, spirituális ember vagyok, igen elcsodálkoznak, mert ha szóhoz juthatok, szinte levegő nélkül gyorsan beszélek! Lendületesen. Persze, repkedek az örömtől, ha olyanokkal találkozom, akiket szeretek, vagy annak lehetőségétől, ha elmondhatom, amire az évek során rájöttem. Mindig úgy éreztem, egyik feladatom a tanítás, mint persze mindannyiunknak.

Tanítás-tanulás, folyamatos körfogás.

Egy mester szerint földi életeim egyik utolsó inkarnációjában élek, nem kell már sokszor jönnöm, nyugalom és bölcsesség árad belőlem. Persze, „az életben” nem ismer... mert igazából nagyon intenzív vagyok, mindent átélék a végletekig, benne vagyok a játszmában rendesen. Erre azt felelte, mert a jelenben vagyok! Ezt tőle hallottam először... És milyen igaz! Amibe teljesen beledjuk magunkat, abban teljesen benne vagyunk, olyankor eszünkbe sem jutnak múltbéli sérelmeink, vagy a jövőért való aggodásunk. Az pedig, hogy minden írásom spirituális üzenet, annyiban igaz, hogy az írásokat a fejemben képként látom..., ha pedig a hangról van szó, azt a fejem körüli körülbelül egy méteres körben balról fentről „veszem”. Mindenki médium, aki ír, vagy valamilyen más módon közvetít. Érzem, hogy rácsatlakoztam egy csatornára, ahonnan folyamatosan áramlik az újabbnál újabb írni való. Tehát médium vagyok, bár picit félve mondom ki. Ez is csak egy címke, amihez már sokféle ítélet társult...

Sohasem akartam semmi sem lenni, se versenyezni, sem közvetíteni, vagy valami ilyesmi, mégis azt teszem. Ez a küldetésem. Ezt pedig a negyven évig tartó mindent átélésem utáni összeomlással a hátam mögött mondom.

Hogy nem sokszor kell jönnöm?

Nos, igen, lehet benne valami... hiszen jól

emlékszem, gyermekkoromban azért akartam sok hibát elkövetni és nem teljesíteni a karmám, hogy még nagyon sokszor visszajöhessek ide, annyira szeretek itt lenni!

És mégis... az ember nem odázhathatja el a bevállalt feladatát...

Ám mostanában, életem harmadik szakaszában, amikor írásaimon keresztül szólhatok az emberekhez és néha még egy-egy előadásra is felkérnek, igyekszem komolyan beszélni, mégsem bújhatok ki a bőrrömből... Úgy beszélek, hogy lábam sem éri a földet, de szó szerint nem érzem a talajt magam alatt. Emelkedetten adom elő a mondandómat. Jobb lenne persze nyugodtan, lassan, tagoltan, mint egy igazi előadó...

Ilyenkor javasolják a meditációt...

Nos, igen... a meditáció... már megint a meditáció!

A meditáció valójában koncentrációt jelent. Az az igazi számomra, amikor egy nyüzsgő nagyvárosban fejem fölött lótuszülésben szemlélem a csodálatos élet minden megnyilvánulását, de úgy, mintha én csak a néző lennék a színházban. Ez a meditáció.

Hagyományos módon nem tudok meditálni, de időm sincs hozzá...

Hogy mégis mi köze az írásnak a meditációhoz?

Említettem a médium szót... aztán ráleltem egy idézetre:

„Az írás a meditáció egyik formája”

Hát persze! Hiszen amit ihletnek nevezünk, az maga a hang, ami üzen, hogy mit írjunk! Az íráson keresztül lettem felkészítve a küldetésemre. Az írásokban olvashatják azt, amit nekem üzentek, akiknek éppen arra van szükségük! Írás közben bűvös felhőben élek, finom illatot érzek, boldog vagyok! Amikor készen van egy-egy mű, elégedetten hátradőlök. Ha másnap visszaolvasom, akkor még mindig benne élek. Ha azonban két hónap múlva előveszem, számomra is találhatóak benne új dolgok, és még magam is elcsodálkozom, hogy ezt valóban én írtam?

– Áh! Dehogy... csak a kezem adtam hozzá!

Örülök! S ha jól belegondolok, akkor szinte mindig meditálok, hiszen öt éve egyfolytában írok...

„Az írás a meditáció egyik formája”

Így MEDITÁLOK!

Brátán Erzsébet

Brátán Erzsébet

SZAMSZÁRA

A szamszára szanszkrit szó, jelentése: létforgatag, avagy lélekvándorlás, mely az ismétlődő születés-halál körforgását jelenti. Vannak, akik ezt a szót a szenvedésre értik, mivel a lélekvándorlás magában hordozza a karmát. A karma is egy szanszkrit szó, jelentése: cselekvés. A karma a szabad akarat működési mechanizmusa, amely lelkünk testet öltésével fejt ki hatását, és törvényként hat szellemi fejlődésünk során. Avagy egyik tettünkéből egyenesen következik a másik.

A Padma Purána szerint az univerzumban 8 400 000 létforma van, és a feltételekhez kötött léleknek ezek mindegyikében meg kell születnie. Miután a lélek (dzsiva) keresztülment e sok millió születésen, eléri az emberi létformát. Ekkor lehetőséget kap, hogy elkezdje az önmegvalósítás folyamatát. A védikus szentírások szerint, ha valaki elpazarolja az emberi létformát azzal, hogy életét csupán az érzéki élvezetek mámorának adja át, az ismételten rákényszerül az alacsonyabb létformákban való születésre. Az ember tehát a karmája eredményeképpen újra és újra megszületik, néha gazdag, néha szegényként, esetleg állatként vagy növényként.

Akadnak olyan vélemények, melyek ezt is tagadják, szerintük az emberi létforma többé sohasem lesz állativá...

Más tanok szerint a földi létezés maga a szenvedés, ami nem kerülhető el semmiképpen. Aki ugyanis nem szenved, az már nem is él...

Ha jól belegondolunk, lehet benne valami, hiszen

nem kell mást tennünk, mint hallgatni, miről beszélnek az emberek. Ám ez folyik a média többsávú csapjából is, a tévéből, az internetről, az újságokból, a könyvekből, stb.

Ha sajog a lélek, keseregni kell...

Valami mindig akad, amiért szenvedhetünk, sírhatunk-ríhatunk. Ebből a folyamatos bánathalmazból az évezredek során csodálatos művek születtek, legyen az írás, próza, vers, könyv, zeneszám, mondóka, szindarab, vagy film. Az ilyesmire mindig több „vevő” akad, mint a „nyáltól csöpögő boldogságra”. Megfigyelhető, hogy amikor valakit valami nagy keserűség ér, akkor nem felvidulni szeretne, hanem tovább süllyedni, és nem vígjátékokat, humoros írásokat, vagy vidám társaságot keres, hanem olyasmit, amivel tovább süppedhet az önsajnálatba. Vagyis sírva vígad, mert annyira sajnálja önmagát, hogy ezt kellett megérje, ráadásul idegesíti, ha valaki boldog. A pozitív híradókat nem nézik annyian, mint a „rendes híreket”, melyek másról sem szólnak, mint arról, kik, hol, hogyan, mennyien, miért szenvedtek, haltak meg, különböző katasztrófákban, balesetekben, háborúkban, esetleg bűncselekmények áldozataiként, vagy kit, mikor, mekkora kár ért. Szinte fájuk a hasonló címlaphíreket, mert szörnyülködhetünk és átélhetjük mások fájalmát... önmagunkat szenvedtetve.

Többszörre minden a saját gondolatainkon, hozzáállásunkon múlik. Vegyünk példának egy egyszerű utazást. Az egyik ember idegrohamot kap a sok körforgalomtól, a másik örül, hogy kanyargósan vezethet. Az egyik ember utálja a metrót, a másik élvezi, és kihasználja, hogy egyik végállomástól a másikig zötykölődhet rajta. Végtelen sok hétköznapi apró-cseprő példát lehetne felhozni, mennyit jelentene a pozitív hozzáállás. Ami azt jelenti, hogy elfogadjuk, ami van, nem keseregünk a múlton, tovább lépünk és nyugodtan keressük a kiutat, mert van. Ha nem gurulunk dühbe attól, ami van, hanem elfogadjuk, hogy úgy van jól és kész. Pont.

S máris nekünk könnyebb.

Valójában az lenne a feladatunk, hogy először felismerjük, megismerjük önmagunkat, igaz önvalónkat, és tudjuk, hogy mindennek oka van, tehát, ha változtatunk a szémszögünkön, fordulnak a körülményeink... azután azzá váljunk, akiké válhatunk. Mindenki benn rejlik egy nagy álom, amit mélyen dédelget, de nem meri előhozni, mert képtelennek tartja rá magát. Pedig pontosan az az álom az, ami jelzi, mivé válhatunk. Rajta, terjesszük szét szárnyainkat!

Ám valójában sokunkat hiába feszít belülről ez

az álom, mely arra buzdítana, hogy kiteljesedjünk, még mindig nem bízunk benne, hogy valósággá válhat, és megtehetjük! Rálegyintünk: Áh, dehogy, miért éppen én, a senki, a kicsi, a...

Pedig igen, bárkiből bárki válhat, mindegy, honnan jött és mikor, számtalan példa akad erre is... Nézz körül, mindenütt élnek hús-vér emberek, akik kiemelkedtek valahonnan valamiért. A környezetük csodálja őket, de mégsem bíznak abban, hogy ők is képesek lennének erre. Naná, ugyanarra nem is, de mindenki buzog valami tehetség, csak éppen az álmaink megvalósulásáért tennünk is kell, nem elég várni, hogy majd magától megoldódik.

Ismerhetünk hajléktalan párokat, akik kitartó munkával, rendíthetetlen hittel kijöttek onnan, ahonnan nem sokan. Ma rendes lakásuk és saját vállalkozásuk van. Bebizonyították, hogy bárkiből lehet bárki, ha figyel a jelekre, megtudja, mi az. Számtalan film készült valós történetekből, amikor valaki valami nagy küzdelem árán nagy tettet hajtott végre, mint a mesében, amikor a szegény legényből király lesz. Ez nem csupán mese, átvitt értelemben megvalósulhat, ha teszünk érte, és rendíthetetlenül bízunk a célunkban.

Az EGY-ÉN a világegyetem kicsinyített mása, benne rejlik a MINDEN. Ez nemcsak az emberi létformára vonatkozik, hanem a magányos fűszálra, vagy az állatvilágra egyaránt. Tehát minden élőben benne rejlik a mindenség, s ha ezt tudja, bármivé válhat.

Ugyanaz az erő működteti az Univerzumot, a legapróbb, legdurvább atomtól a legbonyolultabb, legfinomabb részekig. Ugyanaz a MINDEN benne rezeg... ez az erő a tiszta tudatban bármikor elérhető, bárki előhozhatja.

S ha már egyszer ezt a folyamatot megértettük, és biztosan tudjuk, vajon onnan kezdve mindig úgy marad?

Áh, dehogy... amint lazul a hit, az önbizalom, vagy a pozitív gondolkodás, s megmételysz a kétely, mert hagyjuk neki, nem figyelünk önmagunkra, máris visszaeshetünk egy korábbi fokozatra. Fejlődésünk hasonló egy spirálhoz, melyben le-föl hullámozunk a haladás során.

Jómagam is megtapasztaltam ezt az érzést. Miután mélybe zuhantam, s lassan-lassan feljöttem a lépcsőn a talajszintig, azt hittem, sok mindent értek és legalább lefelé már nem lehet menni. Úgy véltem, ha már egyszer fenn vagyok, nem eshetek vissza... pedig pontosan érzékeltem, hogy csupán talajszintig jöttem fel a sötétből. A lépcső felvezetett, de ott nem szűnt meg, hanem megy tovább, bár a fényben már nem látszik olyan jól, de ott van, és végtelen... Imádtam

azt a lépcsőt, ahol mindig megvolt a megfelelő segítség, mely eljutott hozzám.

Ám a fényben még labilisan mozogtam, még nem volt elég biztos az alapszint, amire épülhetett a kastély, ezért többször is átéltem a hullámvölgyet, újra, meg újra...

Néha egészen pontosan megfogalmaztam a problémát, de ha az ember éppen benne él, nem látja olyan jól, mint kívülről, felülről. Ezért nem működik az, ha mások „megmondják”, mert a biztos tudás egy fejlődési folyamat eredménye, ami egy belső utazás során tárja fel magát, és amikor már nem csak tudunk róla, hanem biztosan tudjuk, belsőből fakadó igényünk lesz a változásra, a feljebb lépésre. Az embernek elég megfigyelnie önmagát, mert folyton arról beszél, amin neki kellene változtatnia...

Előbb szemléljünk meg másokat, ott jobban átláthatjuk a helyzeteket, azután merüljünk bele önmagunk megfigyelésébe. Ugye, milyen igaz? Hiszen magunk is arról szeretnénk meggyőzni másokat, amit saját magunknak illene megtennünk. Az a jó, ha ezt már világosan észrevesszük. Akkor nem is akarunk meggyőzni másokat, mert tudjuk, hogy minden úgy van jól, és saját magunknak önmagunkkal van dolgunk. Mindenki önmagáért felel, önmagát neveli, javítja, fejleszti. Erre persze hatással vannak a tapasztalatok, az átélések, megfigyelések és környezetből kiszűrt élmények is. Ha tudjuk, hogy minden úgy van jól, akkor azt is érezzük, nem véletlen, hogy éppen ott vagyunk, ahol, és épp olyanok vagyunk, amilyenek. A világegyetemben semmi sincs véletlen, minden hatkíhat egymásra, csodálatos rendszerben működik. Mégis, amíg idáig eljutunk, de sokszor elesünk, és elhagy minden hitünk, picit megmártózunk a múltban, vagy a megpróbáltatások óceánjában, s megkíséreljük feladni, de valami mindig megment... a remény...

Brátán Erzsébet

Dezső Ilona Anna

OLYAN JÓ VOLNA, HA...

Jó volna, ha végre kibukna belőlem az erőszak... az ember legősi, legőszintébb érzése marad folyamatos takarásban. Jól leplezzük, hiába a sok gyötrelme, még sem merjük kiengedni a gőzt. Álságos világban, válságos érzelmi halmozódásban él a XXI. század embere.

Mennyivel egyszerűbb a természetben élőknek?! Ha boldogok kacagnak, ha szomorúak sírnak, a haragot is ki merik mutatni, nem ássák el magukban. Féltékeny valaki az asszonyára? Egyszerűen oldja meg, fogja a bunkóst és leveri a delikvenst. Az meg visszacsap, már ha tud, ha meg nem hát így járt. Haldoklik valaki a környezetükben? Körbeülik, bátorítják, elsiratják, meg vannak a rituálék, amikkel egymást segítik a gyászban. Születik egy új ember? Amíg a dolgok természet adta voltát éli meg a szülői pár magukra hagyják, mert tudják, az valami olyan felsőbb érzés, amibe nem fér bele az idegen. Miután világra jött a cseppség azonnal körbeveszik őket szeretetükkel, gondoskodnak az anyáról és kisdédéről egyaránt. Ezzel szemben milyen a mai ember? Észre se veszi, ha a szomszédja összeesik az udvarában. Simán mumifikálódhat, még az oszló test bűze sem tűnik fel. Gépies, érzéketlen mindent eljátszó, csak megfelelni akaró automatákká lettünk! Még én is! Hihetetlen, pedig nem ilyen szerettem volna lenni... Valamikor, amikor csak kamaszodtam, úgy képzeltem a dühömet is megélhetem anélkül, hogy közben jobbra- balra kapkodnám a fejemet. A magatehetetlen

erőtlen semmi voltomban, de jó is lenne üvöltöni egyszer egy hatalmasat, olyat, amibe beleordíthatnám egész eddigi sikeres, de még inkább a sikertelen utamat.

Ahogy öregszem, egyre többet gondolkodom az élet nagy igazságairól. Keresem az értelmét, végig veszem az alap érzelmeket. Melyik közülük a legőszintébb. A szeretet? Nem, az ölni is képes! Hogyan? Egyszerűen, mert irigységhez, féltékenységhöz vezet, és mert korlátai vannak. Akkor melyik lehet az az érzés, amelyiknek senki sem szabhat korlátokat? A válasz elborzaszt, hiszen ez nem más, mint a szégyenteljes, titkolni, eltakarni illő gyűlölet. Az egyetlen őszinte és korlátok közé nem szorítható érzélem, a legnatívabb, mert rejtélyes, és mert nem is értjük. Miből fakad? Miért van? Mi a célja? Egyáltalán miért kell nekünk mindenhez az a fránya cél? Furcsa dolgokat boncolgatok, újra, meg újra visszatérek a gyűlölethez. Ahhoz az érzéshez, amit világ életemben igyekeztem elkerülni. Mert ezt nevelték belém! És ami a mai világban egyre nagyobb hangsúlyt kap, egyre jobban eluralkodik minden felett. A legapróbb gyermek is ezzel találkozhat, ahogy felfogni képes kicsiny emberi valóját, máris telefröcsögi agyacsáját a televízióból valamelyik, amúgy aranyos állatka dühkitöréseit, veri, öldöklő a másik szintén aranyos parányi állatfigurát, mert a rajzfilmek eladhatatlanok lennének eme ősi érzélem hiányában! Milyen morbid, amikor a kedves barika fojtogatja a megszeppent farkast, vagy az a bolyhos, kedves nyuszika felkoncolja a rókát, de folytathatnám, se vége, se hossza az erőszak szemléltetésének. A szeretet unalmas, semmit mondó, abból a mai ember már egyáltalán nem kér.

De hogyan lehetne megfogalmazni a gyűlöletet? A minap, elkezdtem kutatni e témakörben. Azt írnak (nem én mondom) a gyűlöletről, hogy valaminek, valakinek, vagy valamilyen folyamatnak, eszmének stb. az elutasítása. Sőt, még ettől is tovább mennek, mert tudományosan definiálják, mint elfojtott, kimondott, kimondatlan vagy megcselekedett... de más szempontok alapján szubjektív zavar, szélsőséges esetekben bűn és az a legmegmagyarázhatatlanabb esetekben azt írják róla, hogy egy olyan agresszió, ami pszichés zavar, tehát gyógyítani kell. Sőt, még azt is olvastam, hogy a depresszió nem más, mint egyik visszafojtott formája a gyűlöletnek... Hadd, ne folytassam mi minden jutott erről az eszembe...

Leültem, magamba roskadtam, majd elkezdtem gondolkodni. Hiszen ez úgy, ahogy van marhaság, mert mindaz, amit tiltanak, nem feltétlen rossz, csak más, eltér az alap erkölcsi normáinktól. Bizony,

azoktól a normáktól, amiket emberek szabtak meg, emberek tiltottak, szintén emberek építettek körbe hatalmas tudatlanság fallal. Vajon milyen lenne az a világ, amelyikben kevésbé tiltanak, és természetesebben élnek az emberek? Ha ilyen egyszerű lehetne az élet, jó meg rossz, akkor mi értelme van ennek az egész álcának, amivel felöltöztetjük magunkat? Lehet-e csak szeretni, anélkül, hogy más értelmes érzelmeket is átéljünk ezzel párhuzamosan? A szeretet rabság. Ha csak szeretünk, fojtunk, ha folyamatosan szeretnek, fuldoklunk. Még a legnemesebb emberi kapcsolatokban is szükség van a változatosságra, ha másként ez nem megy, akkor egy jókor jött, kiadós megbeszélés típusú veszekedésre, amiben kiadhatjuk magunkból minden addigra felgyülemlett gyűlöletünket. Csak kimondtam, mert bizony, aki tiltja, fel sem fogja, mit tilt. Ha nem tiltanak, nem volna piacképes, senki sem akarná megvásárolni, átélni, átvenni, utánozni, de akkor hogyan lehetne egyensúlyban tartani ezt a rabsorsot?

Mit is teszünk ösztönösen a kiegyensúlyozás érdekében, ha már alaposan kiveszekedtük magunkat? Megöleljük vitánk tárgyát. A korlátozások helyett választhatom a tudatosságot, mert akkor ösztönösen elvetek minden diktált stigmát. Hagyom csak úgy megtörténni a dolgokat, nem félek, természetesen fogadom a szeretetet, a gyűlöletet, a jót és rosszat egyaránt.

Képmutatók vagyunk! Egyszerűen arról van szó, hogy nem ismerjük önmagunkat! De ha nem ismerjük önmagunkat, akkor hogyan találhatunk rá saját életünk értelmére?

Húszas éveim vége felé jártam, amikor egy kiadósabb veszekedést követően azt a tanácsot kaptam egy éltesebb, már sokat megélt ismerősimtől, hogy vásároljak magamnak egy jókora tüköröt. Megvettem, elé álltam. Majd ember nagyságút választottam ki, alig fért be az akkori, gyufásdoboznyi előszobánkba. Néztem magamat, furcsa, ismeretlen nő látványa tárult elém. Olyané, aki soha sem szerettem volna lenni. Mit küzdöttem azért, hogy mindig fitt legyek, hogy darázs vékony maradjon a derekam, hogy rezignált tudjak maradni a külvilág előtt, hogy tökéletes feleség-, anya-, munkaerő-, kolléga-, barát... lehessenek. A tuti nő?! De egyebet nem találtam, így egy kellék maradt, ami elé beállhattam leellenőrizni az eredményt, ha kicsinosítottam magamat.

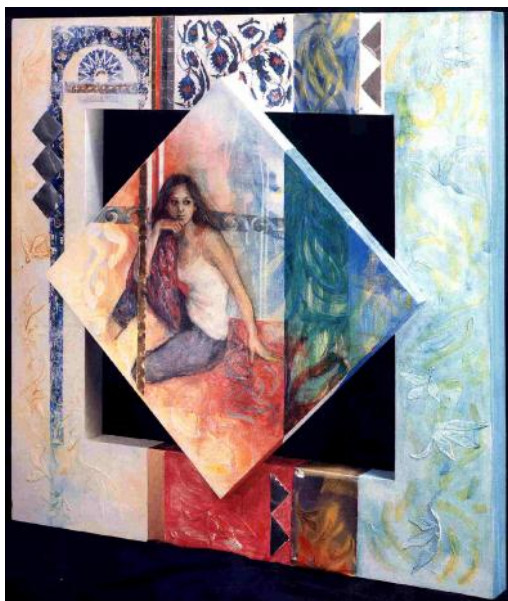
Utoljára pár nappal ezelőtt álltam a tükörbe. Azt hittem, már gyakorlott vagyok, bátran megtehetem, nem fog gondot okozni, hiszen nekem már semmi újat nem tudna mutatni. Ott állt előttem egy elhízott,

jócskán ráncos, nagyorrú, egyenruha arcú idegen, korosodó asszony. Hogyan lehetséges ez, hiszen itt bent nem változott semmi, ugyan az lakik, aki ezelőtt 30 évvel. Ahogyan ott nézegettem magamat, egyre közelebb, és közelebb, mintha csak be akartam volna nyúlni és kifordítani a belsejét, jöttem rá, hogy gyűlölöm azt a komikus alakot, akiről azt mondják, hogy én vagyok. Semmi sem az, aminek látszik... Az nem lehetek, mert én kissé hűvösen visszafogott hölgy vagyok. Ez itt meg egy ideges, önmagától félni képes öregasszony. Ugyan olyan, mint a többi átlagos ötvenes. De, ha csak ennyit láttam volna?! Akkor értettem meg, amit sok évvel korábban mondott a középkorú ismerősim. Hirtelen levetkőztem mindent, amit belém neveltek, megvettem, gondolatban megöltem azt, akit magam előtt láttam. Végre, először életem folyamán megkönnyebbültem. Ha úgy tetszik, hagytam megélni a saját magam iránt érzett gyűlöletemet. Ahol az imént még harag volt, ott béke lett.

Szeptember van, hideg van, fűtök. Nincs célom! Megszűnt minden, ami fekete-fehér, jó-rossz, szeretet-gyűlölet, tél-nyár, ősz vagy tavasz... hadd kavarodjanak össze! Hagyom magamat bepréselni egy óriás mixerbe...

Jeget kér? Igen... azt hiszem... Jó nagyot kortyolok.

Dezső Ilona Anna

B. Tóth Klára

ÉNEK, MELEGVÁLTÁSBAN

Sose tudom, melyik én ébred fel reggel. Este gyanútlanul lefekszem, olvasgatok, írogatok, gondolatban megtervezem a másnapot, tele vagyok optimizmussal, életkedvem egy cserkésztabornak is elég lenne, de reggel elveszítem ezt a magabiztosságot, rájövök, hogy ez most nem én vagyok, figyelem magam, már a fürdőszoba felé botorkálva átesem az elől hagyott partvisban, lehajolok érte, persze leesik a szemüveg az orromról és kettétörik, félvakon tapogatózva turkálók a fiókban pillanatragasztóért, mikor végre beleakad a kezem, leesik a kupak és hozzáragad az ujjam, nagy nehezen

lefejem az orvosi szikémmel, a bőröm kemény, mint a rinocéroszé, a reggeli kávécsésze is tétován remeg a kezemben, túl apró kortyokkal iszom, míg máskor csak úgy döntöm magamba, minél szorongóbb vagyok, annál jobban vágyom, hogy újra az a másik legyek, aki fölpattan, percek alatt elkészül, éhgyomorral elintézi három fontos telefont, megválaszol tíz levelet, megeteti a kutyát, macskát, családot, miközben lelakkozza a kitömített képet, mert másnap már retusálni kell, földobja a háromfogásos ebédet, mert délre itt vannak a vidéki rokonok, lerohan a pincébe, lefűrészel három, plafonig érő deszkát, gyorsan lealapozza, megfesti rájuk az éjjel megálmodott triptichont, mert az ihlet nem vár, közben a létra tetején, a rögtönzött Parnasszuson megszül néhány petrarcai szonettet, mire elkészül és visszatér a valóságba, az ebéd is megfőtt, már csak a meggyes piskóta van hátra, de azt összedobja, míg meghallgatja az angol leckét, de így, ebben a „másállapotban” kizárólag félpár zoknikat dob ki a szekrény, akik szipogva keresik a párjukat, a cipőfűzőm se talál bele a lukba, hiába nyálazom-hegyezem fél órája, közben a kávé kifut, a rántotta odaég, a fél pár csizmám cipzárja elakad, se fel, se le, így bal lábamon egy kockás posztópapuccsal bicegek ki a közértbe, a csizmaszár lekonyulva söpri a pocsolya vizét, ahogy a dögnehez cekkerrel átugrálok a járda gödreiben megmaradt hólét, a víztükörben keresem azt a másikat, gyere már, válts le végre, már azt se tudom, sok, vagy kevés vagyok-e magamnak, jön is, ott vigyorog vissza a víztükörből, felismerem a kaján hanghordozást: – nem, öregem, ma még te vagy a soros, bírd ki magad reggelig.

B.Tóth Klára

„Érdeklődve, nyitott szemmel és szívvel bejárni egymás lélekvilágába ez a kulcs! Megélni az egyéni és a közöset, majd végül összefűzni őket...”

► IDŐPONT: 2013/11/10

► KERESD A FACEBOOKON!

B. Tóth Klára

EGY SENKI UJJLENYOMATAI

Üldögélek a Héven nyakig merülve a könyvembe, utasok szállnak fel-le, ajtók nyitódnak-csukódnak, de én csak falom a fejezeteket egymás után, lábammal a kocs oldalához szorítva a frissen restaurált festményt. Este lakkoztam, hiába bugyoláltam dupla nejlonba, pillanatok alatt megtölti az étert a penetráns terpentinszag, ami nekem ugyan ínycsiklandó csemege, műteremhangulat, hivatásom ambróziaillata, de az utasok egymásra nézve fintorognak, felemelt szemöldökkel továbbadva a kérdést a nemzetközi jelbeszéd szabályai szerint, majd felém biccentik a fejüket, aztán beindul a láncreakció, és a rögtönítélő bíróság döntési mechanizmusával egyszerre sújtanak le rám a pillantások.

Miután válltáskám apró mérete kizáró oknak ítéltetett, tekintetük a terebélyes csomagomra esik, egyre közelebb hajolnak, megbizonyosodni a bűzforrás felől, röntgenszemükkel mintegy átvilágítva találgatják, milyen káros hatásnak vannak kitéve miattam, hány generáció fog károsodni felelőtlenségem következtében, hogy nem gyalog teszem meg a tizenöt kilométeres utat ezzel a bőröndnyi csomaggal a hatalmas hóesésben.

Én közben nyakig merülve a könyvlapokban próbálom beleélni magam Theophylus presbyter középkori receptjeibe, hogy kell szarvasagancsból, vagy sajtból és mészből enyvet készíteni, melyik profestékhez keverünk mézgát és melyikhez tojásfehérjét; remélve, hogy így elkerülöm a lesújtó pillantásokat, bár tartok tőle, az enyvzsag így is kiszivárog a veretes szövegből.

A lapozási technikám újfent mély nyomot hagy rögtönzött közönségem lelkében, ugyanis a képtől még reggel lakkos lett a kezem, így körmömmel piszkálom fel a következő lapot és egy laza csuklómozdulattal, behajlított ujjperccel lendítem át a másik oldalra, ami nem megy mindig elsöprő sikerrel, de pótcselekvésnek tökéletesen megteszi. A negyven perces út alatt a felém irányuló gyanakvás mennyisége az utóbbi négy évtized detektív-állományának is becsületére vált volna.

Mikor végre megérkezem a végállomásra, felnézek a könyvemből, látom, már senki nincs a kocsiban. Lekászálódok, térdig süppedve a puha hóba sietek a múzeum felé, ahol meghányjuk-vetjük az összes felmerülő kérdést a muzeológussal, de induláskor nem találok sehol a válltáskámat. Átvizsgáljuk az egész épületet, az emberiség hatszázezer éves kultúrájának ásatási leleteit a paleolitikumtól napjainkig, de a ridikülnek nyoma sincs. Visszafelé minden kukát, bokrot, útszéli padot, ablakpárkányt és kirakatot átkutatok, egész gyűjteményt találok elveszett holmiból, de egyik sem az enyém.

A Héven hagytam volna? Nem, ott körülnéztem, emlékszem, vállamra vettem, utána emeltem hónom alá a becsomagolt képet. Levágták volna a bőrszíjat a vállamról észrevétlenül? Hiszen a nagy hó felfogja a léptek zaját, nem hallani, ha szorosan mögém lépnek. Állítólag ez is bevett szokásuk az útszéli tolvajoknak.

Több órás keresés után bemegyek a rendőrségre. Nincs nálam semmi, csak Theophylus presbyter Scehdulája, de sajnos erre a helyzetre nem ad receptet, az ezerszázas években még nem találták ki a személyit, és a pénzt a derekukra kötött zacskóban hordták a ruha alatt.

Röpke két órás várakozás után behívnak. Az ügyelest leültet, keze a klaviatúrán, rám se nézve kérdezi:

- Neve? Lakcíme? Foglalkozása?
- Festő-restaurátor – mondom a többi adat után mechanikusan.
- Akkor kérem a szakmunkás-bizonyítványát.
- Nincs szakmunkás-bizonyítványom.
- Hogyhogya nincs?
- Nem vagyok szakmunkás.
- Most mondta, hogy festő.
- Igen, festő - restaurátor.
- Az nem szobafestő?

– Nem, festő-restaurátor művész, és nem szakmunkás-igazolványom van, hanem egyetemi diplomám, a Képzőművészeti Egyetemen végeztem.

– Akkor azt adja ide. És minden iratot, amivel igazolni tudja magát.

– De hát épp most jelentettem be, hogy ellopták a táskámat a személyimmal, pénzemmel és minden iratommal. A diplomám szerencsére nem volt benne, otthon van Budapesten, utólag be tudom mutatni.

Ezek után talán bosszúból, hogy így beégett, töviről-hegyire kifaggat életem minden apró eseményéről, folyamatosan lebegtetve, hogy bármit mondok, ők már rég tudják.

Átfut rajtam, hogy mit erőlködöm, ha nem tudom igazolni, hogy valaki vagyok, akkor nem vagyok senki, így ez a hivatalnok sem tehet semmit egy nem létező személy ellen.

Amennyi bizonyíték maradt utánam, az a néhány, lakkos ujjlenyomat Theophylus presbyter lapjain, de ezt gondosan titokban tartom.

B.Tóth Klára

Kertész Márton

GONDOLATOK EGY KÍSÉRLETI FEHÉREMBER REPERTOÁRJÁBÓL

Közhely

Mindenki számára érthető, kapcsolatteremtésre és kapcsolattartásra egyaránt alkalmas. Esélyt ad arra, hogy az ember lelkiismeret furdalás nélkül fennmaradjon. Közhelyekben gondolkodni egy biztos praktika mely lehetővé teszi, hogy a neurózist elkerüljük. Önszuggesztíós gyógmódja abban áll, hogy a kiüresedett szavakat ismételni kell, és minden a legnagyobb rendben lesz. Technikája: a konfliktusokat és kiismerhetetlen érzelmeket közhelyszerűsíteni, majd azt a tudatba átemelni anélkül, hogy a fekély jelenvalóságát kellene tudatosítani. Olvasson bárki is Emile Ciorant, és a zsigerein a hideg futkorászik. Mert közhely ugyan, hogy egyszer mindenki meghal, de ha valaha is az ember átérzi a megsemmisülés ijesztő közelségét, e közhely félelmetes drámaiságát letagadni nem tudja.

Éltető ereje abban áll, hogy megkerülve a dolgok személyes és specifikus jellegét általánosít, vagyis elken.

Döntéshozatal és politika

A döntéshozatalok nehézségeik ellenére –tekintettel az alternatívák etikailag korlátozott mivoltára – a „vagy-vagy” kérdésre redukálhatók. Ez akkor érhető leginkább tetten, amikor élet és halál között kell választani úgy, hogy az ember közben tiszta

maradjon. A „vagy-vagy” kérdése az igen-nem, a VÁLLALOM vagy NEM között dől el. A többi válasz menekvés a válasz elől és a politika hatáskörébe tartozik, már amennyire ott az ember kötelességszerűen műveli.

Ennyi, amit politikusainkról és a szófűzés mesés vívmányairól elmondhatok.

Neurózis

Egyes hiteles személyek szerint a világ a feje tetején áll. Más szintén hiteles személyek véleménye, hogy most sikerült elérni azt a magaslatot, mely szerint az ember azzá válhat, ami valójában is volt, mindennemű szakrális és babonás sallang nélkül. Ez az önállóan és tudatosan gondolkodó racionális lény immár messzemenően meghaladta az animisztikus gondolkodás bűvkörébe fogvatartott őseit és ez megnyitotta az utat a szabadság felé. Függetlenítette magát az ördögök és istenek zavaró jelenlététől, kijelölve helyüket a mesék és mitológiák birodalmában, és mint a történelmi fejlődés kulturális termékét a könyvespolcokra üzte őket. A dolgot egyszer és mindenkorra megoldottnak tekintette. Az eredmény nemhogy meglepő, hanem egyenesen ijesztő. Ijesztő, mégpedig azért, mert rá kellett döbbsennie arra, hogy a feltételezett pneumatikus erők meglepte nélkül egyetlen emberi tulajdonsága a neurózisa maradt. Mégpedig az a neurózis, melynek okát Isten és Ördög kettősségében vélték felfedezni. Csakhogy mindeddig a felelősségen Isten, Ember és Ördög egyaránt osztozott, most pedig az emberre szakadt egész súlyával, mint ahogy a dolgok kiismerhetetlen szövevényét eddig e három minőség által értelmezni lehetett, most viszont teljes a káosz. A világ maradt olyan, amilyen; az ember viszonyulása változott meg a világhoz, oly módon, hogy felfüggesztve transzcendentális kapcsolódását a lét megmagyarázhatatlan jelenvalóságához, nem maradt számára más, mint a világtól való elidegenedés sivár üressége, a szorongás, elveszettség és halálfélelem gyöttrő igézetével.

Morál

Hajlamosak vagyunk feltételezni, hogy kétféle morál van: egy örökérvényű és egy történeti. Az előbbi szakrálisnak is nevezhetnénk, az utóbbit egy adott társadalom követelményeinek megfelelően

közmorálnak is nevezhetnénk, mint ahogy nevezik is. (Újabban felvetődött, hogy létezik politikai morál is. Ez azonos a közmorállal, mert a társadalom mindenkor elvárásának igyekszik megfelelni.) Manapság morálról beszélni olyasvalami, ami senkire sem vonatkozik, és ha nem volna rendőrség és igazságszolgáltatás, hogy a látszatot fenntartsák, és kirívó esetekben - amikor a hazudozás képessége nem éri el a követelmények szintjét – befenyítsenek, megszűnne lenni. Mint ahogy nincs is, mert ott, hol erőszak honol morálról beszélni abszurdum. Morál ott van, hol szabadság van, és szabadság csak ott lehet, hol az emberek megértik egymást. A szeretet nem követel, és nem ítélkezik ezért az, aki szeretetben él egyszerre morális és szabad.

A szent

A megsértett hiuság, hogy meg kell halni, az embert szenté teheti. Szentnek lenni ez esetben annyi, mint lázadni Isten törvényei ellen. Ha már meg kell semmisülni, és a világtól meg kell válni, akkor inkább ne legyen semmi, szűnjön meg minden és mindenki. Amikor az ember a világból sértetten visszavonul, és elmagányosodva otthagy mindent és mindenkit, hogy életét önző módon egyedül élje meg, akkor valójában a krisztusi példamutatás ellen cselekszik.

Aki a világot megtagadja, Istent tagadja meg, még ha oly becses kolostori visszavonultságban is teszi azt.

Életvíz

Ha látod a fényben az árnyékot, a színben a tónust, és a hosszúlábú nőben a sétáló csontvázat elmondhatod, hogy eljutottál a dolgok külső ismeretéhez. Ha zsigereiddel hallod a zenét, és értelmezni tudod a víz csobogását, a madárcsicsergés szomorkás nyáresti dalát, akkor valamivel mélyebbre jutottál. Ha a létezés közvetlen valóságát akarod megragadni, talán az a legnehezebb. A „lenni, vagy nem lenni” kérdése, amikor nem látsz, nem hallasz, csak érzed a dolgok lényegét egyszerre átítatva tested és lelked a mindenhatóság és elveszettség, az örökkévalóság és pillanat keserédes nektárjával.

Vajon az alkímia életvize nem ez a keserédes folyadék-e, melyre évezredek óta áhítozunk, és melynek nap, mint nap részesei lehetünk?

Kertész Márton

IMPRESSZUM

Főszerkesztő: Szinay Balázs
Főszerkesztő-helyettes: Beri Róbert
Szerkesztő: Szecsődy Kristóf

A folyóiratban található művek közléséhez a szerzők hozzájárultak. A folyóirat kereskedelmi forgalomba nem kerül, tartalma pdf formátumba letölthető, szabadon nyomtatható. Az anyag nyomtatott formában való megrendelésére lehetőség van a nyomtatás és a postaköltség árának megfizetésével. Érdeklődni ez ügyben a szinba@gmail.com email címen lehet.

Elérhetőségek:

Klubunk weboldala: www.lancolat.blogspot.com

Folyóiratunk weboldala:

www.comitatusfolyoirat.blogspot.com

Könyvkiadás: www.konyvkiadasolcson.weebly.com

A folyóirat tartalma az 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról alapján szerzői jogvédelem alatt áll, bármilyen tartalom felhasználása és terjesztése a szerző/k engedélyéhez kötött.

Vegyél részt te is munkánkban és küldd be nekünk novelládat, versedet, cikket stb., melyet szerepeltetnél folyóiratunkban!

E-mail: szinba@gmail.com.

Dezső Ilona Anna

MILYEN MAGYARNAK LENNI?

Milyen magyarnak lenni?

Volt idő, amikor évente párszor, akkor is sírva hallgattuk a magyar Himnuszt, mert nem volt olyan házibuli, ahol ne énekeltük volna el. Mifelénk a férfiaknak is csillogott a tekintete, és feszesre húzta mindenki a mellét nemzeti imánk hallatán.

Valamikor a húszas éveim közepe táján sikerült összekötnöm az életemet a férjemmel, aki várt rám éveket, míg végre megkaptuk a hivatalos, államközi megegyezésen alapuló házassági engedélyt. Nagy dolog volt, hosszú évekig ácsorogtam érte minden hétfőn a nagyvárad rendőrség előtt kígyózó vég nélküli sorban. Egyetlen fejbiccentéssel jelezte sorra kerülésemkor az illetékes hölgy, akinek a nevét örökre megjegyeztem, hogy hiába vártam. Nem az ő bűne volt, a rendszer állított általa pellengére bennünket. Minden kiutazó feletti uralom és hatalom látszólag az ő kezébe adatott, így legalább volt kinél érdeklődni, és akit szidni, természetesen. Kitelepedésem előtti utolsó évben több alkalommal jártam Bukarestben is. Azt gondoltam, többedmagammal együtt, ha érdeklődünk, beírják nevünket valamilyen nagy könyvbe, így egyszer csak ránk unnak. Vittük a csomagot, kilószámra az abban a világban aranyként mért szemes kávé, Amo szappant, Kent cigarettát... Korrupt világnak, korrupt hivatalnokai úgy nyelték a jó bihari pálinkát, mint a vizet. Utánpótlásról folyamatosan gondoskodtunk. Volt kíváncsiolni szándékozó zsidó-, sváb- tót- és magyar ember elég.

Egy ilyen hétfői napon is épp kipréselték belőlem a szuszt, amint kinyitotta kerek ablakocskáját a hivatali íróasztala elé emelt paravánján az amúgy tetszetős, fekete hajú magát roppant jól tartó hölgy. Előre elmondta, hogy csak két engedély érkezett. Persze az emberség azt diktálta volna, ha megmondja ki az a két ember, no de ilyenben ő nem bővelkedett.

Végig nézte, amint öldökölve odalihegi kérdésért minden megjelent. Döbbenetemre nálam azt mondta kurtán, furcsán, hogy „igen”. Életemben nem hallottam még ilyen csilingelő szót, mint akkor ott. Furcsa vitustáncot járt ereimben a vér, majd elájultam. Kinyújtott egyszerűen egy papírost, amin rajta volt az ominózus aláírás. Félve, nehogy kitépjék a kezemből, magam fölé tartva cibáltam ki magamat a sorból, mire mindenki féltékenyen szíszetget körülöttem és tovább öldökölték egymást az ablakhoz jutás reményében.

Csak kint mertem elolvasni. Leültem a járdaszíget egyik kövére, akár egy igazi koldus, aki megkapta élete legnagyobb alamizsnáját. Hirtelen felgyorsultak az események.

Hogyan léptem át végleg a határt? Milyen volt az a pillanat, amikor a magyar zászlót lengette előttem életemben először szabadon a szél? Pucéron, akár egy újszülött, a kabátomat magam elé tartva érkeztem meg. Azért úgy, mert egy román, konttyal legyeskedő vámos nő, a vámszolgálatra várakozó csehszlovák turistacsoport szeme láttára levetkőztetett, követelve fülbevalómat, amit akkor sem vehettem volna ki a fülemből, ha az életem függött volna tőle. Édesanyámtól kaptam, oda nem adhattam. Ezt a szívtelen állami szolga nem értette meg, tovább követelőzött. Az ominózus fülbevaló semmilyen komolyabb értéket nem képviselt, messze volt az engedélyezett magammal vihető arany súlyától, de ő másban már nem kötekedhetett, így épp azt kérte, amit nem tudtam teljesíteni. Behunyt szemmel, dideregve álltam, február huszonnyolcadikán a borsi határátkelő akkor még egyetlen vámhivatalának előterében. Miután levetettem magamról az utolsó ruhadarabot is, bevitte egy irodába. Ott álldogált egy ismeretlen fiatalember is, aki megszánya, magáról levette kabátját és azt a vállamra terítette. Percek telhettek el így csupán, de én óráknak éreztem, míg a nő észlelve a turista gesztusát, kihozta és lábam elé dobta kabátomat. A ruháimat még akkor sem, ismételtén kérte vegyem ki végre a fülbevalómat. Mutattam, hogy nem, mire gúnyos nevetéssel elvonult. Újabb kínos percek, akkor már a saját kabátomban, míg észleltem, az üvegajtón keresztül integető férjemet. Kezével mutatta menjek, ne törődjek semmivel. A román férfi vámos is biccentet, így végre megértettem, hogy be kell ülni a kocsiba. Talán fél lábammal léptem még csak be, de a kis katona máris nyitotta a sorompót. Láttam a visszapillantó tükröből a nőt lerohanni a lépcsőn, kezében ruháimmal. A férjem teljes gázzal rontott át velem a magyar oldalra. Még a kocsiban is hallottam, „cercei”, ami azt

jelentette, a fülbevalói. Nem mertünk megállni, csak kilométerekkel odébb. Hatalmas üvöltéssel tört fel belőlem a keserűség. Életem párja kinyitotta az ajtót, kisegített és biztatott, hogy kiabáljak akkorát, amekkorát csak bírok. Nem kellett sokat biztatnia, őrjöngtem, ott akkor tört fel belőlem a sokévnnyi sirám először. Ócsáig zokogtam. Egy szál kabátban emelt át ölében tartva a küszöbön új otthonomba. Így érkeztem haza.

Sok intézkedni valóval teltek a következő napok, idegességgel, félelemmel, hová tudok elhelyezkedni. Akár csak a mesében, úgy követte egymást a sok csoda. Március 15.-l kezdtem el új életemet a magyar honvédség kötelékében. Mint mi? Csak úgy, – majd magával is lesz valami... – mondta a világ legemberibb főnöke. Még meg sem melegedtem új munkahelyemen, amikor érkezett az akkortájt igen csak jelentős ünnepünk, az április negyedike.

Szép galambszürke kosztümömben, csinos szürke, sötétkék betétes túsarkú cipőmben akkoriban nem voltam mindennapi látványosság. – Jön már a szőrös talpú – sugdosta egy-két rendetlenebb sorkatona, amikor elhaladtam előttük. Kit érdekelt ez akkor már? Az ebédlőben ünnepi hangulatban húzta ki magát egyszerre a több száz fiatal. Csattogtak a bakancsok, nyikorogtak a fényesre kefélt tiszti cipők, majd bevonult a vezérkar. Mindenki egyetlen mozdulattal emelte fejéhez a kezét, erősen, hangosan mondták az ilyenkor szokásosat: – Erőt, egészséget –, majd megszólalt a magyar Himnusz. Talán ez nem is vágta volna ki nálam a biztosítékot, csak hogy az nem magnóról szólt. Hangosan, tiszta erőből, férfiasan énekelte azt egyszerre több száz fiatalember. Ösztönösen megfordultam. Látni akartam őket. Magamhoz akartam ölelni mindegyiket. Lábam elernyed, a gyomrom a torkomba szökött... néztem a szájukat, amint ütemesen daloltak. Boldog voltam. Zokogtam.

Úgy éreztem a világ legcsodálatosabb dolga magyarnak lenni. Mindenki tudta miért sírok. A katonák hangja el-elcsuklott. A végére, az elején még annyira erőteljes ének egyre jobban elhalkult. Az utolsó szót már csak páran suttogták. Álltam az ebédlő közepén, körülöttem magyar emberek, akik könnyeikkel küszködtek. Hát ilyen magyarnak lenni...

Dezső Ilona Anna

LEHULLNI KÉSZÜLŐ FALEVÉL

Nem tudom, ki vagyok! Azt sem tudom, hogy mit akarok. Csak úgy vagyok, és az nekem épp elég. Ősz van. Odakint minden olyan nagyon szép, békés rendben hullnak a falevelek. Nem zavarja őket semmi sem meg. Hiába a sok rémhír!

Ma a világot divatos félelemben tartani. Új rendben, új embert csakis ilyen módon lehet faragni. Mert faragják a mai karaktereket, képmásokat, mintákat, akár az ősi Kínában az agyagkatonákat megmintázó formákat. Bár mindegyiknek más arca volt, a lényeg ugyan az, a cél egy, a sorsuk egyformán teljesedett be. Eltemetődtek mélyen a sivár múlt morzsalékvilágában.

Félni kell az adósságtól! Hatalmas ellenség ő... Félni kell a bankároktól! Keselyük világa az. Félni kell a nagy hatalmaktól, vagy csak egytől, még nem igazán döntötték el. Félni kell a belső uszítástól! Abban rejlik a veteményük magja, ott hintik el a jövő szabta korlátait. Ott van minden benne egyetlen sortalan sorban. Meg kellene tanulni olvasni. Látni kellene a szemek tükréből, a cinikusan rezignált arcok sajtpuha mimikáiból.

Venni kellene végre óriási tükröket. El kellene helyezni minden sarkon, házban, gyárban, irodában... no, de akkor még az is előfordulna, hogy megismerném a látott valómat. Azt nem szeretném, így van esély arra, hogy rejtve maradok önmagam előtt.

Félni illene a háborúkat, s ha már senki sem fog tartani tőle, mert belefásul ebbe a sok negatív mintába, akkor meg is fogják azt vívni? De meg ám! **A gyarló ember gyűlöletének állandó körforgásában nincsenek határok!**

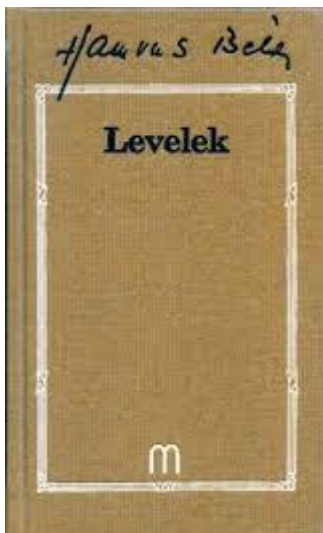
Új ember van születőben! **Ostoba! Olvasatlan! Stencil szabvány...** ahogyan jó nekik. Akkor én miért állnék be a sorba? Van belőlük nélkülem is épp elég...

Mi lesz azzal, aki nem fél, nem hisz, talán még a változásokba is belemenne, mert nem kényelmes, strapabíró, előrelátó, még tud gondolkodni?! Nem tudom, csak egy biztos pontom van, nem félek. Lesz, aminek lennie kell, ahogyan mindig is volt, és ahogy mindig is lesz... Egyszer minden fellángolásnak, pellengére állításnak vége lesz! Csak egyetlen igazság van ezen a földön...

Marad a ciklikus változás, akár kényelmetlen, akár nem... akár beletörődöm, akár nem... ugyan az leszek egykor, aminek lennem kell... **Egyetlen lehullni készülő falevél!**

Odakint ősz van. Harangoznak. Már megint meghalt valaki...

Dezső Ilona Anna

Urbán-Szabó Béla

EGY MŰFAJ HALÁLA

– GONDOLATOK A LEVÉL
MŰFARJÁRÓL ÉS HAMVAS BÉLA
LEVELEK CÍMŰ KÖTETÉRŐL A
KÖTET OLVASÁSA KÖZBEN

Gyerekkoromban a gyermekparalízis miatt sokat voltam kórházban, ahol sok ismerősre, baráttra tettem szert. Miután hazamentünk, a legtöbbjükkal tartottam a kapcsolatot, aminek a leggyakoribb módja a levél volt.

Már kilencévesen nagy levelező voltam. Emlékszek, apám az első levelekbe besegített. Ötleteket adott szófordulatokra, néha újraíratta velem az egészet.

Levelezéseim másik nagy korszaka a középiskola befejezése után kezdődött, ekkor osztálytársaim szétszóródtak az országban, a fiúk egy része előfelvételis lett (ez a felsőfokú tanintézmény megkezdése előtt egy év katonaságot jelentett), ki ide került főiskolára, ki oda egyetemre. Azokkal, akikkel fontosnak tartottuk a kapcsolat fenntartását, ennek lehetséges és legpraktikusabb módja a levelezés volt.

L. Tibor barátommal folytattuk – szerintem – a legmélyebb, legtartalmasabb levelezést az életről, a közéletéről, a politikáról, az aktuális kulturális kérdésekről, könyvekről, filmekről, színházról. Itt bizony öt-tíz oldalas kézzel írott értekezésekről volt szó. Ez a levelezés a rendszerváltás előtti tíz évre esett, ha tetszik ez adja meg a jelentőségüket is.

Ki ír ma papíron kézzel írott levelet? Ki ír ilyen levelet az sms, a net korszakában?

Az elektronikus úton történő levelezés milyen módon rögzíthető a jövő számára? Az sms-ézésről már nem is beszélve! Ezek a félszavas, utalásszerű szövegek milyen értéket képviselnek a jövő szempontjából?

Mindez Hamvas Béla *Levelek* című kötetének olvasása közben jutott az eszembe.

A levél egy adott szinten önálló irodalmi műfaj évszázadok, évezredek óta, számtalan íróról, költőről, festőről, politikusról, tudósról tudunk, akik komoly levelezésben voltak egymással. Ezeknek a levelezéseknek a többsége egyrészt szépirodalmi rangúak, másrészt kultúrtörténeti, tudománytörténeti, politikatörténeti érdekességek, jelentőségűek. Ha nincs is adott esetben szépirodalmi értékük, kordokumentumnak mindenképp tekinthetők.

A levél egyik speciális formája a levélregény (fiktív levelek), ez is egy (regény-) műfaj. Az egyik legismertebb „levélregény” Mikes Kelemen *Törökországi levelei*. Ehhez hasonlatosak a 18. századból Montesquieu: *Perzsa levelek*, Laclos: *Veszedelemes viszonyok*, Hölderlin: *Hyperion* című művei. A levélregény leginkább a szentimentalizmushoz kötődik (Richardson: *Pamela*, Rousseau: *Új Héloise*, Goethe: *Werther*, Kármán József: *Fanni hagyományai*).

A levél, mint irodalmi műfaj halott. A mostani technikai fejlődést látva, elég nehéz elképzelni, hogy a kézzel írott levelezés újraéled.

A nyúl farknyi sms-ekből, a szűkszavú e-mailekből nem lesz irodalmi szöveg. Olyan biztosan nem, mint amilyen szövegeket tartalmaz Hamvas Béla *Levelek* című kötete.

A helyzet rosszabb annál, mintsem konstatáljuk, hogy meghalt egy műfaj. Ezzel valamennyien szegényebbek lettünk, a kultúránkon, a hagyományainkon keresztül. Általában rosszabb, szegényesebb lett az emberek kifejezőkészsége.

A levelezésben elsődleges kérdés, hogy ki, kivel levelezik. Ez különösen igaz egy művész, tudós, politikus esetében. Igaz ez Hamvas Béla esetében is.

A kötet az 1916-1968 közötti levelezéséből ad válogatást, vagyis több mint ötven évet ölel át, egy félévszázadot. De milyen félévszázadot!

Ha az eseménytörténetet nézzük: első világháború, proletárdiktatúra, Horthy-korszak, második világháború, ötvenes évek, 1956, a megtorlás évei, hatvanas évek.

Egy ilyen időszakban még inkább hangsúlyt kap, hogy Hamvas Béla kivel levelezett. Az első kör a szülők, a család. A második kör az ismertebb személyek: Gulyás Pál, Várkonyi Nándor, Wöeres Sándor, Füst Milán, Molnár Antal, Kerényi Károly,

Sárközi György, Cs. Szabó László és nem utolsósorban Kemény Katalin (a felesége). A harmadik kör a kevésbé ismert személyiségek, úgyis mondhatnám, hogy általam kevésbé ismert személyek: Demény János, Veress József, Németh Ferenc, Dobes László, Szabó Irma. Van néhány levél, amelyek kívül esnek az említetteken.

A levelek témái három nagy csoportba oszthatók: magánéleti, egészségügyi kérdések, benyomások; egy harmadik személyhez vagy egymáshoz kapcsolódó értékelések, észrevételek; munka. Az egyes témakörök között természetesen vannak átfedések. Ez a levél műfajából is következik.

Hamvas Béla leveleiben direktben nem politizál, de szinte minden levélben érezni a kor éppen aktuális hangulatát. Ez így egyáltalán nem apolitikus beállítottságról tesz tanúbizonyságot. A másik momentum, amely végigkíséri a leveleket, az Istenben való hit, az a mély meggyőződés, hogy Isten megkerülhetetlen.

1916. április 27-én írja Édes Apucikámnak: „Elhagyott lövészárkok, az út szélén fakeresztek – máshol csak egy dombocskajelzi, hogy itt valamikor meg lehetett halni.

Jól érzem magam, hát hiszen ez még nem harctér, csak a hangját halljuk halkán, néha este, mikor csend van, de így szokunk bele lassan.”

Vagy később, 1916. június 30-án Édes Mamucikámnak: „Istenem – melegeit enni, ágyban aludni! Majd lesz még, hisz van veszély, halál, de van Isten is!”

Félelem, aggodás, bizalom, hit Istenben.

Molnár Antalnak 1936. augusztus 23-án ezt írja: „Az embernek egyedül a divat biztosítja a sikert – ez érthető, ez a korszerű, ami közönségnek, feljebbvalónak, ifjúságnak, kiadónak egyaránt kell, mindenkinek, akiktől függ: a hír. Divattal szemben állni annyit, mint kockáztatni a hírt.”

Emlékeztetek rá, hogy ez több mint hetvenöt évvel ezelőtt íródott. De mai médiavilágunkról is szól.

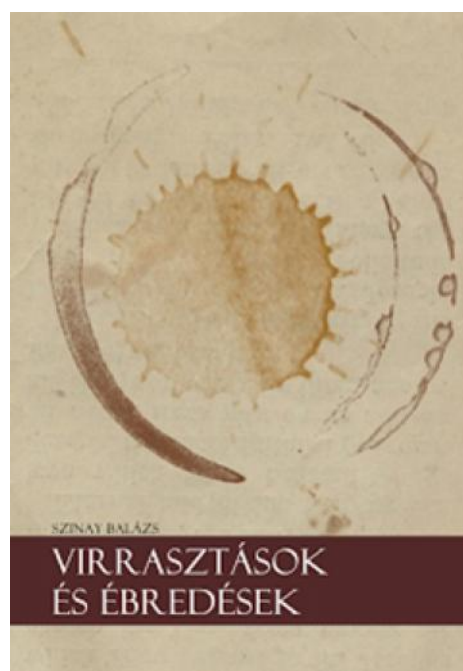
Befejezésül egy rövid idézet az 1943. november 24-én Demény Jánosnak írt levélből: „... tudatosan cselekedve és élve az ember gyorsabban jár, mint ha önmagával ellenkezik és a sorsa ellen lázad”.

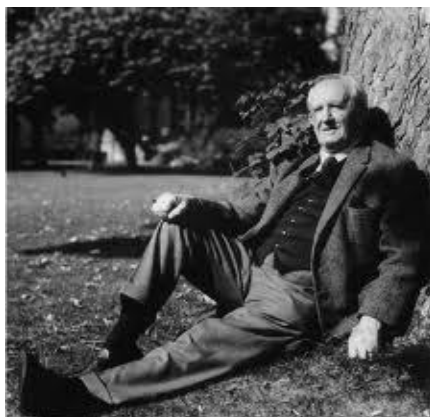
Hamvas Bélától – a leveleiből is – tartást tanulhatunk, tanulhatnánk. Azt, hogy ez a belső tartás tart meg bennünket emberi méltóságunkban az élet legkülönbözőbb helyzeteiben is.

Olykor belegondolok, hogy a mai technikai lehetőségek mellett megszületnének-e Hamvas Béla levelei.

Valójában nem tudom a választ. Ha megértjük emberi tartását, talán a válasz is eljuthatunk.

Urbán-Szabó Béla

Büki Máttyás

TOLKIEN ÉS A FÁK KORA

1.

Néha úgy tűnik számomra, hogy a fantasy-irodalom csak az agy távoli zugaiból erőszakoltan előcsalogatott csodalények kitalálásából és ezeknek bármely történetbe való beillesztéséből áll. A csodalény nem attól csodalény, hogy ezer karja és húsz szeme van, hanem hogy csodát tesz. A csoda soha nem biologikus, de mindig metafizikus. Valamilyen különös átváltozás vagy történés attól lesz csoda, ha tétje van. A csoda voltaképpen az önmagam megváltásának, az emberségemhez való megtérésnek, egyáltalán, a hozzá való odatalálásnak dolgát végzi el. Ha ez a szándék, irányultság, belső bizonyosság, tudás nem rejtőzködik benne, nem csoda, csak pusztá meglepetés, váratlan fordulat, vajákosság, bizarréria.

Ezért van, hogy Tolkien számomra jóval több, mint fantasy-irodalom. Hisz nála a csodáknak és a csodálatos lényeknek metafizikai (transzszendens) lényege van.

Mi ez a metafizikai lényeg? Valójában csak annyi, hogy a választút előtt álló ember, (mesehős, regényhős, hős), a választással – helyesebben szólva annak fontolgatásával, még a tényleges választás előtt – a saját megváltása előtt áll, illetőleg ahhoz nyitja meg az utat. Ha jól választ, a boldogsághoz, önmaga megszokszorozásához, önmaga „meghatalmasításához” jut el. Ha tetszik, a saját sorsában rejtőző ezer más sorslehetőséget – melyek azonban végül az egyetlen sorsát táplálják, nemesítik és építik – egyetlen döntésben kiteljesíti és leéli. Kvázi emberfeletti ember lesz, persze hatalmas küzdelmek és életveszedelmek árán. Ha a rosszat választja, bukik, abban az értelemben is, hogy sorsának még a közelébe sem tud férkőzni, hanem csak elárulja, elvesztegeti azt, és élőhalottként, sors nélkül vegetáló lényként éli le életét. (Lehetne itt azt mondani, hogy ez is egy sors, ám ez csak a logikus elme következetes, ám ebben az esetben hiábavaló játéka lenne. És vannak helyzetek, amikor az emberi lény eleve ki van rekesztve a választások világából.)

2.

Sokan úgy tekintenek rá Tolkienre, hogy túlpillantanak meseregény írói voltán. Van, aki a feudális kor szépségének, és a kiválasztott vezérek visszatértének áhítását olvassa a tünde-történetekben. Szép az a kor, amikor a „király keze gyógyító kéz”, mondják. Szép a szent királyok kora. Léteztek bölcs és igazságos uralkodók, akik nagy harcosok voltak és magasabb szellemi erővel is kapcsolatban álltak, egyesíteni tudták a tett-világ legsarkosabb megjelenési formáját (fegyveres harc, tehát élet és halál) a gondolat világával. (Mellesleg szólva a tett és a gondolat szembe állítása egyáltalán nem szerencsés, de annak taglalása, hogy miért, könyvnyi terjedelmű kifejtést igényel.)

Volt, aki a rendiség visszaállításának lehetőségét látta a tolkien-i gondolatokban.

Volt, aki a második világháborúra való különös reflexiót látja a gyűrű-történetben. A gonosz erő a náci

birodalom. A hobbitok az angolok: szeretik a jó sört, serények, egyszerűek. De ha úgy hozza az élet, a leghatalmasabb fekete úrral is szembeszállnak, legyen az Hitler, vagy Szauron.

Nekem, és ezzel természetesen nem vagyok egyedül, sokan előttem megfogalmazták már, Tolkien a természetéről, közelebbről a fákról mesél. A gyűrű-történet és mindaz, ami körülötte van, voltaképpen „zöld” – és krízis-könyv. Mintha Tolkien megsejtett volna valamit abból a bonyolult összefüggés és problémahálózatról, amit ökológiai válságnak nevezünk. Ökológiai lábnyom, túlterhelt természet, leharcolt illetve unalmas, egyforma, tervszalon született ipari-közlekedési tájak, a teremtet (vagy az önmagában fejlődő) Föld élő és élettelen szereplőinek pusztulása, eltűnése vagy művivé tétele, eredetiségüknek (érintetlenségüknek) eltűntetése, megszólíthatatlanságukban talán mégis őszerejű voltuk gyengítése – ezek a gondolatok kerengenek a zöld-gondolatok terében.

És mintha megsejtett volna valamit arról, hogy nagy korszakváltás előtt állunk, vagy egyenesen új korszakba léptünk. (De talán nem is kellett megsejtenie, hiszen már akkor is benne voltunk – lásd a krizeológiai-irodalmat, amire nálunk Hamvas reagált éppen abban az időben, amikor Tolkien a tünde-történeteit írta és egyetemi órát tartotta.) A régi válságban van, valahol születőben és közeledőben van egy új civilizáció, új gondolkodás és új viselkedés-fajták terepe.

3.

Ami az „ökológus” Tolkient illeti:

Először is könyveiben hatalmas eszkatologikus csatákról ír, a rossz a jóval küzd, tehát a mese átlendül a vallás, a mitológia területére. Ezzel a mozdulattal azonban akkora gondolati térséget – mélyet és magasat, szélteben sem lebecsülendőt – teremt, aminek láttán, ha már beléptünk ebbe a térségbe, eláll a szavunk. Kicsinek érezzük magunkat és felfogjuk, megérezzük, hogy tanulni és figyelni kell, komolyan kell venni azt, amit olvasunk, komolyan kell venni magunkat. A gyűrű-történetben egy hatalmas csatában a jó győz – más Tolkien-szövegekből azért kiderül, (Szilmarillok, amely a gyűrű-történet mitológikus alapja) hogy ez sem végleges, de ez nem vet árnyat a Gyűrűk ura-történet ünnepélyes, szinte katartikus szabadság-, szabadulás-élményére.

Az eszkatologikus csaták kozmikus terében azonban szép lassan kiderül valami alapvetően fontos dolog: a jó oldal a fák, a vegetáció, a növekedést segítő fény barátja, míg a rossz oldal nem. Így a jó és a rossz csatája egyben a fákért (és a fényért) való csata is.

Tolkien gondoskodik róla, hogy sokat tudjunk meg a fákról, és még többet a fák barátairól, hiszen a gyűrű történetben és a Szilmarillok-kötet mondáiban rengeteg szó esik róluk.

A tündérek (a magyar szövegben tündék) népe eleve szereti a fát, szívesen sétál a fák között, ünnepeit a szabad mezőkön, ligetekben üli, olykor azonban, mint fán lakó nép jelenik meg a szemünk előtt. (Főemlősök.) A Fák Városa, amely egy hatalmas, még az ősidőkből származó tündérművelésnek és -királynőnek kormányzósági székhelye, hatalmas fák alkotta erdőszéleken található és a lakhelyek a lombkoronában kapnak helyet. (Mallornnak nevezi Tolkien ezt a fafajtát: hatalmas, ezüstös a törzse és már-már muzsikálnak a levelei.)

Ezek a fák annak a két ősfának a leszármazottjai, (valójában a két ősfának hasonmásának leszármazottjai) amelyeket még a mítikus ősidőkben teremtetek-ültettek a félisteni lények az óhazában. Ez a két fa világfa. Felütés jellegű megjelenésük – hiszen mindjárt az első világteremtés mondában szó esik róluk – a tolkien rendszerben olyan hangsúlyos, leírásuk olyan érzékletes, hogy akár egy mitológiáról szóló könyv világfa-fejezetében is helyet kaphatnának, arra vonatkozó lábjegyzetként, hogyan teremt egy modern individuum, nyelvtudós, világfa-mítoszt. Az első nagy csatában (ez is a Szilmarillok kötetben, az előtörténetek között olvasható) egyébként a gonosz hatalom első dolga ezt a két fát elpusztítani.

A fa a megújulás és a győzelmes, nedvektől duzzadó újrakezdés szimbóluma. Nem csak egy új és békés kor nagy királyának koronázása nem képzelhető el a fa nélkül, de a kicsi és ironikus hobbit-világban is az elültetett mallorn jelzi a paradicsomi kor beköszöntét. A hatalmas mallornfa heraldikai dísz, zászlókon és pajzsokon is megjelenik.

A fákért élnek, velük voltaképpen egyként élnek azok a különös lények is, akiket entnek neveznek a gyűrű-történetben. A fák pásztorai ők, némelyikük teljesen emberforma, az idősebbek közülük már inkább valódi fára hasonlítanak. Nevük meghatározott fafaj nevére utal, tehát minden valószínűség szerint ők is hasonlítanak a névadó fajra: Szilszakállnak hívják például a vezetőjüket. Ősrégi korok teremtményei, hallgatnak rájuk a fák, így képesek népes gonosz-sereget megsemmisíteni a fák csatarendbe állításával – fák, akik/amik némán és

fenyegetően várják a csatamező szélén, hogy a gonoszakat közjük kergessék a győztes tündérek, emberek és a velük szövetségesek. (És ami ott benn, a fák között történik, arról jobb, ha nem beszélünk – mondja Tolkien.)

De maguk is erősek: ők intézik el a Gyűrűk ura-történet egyik gonosz hatalmasságát -akire kivált haragszanak, hisz túl sok fát vágatott ki szolgálival abból az ősi erdőből, ahol ők is élnek (Fangorn) – mégpedig úgy, hogy folyókat és patakokat térítenek el eredeti útjukból néhány nap alatt. Képesek rá, hisz ahogyan a fák gyökerei is túrják-morzsolják-repesztik a követ, éppen úgy az ő ujjai is erősek – és vezetik rá ezeknek vizét ennek a hatalmasságnak a lakhelyére, amely, csodák-csodája, csupa kemence, tűz, földalatti kohó és gyár, és így felrobban a víz és a tűz találkozásakor keletkező gőztől.

4.

Több mint valószínű, hogy – dacára a néprajz, a mitológiákkal, vallásokkal foglalkozó tudományoknak, és akár a technikatörténet, a közgazdaságtan kutatásainak – még mindig nem tudjuk pontosan, mit jelent a szó: „fa”. (És ha esetleg eltűnik az életünkben, nem is fogjuk tudni). Amíg szinte beláthatatlan sok példány élt a földön, vége-nincs erdőt alkotott – az erdő fenyegetést is jelentett, idegenséget, otthontalanságot, (legalábbis a rajta kívül élőknek) – addig azért nem. Most, hogy számuk csökken – vagy eredeti „ártatlanságukat”, eredeti mivoltukat (természeti jelenség, „ember-előtte”, „rég”) elvesztik, hiszen tervezett energia-,bútor- és épületfa erdőben élnek, számokká és köbméterekké válnak – azért.

A fákról egyébként Hamvas Béla esszéje (Fák) is alapos tájékoztatást ad, tehát az, aki a fákról való véleményének kialakítását el akarja kezdeni, haszonnal olvashatja.

A fákkal kapcsolatban valószínűleg a gyerek friss szemléletével kellene rendelkezünk. Ha így volna, sokat töprenkednénk azon, hogy – mint a növényvilágban megszokott – ezek a teremtmények egyhelyben vannak és mozgásuk láthatatlan, időközönként mégis láthatóvá válik, hiszen maguk is növekednek, terjeszkednek a térben. Ez önmagában véve elég érdekes, kiváltképpen, hogy az állat- és az ember-világ a mozgásnak vizuálisan sokkal jobban követhető válfaját gyakorolja.

Néhány közhelyszerű tény sem hagyhatok ki. A fák a földi élővilág termetre leghatalmasabb képviselői. Még ma is vannak a Földön területek, ahol az óriási termetű fafajok őrzik állományukat. De egy szép középhegységi bükkfa sem éppen kicsi. Az ember-emlékezet pedig azt is tudja, hogy koruk messze meghaladhatja a helyváltoztatásra képes állatok legkorosabb példányának éveit is. Ilyenkor óhatatlanul a bibliai ősatyák életkorára gondolhatunk. Noé ötszáz éves kora egy-egy öreg fa korához hasonlítható. Egy ilyen vén fa civilizációk születésének, virágzásának és bukásának tanúja, szemlélője lehet. (Itt érdekes jelenség is megfigyelhető: egy-egy idős fa létének jelentőségteljeségében olyan meggyőzően képviseli az élővilágot, hogy fajnevéen túl másik nevet is kap az emberektől, azaz individualizálódik.)

A fa helyhez kötöttségének másik leképeződése talán éppen az, hogy épületet építenek belőle – ez egyben anyagának szívósságára is utal. Az akár évszázadokig egyhelyben álló fa állhatatos, megbízhatónak tűnik számunkra. Az állatok izgékonyak, folytonos rohanhatnájuk van, tápláléknak jók, de hajlékot nem lehet belőlük építeni. Az állati hús foszladékony, folyósodásra, rohadásra hajlamos, végül az állatból csak csont és bőr marad, viszont csontokból csak egészen kivételesen építettek házat. (Az elefántagyar és a bálnacsontok voltak az egyetlen állati anyag, amelyeket fel lehetett használni emberi hajlék tartószerkezetéhez. Az állati bőr a tartószerkezet lefedésére szolgál.) Ha a fa voltaképpen hajlék –merő véletlen, hogy az ember számára csak akkor az, ha kivágja és feldolgozza (Tolkien ezzel sem foglalkozik, hisz nem filozófus) – akkor egyben az élet megtartásának is szimbóluma. Maga az a kifejezés, „épületfa”, sokat elárul a fáról, de hiszen a világfa maga is építmény, amely tartja a világot, épület, ami hajlékot ad a világban található teremtményeknek. A világfa-alakban a fa mintha megtalálná saját legadekvátabb kifejeződését.

5.

Itt érdemes megjegyezni, hogy Tolkiennél az állatok nem játszanak olyan lényeges szerepet, mint a növények. A sasok fenségessége már-már a félistenségekéhez hasonlítható, szerepük felmérhetetlen és jelentős, a jó erőinek segítői, mindig időben érkeznek és avatkoznak bele harcokba. A jó oldalhoz tartozó fontos életek megmentésében játszanak szerepet. Pókok negatív konnotációban fordulnak elő, a farkasok szintén: ők a rosszak szövetségesei. A Szilmarillokban szerepel egy beszélni tudó kutya Beren történetében. Előfordul aztán beszédet értő rigó, medve alakot öltő ember. Sárkányok természetesen minden mennyiségben előfordulnak, a

fekete erők oldalán. Összességében elmondható róluk, hogy a tolkien világban sokkal kevesebb szimbolikus tartalommal bírnak, mint a növények, főként a pusztá narráció láncszemei.

Hogy a fák, általában véve a növényi vegetáció miért lesz a természet mítoszának kifejeződése Tolkiennél, azt a Tolkien-szakértők jobban tudják. Nyilván gyermekkori emlékeinek köszönhető, és bizonyára annak is, hogy Tolkien nyelvészként járatos volt a lovagi költészetben, amelynek virágszimbolikája ismert. A lovagi költészet növény és kertkultusza a zsidó-keresztény Édenkert, isten által alkotott kert, eszméjére vezethető vissza. Minden kert hajlék is, kultivált, vadságtól és haláltól megfosztott természet-szubsztrátum. (A tündevilág olykor idilli kertvilágnak tűnik: a tündék eleve nagyon hosszú életűek, és lakhelyeiken a rossznak, betegségnek egyéb ármánynak nyoma sincs. Örök élet és örök fiatalság. Ez az a momentum egyébként, ami sokak szerint Tolkienre a giccsességnek halvány árnyékát veti. Hiszen a haláltól megfosztott világ –mondják ők– nem-világ. Mi most ehhez hozzágondolhatjuk –visszaulva az első sorokra– hogy a sorsom betöltése, az emberi nivoltomhoz való emelkedésem csak a halálom tényének gondolati és fizikai terében válik lehetővé. Ezek a gondolatok azonban nagyon messzire vezetnek, itt most nincs lehetőség velük foglalkozni.)

6.

Míg a jók világában patakok csobognak, virágok nyílnak, addig a gonosz világában növény alig van, ha mégis, akkor hitvány, tüskés. (És csak halvány utalás történik arra, hogy ennek a gonosz birodalomnak valahol a déli végein azért vannak élelmiszertermelő vidékek is, ahonnan a gonosz seregeit táplálják.) Mordor, tehát a gonosz lakhelyének földje (a Gyűrűk urában), fekete a salaktól, mérgező gőzök szivárognak a földalatti gyárakból, kohókból a sivatagos, köves, élettelen felszínre. Ez az eredeti tőkefelhalmozás kapitalizmusának képe, Engels és Marx. Ipari termelés: szénporos, kénes illatú, füstös meddőhányó meddőhányó hátán, Leeds és Schaeffeld, Ruhr-vidék és donyecki-medence.

Tolkien negatív értelemben, elfogult az iparral szemben, ha tetszik, egy gépromboló naivitásával tekint a nagyipar munkaeszközeire. Csak a gonosz erőinek erdőirtását és salakhegyeit és kohóit emlegeti haraggal és írja le részletes pontossággal: eltekint a tündék és a törpök –ez utóbbi eleve kovács-, ötvösművész és kőfaragó nép, de vannak a tündék között is kovácsok, hogy is ne lennének, hisz a fegyvereket el kell készíteni—fakivágó tevékenységétől. Az sem derül ki, hogy a tündérek használtak-e szenet. Márpedig a szénhez bányászat kell, a „tárnák” szó azonban majdnem mindig negatív konnotációban hangzik el.

Ha filozófus lett volna, nyilván rákérdez, hogy a tündérek honnan szerezték a kovácsműhelyeik számaratúzfát, és ha körbetáncolták az ünnepi máglyát, akkor azt miből rakták, de ezt nem tette, mert mesét akart írni, ahol a jóban még szikrája sincs a gonosznak. Ösztönösen vigyázott, hogy a „gyermekének-mesélő-apa”-élethelyzet, (hiszen az első történeteket még kisgyerekeinek mesélte), ne változzon meg..

8.

A tolkien mítikus világ saját ellentétét is tartalmazza, hiszen az író de-mitologizál. Nyelvészeti fejtegetések, ábécék betűformáira való utalások, más forrásokból eredő krónikák részletei, történelemkönyvek lapjai, naptárrendszerek magyarázatai, családfák találhatók a Gyűrűk ura-történet végén olvasható Prológusban. Maga a gyűrű-történet is egy ironikusan megkonstruált világban foglal helyet, ahol minden lekicsinyítődik, illetőleg a méretek relativizálódnak. A mesevilág metaszintekre tagolódik. A Szilmarillok regevilága hatalmas univerzum, amelyben a gyűrű-történet –tekintélyes terjedelmű írott szöveg– alig kap említést, az előtörténet pedig, tehát a gyűrű megtalálása Bilbo hobbit által, a gyűrűtörténethez képest törpül el, és a Szilmarillok rege-gyűjteményében éppen csak megemlítődik, egyetlen mondat erejéig. Akiket főhősöknek hiszünk, azok a Szilmarillok regéiben alig látható mellékszereplők. Az a szöveg, ami a Szilmarillokban van, majdnem tiszta mitológia, mondák és regék sora, a gyűrűtörténet a kalandregény felé mozdul el, és ami a Babó címmel hozzáférhető könyvben olvasható, az gyerekirodalom. (Ennek a számomra lényeges különbségnek az is oka lehet, hogy a három összetartozó mű az én könyvtáramban még más és más fordító munkája. Úgy tudom, hogy azóta már elkészült az egységes fordítás.) Természetesen a mitologizálásnak és de-mitologizálásnak ez a kettőssége szintén az olvasó figyelmét erősíti, és a nyelvtudós nem lebecsülendő konstrukciós képességét dicséri.

A hobbitok, akik a Szilmarillok regéiben még fel sem bukkannak, hiszen a regék idejében nem is léteztek még, amúgy is a félistenien jók és az ördögien nagy gonoszok ellenpontjai, még akkor is, ha a tettek tettjét, a végzetes hatalom-gyűrű megsemmisítését –közvetve– ők hajtják végre. Kis népnek, kicsiknek említik őket

általában a többiek, ember- vagy tünde-királyok, vagy a még hatalmasabb félisteni lények, ha nem is szánakozva, nem is leereszkedően – hiszen végül is kistermetűek. Mintegy véletlenül keverednek az eszkatologikus küzdelmek kellős közepébe. Alapállásuk főként voltaire-i, Pangloss mester-i: inkább műveljük a kertet, és a nagyoktól tartsuk magunkat távol.

9.

Ami pedig a „krizeológust” illeti:

Tolkien búcsú-könyveket írt. Kivált a Gyűrűk ura ilyen. A tündérek búcsúznak attól a földtől, ahol éltek, mert tudják, hogy az a hatalmas győzelem, amit aratnak a gonosz felett, egyben az ő világuk végét is jelenti. Nyugatra mennek, eltűnnek Középföldről, arról a helyről, ahol hosszú életüket élték. Valójában saját mennyországukba hajóznak, közelebb az istenekhez, ahol aztán majd összeolvadnak a teremttől, tehát búcsújuk határvonal, halál. Könnyes is, megható is kellőképpen a pillanat, amikor a tündék utolsó hajója elhagyja a partot és vitorlája lassan a távolba vész. Üresség marad utánuk –elhagyott az apa, a felnőtt– hisz a tündérek nagyobb tudás birtokosai voltak, mint az emberek, aki itt maradnak, a hobbitokkal, egyéb más teremtményekkel. De róluk, a maradékról már nem szól új híradás. Ha tetszik: vége a történelemnek. S jöllehet az új nagy emberkirály első intézkedése, hogy mallornfát hozzon a királyi udvarba, a fával való közvetlen kapcsolatokról szóló híradásoknak is vége. A tündérek távozása a világból azt jelenti, hogy nem hallunk többet a fákról. Hiába tudjuk, hogy a maradók szeretik a fákat, mégis, olyan érzés marad bennünk, mintha a fáktól is búcsúzni kéne.

10.

A Gyűrűk ura Proológusa –tehát a tolkien mitologikus mesekönyv demitologizáló-tudományos függeléke– által a tolkien világ, annak múltjával, jelenével és jövőjével egyetemben a mi jelenünkre, a mi pőre valóságunkra nyitott. A „korszak” szó olyan jelentésmezőbe kerül, ami arra készíti az olvasót, hogy még sokkal inkább a mára vonatkoztassa –persze a jó műalkotás mindig a mára is vonatkozik– mint egyébként tenné. Ami azt jelenti: korszakhatáron vagyunk, új korszak jön, talán –sajnos– a fák nélküli világ kora. A demitologizással, a tudományos analízisekkel, a történet egymásra hivatkozó metasintjeinek jelenlétével Tolkien eléri, hogy ábrázolt világa nyitott legyen a miénkre. (Még ha tudom is, hogy a lovasvég királyainak leszármazási táblázatán kitalált személyek szerepelnek, a táblázatot mégis figyelmesen fogom tanulmányozni, úgy, mintha valóságos személyek volnának a szereplői.)

Ha el tudom fogadni azt, (az olvasói helyzet persze mindig a konkrét valóságba is betagozódik), hogy a valóságos világ és a tolkien világ bennem összeecsúszik, akkor azt fogom mondani, hogy az új korszak, ha nem is a fák nélküli világ, de a fákról hallgató világ kora.

Az asztrológusok azt mondják, a Halak csillagjegyből, ill. csillagállásából a Vízöntő korszakába lépünk. A társadalomtudósok szerint Kína felemelkedésével új világra ébredünk. A globalizált korszak küszöbén állunk, sőt, át is léptük azt. Az ökológusok azt mondják, hogy az új korszak két-három évtizede már el is kezdődött, hiszen az ember biológiai lábnyoma már többszörösen lefedi a földet, másképpen fogalmazva, jóval többet fogyasztunk vízből, földterületből, levegőből, mint amit a föld tartalékai megengednek.

11.

Volt már valaki, akinek tevékenysége ehhez a problémakörhöz kapcsolható.

Asimov olyan világot ábrázol Galaktika-történeteiben, ami már –ha szabad így kifejezni –túl van az „ökológiai válságon”. Bolygóövezetekről beszél, amelyek az emberi tevékenység néhány a mai napig ismert (néhány új fejlemény) alapesetének adnak helyet: létezik ipari bolygók övezete, mezőgazdasági bolygók övezete, de sport- és pihenőbolygók övezete is. Trantor, a fém és acél bolygója, a Galaktikus Birodalom fővárosa, egyben az egész galaktika művészeti, tudományos és egyetemi központja is. Trantorra akar jönni minden reményteli fiatal művész, filozófus és igehirdető, trantori egyetemen akar tanulni az a fiatal, aki ad magára valamit, a színházak és a koncerttermek zsúfolásig vannak a legnagyobb művészek művészetére áhítózókkal. A trantori könyvtárban pedig, mint az ókori Alexandria könyvtárban, a Birodalom valamennyi szellemi kincse feltalálható.

Asimov tehát azt feltételezi, hogy az eredeti természetétől megfosztott bolygó –persze nem derül ki pontosan, milyen volt ennek a bolygónak ez az eredeti állapota, most kupola borítja, és mélyen a felszín alá terjeszkedik mesterséges ég alatt, egyenletes hőmérsékletű mesterséges levegőréteg– az emberi lényt nem kérdőjelezi meg eredendő emberi mivoltában. (Trantor helyileg ugyan a galaxis középpontjában van, ám azért sejthető, hogy a Föld, vagy legalábbis munkahipotézisként számunkra hasznosabb, ha egy alaposan megváltozott Földnek fogjuk fel.) Az egyébként, hogy létezik pihenő-kiránduló bolygó is ebben a galaxisban, sőt természeti bolygó is, feltételezi, hogy a trantori lakóknak még van valami képzetük pihenésről, természetről.

12.

Ha a tündérmesében élnénk, azt mondanánk, hogy válaszút előtt állunk, válasszuk hát a jót, válasszuk a fákat, az ő segítségükkel önmagunk meghaladását, és így sorsunk betöltését. Lelkes és szép, ám elkésett felhívás. A poros valóság a választást már ránk kényszerítette: a túlnépesedés következtében az ösvények és az utak a jövőben talán már nem fák alatt kanyarognak.

Mindazonáltal még mindig elgondolható, milyen az árnyas erdő. Lehet, hogy már csak ennyi maradt: egy meseregény arra indít minket, gondolkozzunk a fákról, gondolkozzunk a megváltáson, ami talán a földi bioszféra, a földi szerves élet által érhető el.

Vigasz ez vagy vigasztalanság? Ez is eldöntendő kérdés, tehát a megváltás lehetősége –úgy látszik– még mindig adott.

Büki Máttyás

■ László Laura Csengelle

KÖNNYEK, SZARKÁK, KÖZÖNY A FEGYVERBE FOGOTT ESZTÉTIKA

Az élvezet és az ártatlanság a legszemérmesebb dolgok: egyik sem akarja, hogy keressék.
Friedrich Nietzsche

Tömegek a Madison Square Garden-en, katonák a Május 1. Arénában, párthívek a Zeppelin-mezőn, gyászhisztéria a Kim Ir Szen téren – koncert, élőképes felvonulás, Birodalmi Pártnapok, vagy temetés: emberek mindenütt, síró, zokogó tömegek. Honnan erednek a könnyek?

„Ezen a földön csak Adolf Hitlerben hiszünk. Hisszük, hogy a nemzetiszocializmus az egyedüli hitvallás... hisszük, hogy egy Isten van az égben... és hisszük, hogy ez az Isten Adolf Hitlert nekünk azért küldte, hogy Németország létét örökre megalapozza.”¹ A hit: erő. Az ima megható és felemelő, az ima: fegyverletétel. Közös az isten és a vezér, közös a könyörgés, közösek a könnyek, és az ima egyen. Kollektív a hatalomátruházás és az autonómiáról való lemondás, mert nélkülük nincsen könyörgés. Nincs megtisztulás és ártatlanság, mert nincs mártír, aki átvállalja a bűnöket. A tömeg fegyvertelenül és áhítattal folyomodik a hatalomért, az összpontosult, egyetlen erőért, mert benne milliók ereje testesül meg – az egyén magányos hatalma egy csapásra elpusztítható. A kollektív fegyvertelenség egyszerre pusztít és életet ad, táplálja a „Legfelsőbb Lényt”, az egyetlen, aki felfegyverkezett, a halhatatlant, aki erős és könyörületes. Akihez az ima szól. Akiért érdemes szenvedni, aki érdemes a könnyekre. Miért könnyeznek a szarkák?

Az ostinato-t mindenki megérti. Az ütemes ismétlődés, akár a hadsereg menetelése, erőt demonstrál, tömegeket vonz – és Michael Jackson a tömeg ura volt. Diktálta az együttmozgást, és hívói szabad akaratukból hajtották végre a koreográfia parancsát. Michael Jackson a „szeretet hadseregét”² irányította, katonái pedig feltétel nélkül imádták a vezért és a zenét, amely megbabonáz, vakbuzgóvá tesz, és megmutatja a helyes tánc lépéseket. Az egység erős és látványos. Az egységet érdemes közvetíteni.

Láthattuk a tömegeket, a hisztériát, a színpadra beszabaduló fanatikusokat, az örömtáncokat, a rajongók könnyeit, a rohammentőt és a kórházi ágyat – mindent, amit érdemes volt megmutatni. Zárásként a temetést, a virágcsokrokat és megint csak a könnyeket – mert győzött a média, maga alá temette e művészt, celebet és diktátort. Az időszámítás újakezdődött: az óraművek immár a média igájában kattognak.

„Vezérem, te magad vagy az út és a cél!”³ Az ima befejező passzusa – a helyszín ismét a Harmadik Birodalom, s az ámen a Boldogság Kedves Szigetén⁴ is elhangozhatna. Az ámen maga a túlélés, a szent kötelesség, az észak-koreai öntudat. Mindez ott, ahol a hivatalos vallás az ateizmus, ahol az időszámítás Kim Ir Szennel kezdődik, ahol most 0100-at írnak 2013 helyett, ahol az ópium adagolása 1948 óta tart. Az öntudatlanság itt identitássá magasztosult – Kim Jong-il-ért szervezeten felvonult tömegek zokognak, mert a Kedves Vezető értük halt meg, és akinek mártírrá válása közben az utcán egymást tiporhatják az emberek, akár csak Sztálin temetésén. Az ezrek feláldoztathatnak tehát a katonai bakancsok alatt – valaki köré mítoszt font az államgépezet, az állami televízió.⁵ „Lehetőleg ne is legyen több akarat, ne is legyen több vágy... Az emberek ne szeressenek, ne gyűlöljenek, legyenek közönyösek”.⁶ Nietzsche folytatja: az eredmény a hipnózis, a téli álom, a „szentté válás”, s akik mindezt felépítik, a *szentség* „sportemberei”.⁷ Ez tehát a vallás neurózisa. A Kedves Sziget az ateizmus otthona: nem tűr meg más istent, csak a diktátort. Mert a Szeretett Vezető egyszerre út és cél, ő az értelem és a jóság, ő maga az élet. Egy a hit, egy az akarat⁸, s ha éppen könnyet akar, a tömegből csak ki kell válogatni a leghatásosabbakat, a „celebkönnyeket”. A tömeg pusztít, zokogó embereket von ki a sokaságból – hol vannak az értük hullajtott könnyek? A temetésen kétszáz kamionból szórják a kínai import virágot. Könnyű elveszni bennük – s a szarkák Kim Jong-il-ért szomorkodnak a képernyőn.

A szarka hivalkodó állat. Felkészült a pillantásokra, és a pillantások is felkészültek hatvanévnnyi hipnózis után. De esztétikus-e, amit látni kell? „Annak a ténynek, hogy a síró emberrel együtt mások is meghatódnak, a sírásra gátlólag kell hatnia... Minél fejlettebb az ember, annál félénkebben próbálja elrejtetni könnyeit. Annál takarékosabb velük; annál drágább számára a pillanat, hogy legyőzöttként mutakozzék.”⁹ A könnyek szemérmesek. Szemérmesek, de öntudatlanok, kicsúsznak az önuralom béklyóiból, akkor is, ha kamerázzák őket. A lencse torz. A kamerázott könny a szelektálás révén válik hivalkodóvá, a sírás szemérmetlenné lesz, genealógiája pedig talány. Mégiscsak valódi szeretetből, valódi szenvedésből lennének? A szarkák díszsorfala kész a fotózásra, az állami televízió napi adása egy zokogó hírolvasó hölgygel zárul – tragédiát közöl és az elvárt viselkedésformát. Szenvadni látszik. „Áramszünet”.

„Esztétikus-e, ha a kígyó megfogja a kis szúnyogot, esztétikus-e, ha a macska az egérrel játszadozik? Mit jelent az esztétika? Egyszerűen logikus, hogy az erősebb győz a gyengébb felett.”¹⁰ Hatékonyság és könyörtelenség, s csakis azután bukkanhat elő az esztétika: Hitler és a diktatúrák esztétikája. Az esztétika mint fedőnév és elterelő hadművelet – mint média. A megmutatható kultúra, az ünnepi felvonulások, az engedélyezett műalkotások, a látványos tömegrendezvények mind-mind a boldogság ígéretei és bizonyítékai – „A fasizmus mint élmény: ennél találóbban nem is lehetne jellemezni a náci szórakoztatóipart.”¹¹ A kultúra itt szórakozás, a szórakozás pedig kizárja a szenvedést. A boldogság kizárja a boldogtalanságot. A kultúra és a boldogság maga a Vezér, minden könnyecsepp az ő hiányából ered. Egy az ima, egy a szenvedés.

Mit jelent az esztétika? Kiszolgáltatottságot. Valamit, ami önmagában nem létezik. Látványt és láttatást hordoz, pillantásra ítéltetett, s nélküle a könnyek sem drámaiak. Harci *díszben* tehát a brutalitás: a diktatúra művei esztétizálják a szenvedést. Háttérbe szorítják a látványosságok, az élőképes felvonulás, a koncert, a tömeggyűlés, vagy a temetés – igen, az itt hullajtott könnyek szorítják háttérbe a szenvedést. Az nem esztétikus. Őrjöngő tömegeket ráz a zokogás, tömegek esnek hisztérikus kétségbeesésbe, megmutatva, hogy a boldogság szigetein is sírhatnak az emberek. Egyetlen cseppjéről sem maradunk le – semmiről, ami igazán érdekes.¹²

Létezik egy másik „sziget” is, melyen ott van minden, ami „jelentéktelen”, s ami nem látható könnyedén. Ahol nincs időszámítás, mert minden csak jelenvaló, ahol nincs beszédkenyszer, ahol az emberek szótlannul ülhetnek egymással szemben, mert minden örök és múlandó. Ott nincs „médiatörvény”, mert nincs média, nincs nyilvánosság, csak szemérmesség. Ott élnek a közönyös könnyek és Marina Abramovi performance-ai.¹³

*The Artist Is Present*¹⁴ – Abramović, a művész jelen van. Hetvenöt nap műtárgyként a műteremben – hetvenöt napnyi testmutogatás. A test jelen van, passzív, és mindenki számára látható. Az idő 716 órára „megszűnik” – a művész némán, egy asztal mögött ülve tölti, s vele szemben ott a hívogató, üres szék és a kérdés: hol a látványosság? Hol van az esemény? Mi ebben a jelentős, mit jelent a szótlanság? Mit jelentenek Marina elejtett könnyei?

A művésznek van teste – ennek a ténynek nincs hírértéke. Nincs benne új információ, mindenkinek van teste, és mindenki tud róla. Amir Baradaran iráni performance-művész négy alkalommal járult Marina elé – énekelt, táncolt, arcát vászonra festett szavak mögé rejtette,¹⁵ s háromszor kérte meg a művésznő kezét; háromszor ajánlott házasságot test a testnek, méghozzá Marina tűzpiros ruhájában. A válasz közönyös tekintet és némaság – könnyeket csupán Amir asztalon „felejtett” pénztárcája vált ki, a köz általános ámulatára.

A kiállítóterem egyszerre válik a „jelentéktelenség”, jelentés nélkülség és eseménytelenség színhelyévé,

megmutatkozik, ami nem érdekes. Semmi sem történik. A közönség fokozatosan lép ki kezdeti passzivitásából: az ülőpartnerek változatos pozíciókat vesznek fel, s változatosak ők maguk is. Eseményt akarnak, és világos, hogy a művésztől hiába várják – ezúttal a művész vár; talán a testek reakcióira. Talán az ösztönökre, a testünkről való passzív tudás aktivizálására. Talán semmire. Az esemény itt nem létfontosságú. Az esemény múlandó, fellobban, majd elalszik, az esemény jelentékeny – arra a néhány pillanatra, ameddig aktuális. Marina állandóságot akar, valami jelentőset, ami örökké tart. Ízelítőül 716 órát ad a végtelenségből, pillanatnyi „eseménnyé” varázsolva az eseménytelenséget – kiállítja a test megélésének *lebetősségét*. Ez a 716 óra másfajta esemény, mint ami a médiában szárnyra kap – pusztán egy múló perc az emberiség öröklétéhez mérve. A test megtapasztalásához ugyanis az időtlenség áll rendelkezésre – s a rejtett testi dimenziók a kiállítóteremben törnek felszínre. Válaszul semmi sem történik – ami természetes, nem szorul magyarázatra. Olykor kiabálás hasít a csendbe, vagy zokogni kezd a szemben ülő. Olykor ecsetet és palettát tesznek az élő modell elé, vagy ruhájukat tépik. Váltakoznak az arcok – leülhet Sharon Stone vagy Lady Gaga. Jöhet bármi – közöny. Vagy mégsem?

A művésznő többszörös túlélője saját életművének – teste a performance színhelye. Színhelye mindannak, ami „illetlen”, ami nem esztétikus. A meztelen test nem esztétikus, és főként nem illendő. Szinte fizikai fájdalommal jár a hasba karcolt vércsillag, vagy a jégkeresztben fekvő test látványa: testi reakciókat, olykor könnyeket csal elő a passzív szemlélődésre nevelt közönségből. A közömbösség felszámolódik. Marina, a testművész, életre kelti a nézőt, midőn fizikai és lelki határokat feszeget – s mindeközben ő marad közönyös. Közönyös a szenvedéssel, az üres magamutogatással, a hatásvadászattal, a propagandával, a médiával, a celebekkel, vagy a síró szarkákkal, azaz a látvánnyal. A művész független. Ő már mindent látott, elvesztette ártatlanságát, s ezért tekinthet a világra „szenvedélyes közönnyel”.¹⁶ S egykori művésztársa, akivel tizenkét évig feszegette a test határait, akivel nyolc órán keresztül nézett farkasszemet, aki íjával egy órán át célzott a szívére, hogy *Nyugvó energiává* alakítsa a halálos nyílveessőt, s akitől 1988-ban a Kínai Nagy Falnál vett búcsút, 2010-ben helyet foglalt a MoMA átriumában – Ulay és Abramovic újra szemben ültek, hogy kezet szorítsanak.

Vannak könnyek, melyek nem törődnek azzal, hogy esztétikusak-e, melyek nem függenek a felvevőgéptől, nem függenek a médiától, nem függenek semmitől – megörökíthetőek, de nem a dokumentációtól válnak önmaguk drámájává. Szemérmességük kizárja a hivalkodást, közömbösek a látvánnyal, és nem az érzelmekkel. Nincs idő a kamera beállítására – spontán törnek ki és hamisítatlanul. S a könnyek még mindig veszélyesek – akár Hitlerért vagy a Kedves Vezetőért, akár Michael Jacksonért, Lady Gagáért vagy Ulayért ejtették őket, sosem tudhatjuk biztosan, hogy kinek a parancsára születtek, ki vigasztalódik általuk, kinek a szeretetét bizonyítják – nem tudhatjuk, pontosan honnan erednek.

László Laura Csengelle

FELHASZNÁLT MŰVEK:

Szakirodalom:

- BERTÓK T. László: „A kollektív könnyfakasztás pszichológiája”. In <http://mno.hu/kulfold/a-kollektiv-konnyfakasztas-pszichologiaja-1040383>
- FRIEDLANDER, Säul: *A náci antiszemitaizmus. Egy tömegpszichózis története*. Ford. Kormos Illés. Budapest, Uránusz, 1996.
- LÉVINAS, Emmanuel: *Teljesség és végtelen*. Ford. Tarnay László. Pécs, Jelenkor, 1999.
- NIETZSCHE, Friedrich: *Adalék a morál genealógiájához*. Ford. Romhányi Török Gábor. Budapest, Holnap, 1996.
- NIETZSCHE, Friedrich: *Imígyen szóla Zarathusztra*. Ford. Wildner Ödön. Budapest, Göncöl, 1908. (A dolgozat mottója: 270. o.)
- ORMOS Mária: *Hitler*. Budapest, T-Twins, 1993.
- PLESSNER, Helmuth: *A sírás és a nevetés eredete*. Ford. Kelemen Pál. Lk. k.t. 2002/11.
- PÓLIK József: „Szemérem és interpretáció.” In <http://www.c3.hu/scripta/vulgo/2/1-2/polik.htm>
- SZŐKE Annamária (szerk.): *A performance-művészet*. Budapest, Artpool-Balassi-Tartóshullám, 2000.
- WICKE, Peter: *A szórakoztató zene Mozarttól Madonnáig*. Ford. Borbély Mária, Magyar István, Klément Krisztián. Budapest, Athenaeum, 2000.

Képek:

A montázs a <http://www.flickr.com/> képeinek felhasználásával készült.

1 Săul Friedlander: A náci antiszemitizmus. Egy tömegpszichózis története. Ford. Kormos Illés. Budapest, Uránusz, 1996. 164. o.

2 Michael Jackson a klipjeiben szereplő „tömeghadsereget” és rajongótáborát illetve az Army of Love kifejezéssel.

3 Săul Friedlander: i.m. 164. o.

4A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság egyik gyakori elnevezése, hasonlóan a 'Paradise for People', a 'Nép Paradicsoma' propagandisztikus megjelöléshez.

5 Forgács Attila, a Corvinus Egyetem Kommunikációelméleti Intézetének igazgatója a diktátorok iránti pozitív érzelmi töltetet egyfajta szerelmi kapcsolatként írja le, amikor Stockholm-szindrómaként értelmezi. Lásd Bertók T. László Forgács Attilával készített interjút in <http://mno.hu/kulfold/a-kollektiv-konnyfakasztas-pszichologiaja-1040383>

6 Friedrich Nietzsche: Adalék a morál genealógiájához. Ford. Romhányi Török Gábor. Budapest, Holnap, 1996. 159.o.

7Uo. 159. o.

8 Lévinas írja Teljesség és végtelen c. művében: „Az akarat ellentmondást rejt: egyrészt védeltséget jelent minden külső behatás ellen (...) másrészt e sérthetetlen szuverenitás állandó sérülékenységét hordozza, olyannyira, hogy az akaratlagos lét meghajlik a csábítás, a propaganda és a kínzás technikáinak. Az akarat behódolhat a zsarnoki nyomásnak és a korrupciónak, mintha a gyávaságot és a bátorságot pusztán az ellenálláshoz felhasznált és a vele szemben alkalmazott energia nagysága különböztetné meg.” Lásd Emmanuel Lévinas: Teljesség és végtelen. Ford. Tarnay László. Pécs, Jelenkor, 1999. 200–201. o.

9 Helmuth Plessner elmélete A sírás és a nevetés eredete című tanulmányában. Az idézet így folytatódik: „A személyes szint csökkenése és az individuumok közötti határ elmosódása olyan »együttes indulatokra« és kollektív reakciókra teszi fogékonnyá az embert, amelyek pl. a majomhordáknál oly jellemzően lépnek fel. Az ember kifejezései összes fajtájában a gátlások megfelelő kiesésénél mindig is ki lesz téve az átragadás veszélyének, a sírásban épp annyira, mint a nevetésben.” Lásd Helmuth Plessner: A sírás és a nevetés eredete. Ford. Kelemen Pál. Lk. k.t. 2002/11.

10 Ormos Mária: Hitler. Budapest, T-Twins, 1993.130. o.

11 Peter Wicke: A szórakoztató zene Mozarttól Madonnáig. Ford. Borbély Mária, Klément Krisztián, Magyar István. Budapest, Athenaeum, 2000. 170. o.

12Helmuth Plessner írja említett művében: „(...) a szórakozás és szenvedés, jókedv és fájdalom túlságosan elnagyolt ellentétek az élet gazdagságához képest. A nevetés-öröm egyenlőség még valamennyire helytálló, de a sírás-fájdalom egyenlőség biztosan hamis.”

13 A műfaj nevének írásmódjában Szőke Annamária (szerk.): A performance-művészet című szöveggyűjteményének hagyományát követem: „[az] eredeti angol szövegekben a preformance szó hol a hagyományos „előadás”, hol a témának megfelelő „performance” értelmében fordul elő.” Lásd Szőke Annamária (szerk.): A performance-művészet. Budapest, Artpool-Balassi-Tartóshullám, 2000. 9. o.

14 Marina Abramovi

2010. március 14-től 2010. május 31-ig tartó életmű kiállítása New Yorkban, a Museum of Modern Art-ban, melynek keretein belül a művész nő önmagát is kiállította – bárki leülhetett vele szemben, és tetszőleges időt tölthetett a társaságában.

15 Amir Baradaran Marina Abramovi

korábbi interjúiból idézett a vásznon, s ezzel sikerült megnevetetnie a művésznőt. A The Artist is Present részletei, valamint Amir Baradaran The Other Artist Is Present című performance-a megtekinthető a youtube videomegosztó portálon.

16 Nietzsche kifejezése a művész megjelölésére. Lásd Friedrich Nietzsche: Az értékek átértékelése. Ford. Romhányi Török Gábor. Budapest, Holnap, 1994. 149. o.

| Kertész Márton

AZ ÁRNYÉK

Ebben az írásban nincs semmi, ami emberi volna. Nincsenek vágyak, nincs kalandos felmagasztosulás, friss, émélygős hazudozás, habcsók, virágok és zsongás, vigasztalódás halotti tort ülők számára, megkönnyebbülés törvénytörési vita után, nincs semmi, ami utat mutatna tanulni vágyóknak, igazságkeresőknek és isten káromlóknak, mert ami van, az iszony. Az a sárgászöld lepedék, ami öngyilkosok szája szélén jelentkezik, másnaposan, gyógyszerrel elgyengült testük kitoloncolt, idegen anyagként, az a színváltó semmi, ami méregként üli meg az agyat, szenvedésként bitorolja a test minden idegszálát, és a vér áramlásával vesz birtokba minden élő sejtet. Az iszony, mely csábosan mérgez, seszínű kotyvalékként csordogál az ereken, tompa egykedvűséget, latyakot, sarat és szömyképeket von felszínre a tudat legmélyéről, hogy a pokol százlábú szörnyeként gyilkoljon hús tavaszi gondolatokat, morált és szabadságot, és önnön seszínű okádékában fetrengjen, mindent elborító feketeséggént az agyban. Az iszony, mely élvezetek sötét halottvirágait szórja alig nyiladozó szemekbe, tompa kábulat, ájultság vízióival fűtött langymeleg légkörben éli ki sátáni szexualitását, hogy aztán az elnyűtt emberi értelmet a mindent felemészítő nihilbe taszítsa...

Egy átforgolódott éjszaka után fáradtan ébredtem. A szemem még ki sem nyitottam, amikor éreztem, hogy valami furcsa, hűvös idegenség, távoli, derengő, hideg fény bénító jelenléte vesz körül. Kesernyész dohány émélygős, tegnapi íze aszalta érdesre a nyelvem, húgyhólyagomat vizelet feszítette. A füstmarta plafonról zsongó állatfigurák figyelték ébredő mozgásom. Tompa egykedvűséggel ültem fel az ágyban, hogy szenderegő, álmos szemmel erőt vegyek magamon, és a kijárat felé csoszogjak dolgomat végezni. Már nyitottam volna ki az ajtót, amikor észrevettem, hogy valami furcsa, zöldessárga folyadék szivárog át alatta, és terül szét a lakásban lomhán, mint olajfolt csöpögő tartály körül. Hitetlenkedve bámultam a seszínű foltra, mely bágyadt mozgással hömpölygött, utat keresve magának a parketta rései között, el eltűnt, majd odébb ismét felbukkant, és mint füst gomolygott a padló felszínén, ellentmondva a gravitáció folyadékra jellemző törvényének, miközben lassan osont a lakás belseje felé, és terjedt szét minden irányba. Ösztönösen lehajoltam, hogy ujjammal érintsem. Próbáltam rájönni, hogy mi lehet, de eddigi tapasztalataim szerint erre képtelen voltam. Mutató- és hüvelykujjam közt szétdörzsöltem, ujjaim nem lettek nyirkosak. Aztán leguggoltam, belemerítettem a tenyerem, és arcomhoz emeltem, hogy állagát jobban tudjam azonosítani. Súlytalan volt, és mintha nem lett volna anyaga. Egyszerre volt gáznemű és nyúlós, nyálkás folyadék. Ahogy tenyerem feljebb emeltem, a valami a kékes vénák barázdálta árkokban végigsordogált csuklómon, de se a karom, se a ruhám kezelője nem lett nedves tőle. Kezemet összedörzsöltem, és mindkét tenyerem száraz maradt. Guggolás közben újból elhatalmasodott rajtam a vizelési inger, és felegyenesedtem, hogy másodszorra is nekilóduljak dolgomat végezni. Ahogy az ajtót

kinyitottam, jó adag nyálkás massa tódult felém, majd amikor ijedten és gyorsan visszacsuktam, lágyan hömpölygött tovább a parketta felszínén, bokámat mosta. Tenni kellene valamit. Talán el kellene lapátolni. Az ablakhoz léptem, hogy a függönyt félrehúzzam és kitekintsek. A látványtól lábam a földbe gyökerezett. Rettegve észleltem, ahogy a furcsa anyag hullámokban veri az üveget, már szemmagasságban. Tehetetlenségemben az öblös mosogatókagylóhoz tántorogtam, hosszasan vizeltem. Aztán az ágyhoz szédelegtem. és leültem a szélére. Perceken át bámultam magam elé mereven. Csak nincs valami baj velem? Az ágyon végigdőltem, szemem behunytam, majd egy hirtelen mozdulattal a pokrócot is a fejemre húztam. Nem tudom, mennyi ideig feküdtem így, de úgy hiszem, el is aludtam. Amikor felébredtem, testemet hideg rázta, és csuromvizes voltam. Eszméletemhez térve az ajtó felé tekintettem, Meglepetten tapasztaltam, hogy a lakást jórészt belepte az ismeretlen anyag, mellyel elalvásom előtt küszködtem. Az ajtó. mint az új feszült meg a kilincstől ívesen mindkét irányban, mintha kívülről mázsás súly nyomná. Rettenetesen félni kezdtem, nem értettem, hogyan lehet, hogy valami, aminek nincs is súlya, ekkora feszítő erővel bír. Gyorsan felkeltem, és egy kissze krényt támasztottam az ajtónak, aztán az asztalt helyeztem rá, lábaival felfelé, és egy televíziót tettem a tetejére. Leültem az ágy szélére, és vártam. Ránéztem a három egymásra halmozott bútordarabra, de munkámmal nem voltam megelégedve. Újból nekiláttam, és a lakásban levő összes bútort odahordtam az ajtó elé. Egyedül az ágyat hagytam meg a szoba egyik sarkában, átellenben a spanyolfallal, mely a szenes hordót takarta. Ismét leültem, és pihentem. Mintha a szivárgás valamiképpen lassult volna. Ez így nem mehet. Tenni kell valamit, akármit, csak hogy megszabaduljak ennek a különleges anyagnak a fogságából. Amint ott üldögéltem tehetetlenségemben, magányomban, a félelem és a cselekvésképtelenség súlyával vállamon, bevillant az ötlet. A gondolattól zsigereimben a hideg futkorászott, hátam libabőrös lett. Mégis egyetlen lehetséges megoldásnak találtam. Előbb elszégyelltem magam, aztán tudva, hogy nincs senki körülöttem, az irtózatból és a nyúlós massa gusztustalan, nyálkás kinézetétől öklendezni kezdtem. Többször is végiggondoltam, míg nem elhatároztam magam a végső cselekvésre. Nekiállok és megeszem, legyen az bármi. Csak így szabadulhatok meg tőle, és kerülhetek ismét kapcsolatba a külvilággal. Segítséget kívülről nem várhatok.

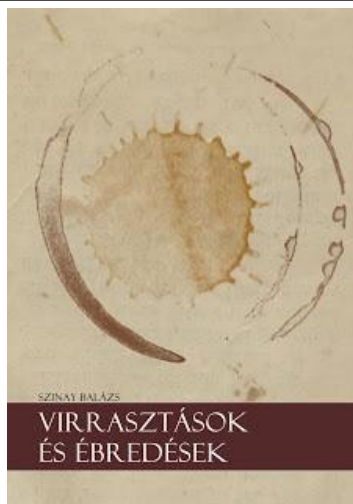
Nincs az az ember, aki a bezárt kapun átmászna, és a két hatalmas dög dühös csaholására fittyet hányva megnézné, hogy itthon vagyok-e vagy sem. Meg aztán nem is biztos, hogy észrevenné ezt, ami itt hátul az udvarban velem történik. Tornászni fogok, és a fekvőtámaszok, guggolások, helyben futás remélhetőleg segít felemésztetni ezt az ismeretlen masszát. Ami pedig megmarad belőle, mint a széketletet összegyűjtöm a szenes hordóba, mely a spanyolfal mögött lapul üresen. A bútorok közül előkotortam az asztalt és egy hokedlit, miközben vigyáztam, hogy az ajtó végig jól meg legyen támasztva. A kredencből tányért, kanalat, szalvétát és merőkanalat vettem elő. A széket közelebb vittem az asztalhoz, és leültem. Jobb kezemben a merítőkanállal részsütösen oldalra hajoltam, hogy telemerjem tányéromat az ismeretlen masszából. Íze nem volt, csak irtózasosan bűdös volt, és rágós, mint egy mócsingos kocsonya. Orromat befogtam, és az egész tányérral elfogyasztottam. Aztán ismét mertem egy adagot, és azt is. Jólalakottan végigdörzsöltem felső és alsó ajkam, valamint szájam szélét a szalvétával, és felálltam az asztal mellől. Eszeveszettül tornászni kezdtem. Súlyzóként egy üres gázpalackot emelgettem. Erőm kevés volt, mindamellett próbáltam jól kifárasztani magam. Délben újabb tányért vettem elő, és megebédeltem. Délután folytattam a tornát. Este ismét tiszta tányért vettem elő, és megvacsoráztam, majd lefeküdtem az egyetlen helyén maradt bútordarabra, az ágyra. Amikor reggel felébredtem, elsőként az ajtónak támasztott bútorok felé tekintettem. A szivárgás mintha teljesen leállt volna, Felálltam, és az ablakhoz mentem. A függönyt félrehúztam, és kitekintettem. A nyúlós, nyálkás massa ott tornyosult az ablak előtt, mozdulatlanra dermedve. Ez a látvány valamivel megnyugtatóbb volt, mint az előző napon a hullámlás. A spanyolfal mögé bújtam dolgomat végezni. Székletem nem volt. Előbb meglepődtem, aztán megnyugodtam. Egy problémával kevesebb. Újabb tányért vettem elő. és a padlóhoz lapult masszából megreggeliztem. A délelőtti folyamán hosszasan tornásztam, és sikerült ismét jól kifárasztani magam. Ebédelni készülődtem, amikor rájöttem, hogy több tiszta tányérom nincs. Egy piszkos tányérral a kezemben a mosogatókagylóhoz léptem, de eszembe jutott, hogy behugyoztam, és kényes lettem. Csak nem mosogatok ott, ahol egyéb dolgomat is végeztem. Visszamentem az asztalhoz, és elgondolkodtam, mitévő legyek, Teljesen mindegy, gondoltam, azzal térdre ereszkedtem, kezem előretettem, és lassan hasra feküdtem. A massa sikamlósán csusszant ki alólam, mint kerék nyomdokán a sár, tornyosult fel testem két oldalán. Mély lélegzetet vettem, és enni kezdtem. Torkomon hidegen futott végig a kocsonyás, íztelen, rágós ragadály. Hirtelen forogni kezdett velem a világ, és okádni kezdtem. Szemem behunytam, így vártam, hogy rendbe jöjjenek. Feküdtem, mint disznó a saját okádékában, és csak nyeldekeltam. A hányadék összekeveredett a kocsonyás, nyúlós masszával, irtózasos, orrfacsaró bűz lepte be környezetem. Éreztem, ha ezt így folytatom, beleőrülök, nem bírom tovább.

Az asztal sarkába kapaszkodtam, és szédülten álltam fel, hogy a székre üljek. Az asztallal szemben, egy homályos tükörből ismeretlen arc nézett farkasszemet velem. Csapzott, szürkellő haja, barázdált arca, fekete szemgödre, félelemmel és irtózáttal vegyült vonásai egy élve eltemetett ember kínjait elevenítették meg. Reszketni kezdtem. Felálltam, és az ajtó felé csoszogtam. Istenem, csak ezt megúsznám! Adj erőt. Uram! Ettől a fohásztól kissé megnyugodtam. Mintha az erőm is megjött volna. Aztán egy hangot hallottam. "Menekülj!" Hirtelen döntöttem. Az ajtóhoz léptem, egy határozott mozdulattal feltéptem, és teljes erőmből nekirugaszkodtam. Átvágtam a mozdulatlanra dermedt masszát, és kint voltam a szabadban.

Az égen egyszerre sütött a Nap, világított a Hold, és ragyogtak a csillagok...

Kertész Márton

Szinyai Balázs

VIRRASZTÁSOK ÉS ÉBREDÉSEK – A SZERZŐ OLVASÓNAPLÓJA

A *Virrasztások és ébredések* a ráhangolódás, a kísérletezés, a változások, a visszavonulás, a kétségek és a tisztelgés könyve. Bár egyfajta módon egyenes folytatása *Az élet szertartása* című kötetnek, jellegében, hangulatában és szerkezetében mégis más.

Míg elődje inkább másokról és másoknak szólt, a *Virrasztások és ébredések* legalább annyira szól a szerzőről és magának a szerzőnek is. Részben a benső átalakulás, az átmeneti állapot könyve. Lapjain egy ismét változó, helyenként átalakuló világkép körvonalai bontakoznak ki. Így bensőségebb, személyesebb és képlékenyebb anyag. Míg korábban a szerző a világgal beszélgetett, most önmagával, vagy ezen keresztül az egyetemes tudattal, az istenivel beszélget, akkor is, ha ezt éppen csak Isten, ő, egy, vagy ezer ember hallja. Az elhangzottak minőségi megítélése és jelentősége nem függ már a közlés helyétől, idejétől, minőségétől, tényleges vagy vélt, kimondott vagy kimondatlan voltától. Kísérleti munkának tekinthető, amennyiben hangvételében, tematikájában és formailag is újat hoz. *Az élet szertartása* koncepciójától elszakadva ez a kötet kevésbé koncept, összefüggő egész, a spiritualitás fő csapását csak keretként használja és attól kissé elszakadva inkább a társadalmi, gyakorlatias és a mindennapi életet érintő kérdésekre fókuszál. A jelent igyekszik elemezni, értelmezni és megmagyarázni, mankók után kutatva a kialakult viszonyok keresztüzében. A módosult szerzői magatartás pedig a szövegek egyszerűsödését, követhetőbbé, tényszerűbbé, racionálisabbá válását hozza magával.

Az egyes fejezetek világosan elkülönülő, témakörökbe rendezett rövid villanások, életfejezetek gyűjteményei, vagy éppen résztémakörök, egy-egy fontosabb kérdésfelvetés alapos, kimerítő, a korábban megszokottól eltérő, részletesebb kifejtései – még akkor is, ha a fejezetcímek esetenként *Az élet szertartása* témaköreire utalnak vissza.

Jelen kötetben – a kísérletezés részeként – első ízben látnak napvilágot összetettebb, terjedelmesebb, valamint a szerző magára rótt feladata és egyéni világképe szempontjából hangsúlyosabb esszék, illetve ezek mellett humoreszk, naplószerű jegyzet és recenziók.

Az összeállításban kiemelt helyet kap a nagy elődök, a példaképek előtti tisztelgés.

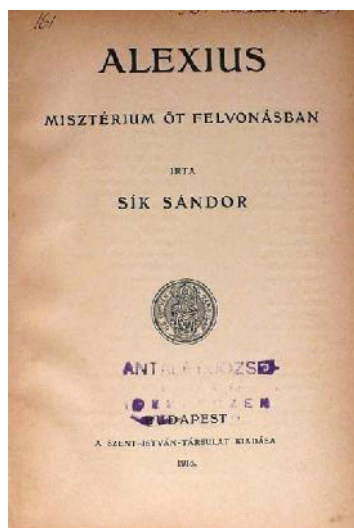
A kötetben szereplő írások gyakran az estétől hajnalig terjedő, a jogahagyomány által kiemelten kezelt, sajátos rezgésű és intenzívebb spirituális töltésű időszakban megélt virrasztások, gondolatfolyamok, vagy éppen elcsendesedések, csendes elmélkedések, meditációk és áramoltatások eredményei – ébredései.

Vannak szövegek, melyek mindössze néhány tíz perc, vagy fél óra, esetleg órák lenyomatai, más írások esetenként hónapokig, vagy évekig mozogtak, rezegtek, alakultak, formálódtak. Szerepel itt olyan írás, ami korábbi kötetekből maradt ki és van olyan is, melynek éppen a folytatása nem fért bele a *Virrasztások és ébredések* című kötetbe.

Nem lehet azt mondani, hogy ez a szerző eddigi legjobb kötete, és azt se, hogy elődjénél gyengébb, inkább más. A folyamatában beérkező olvasói visszajelzések alapján tartalmaz népszerű és kedvenc írásokat, ugyanakkor a szerző személyes hitvallása és írói pályafutása szempontjából mérföldkönek számító szövegeket is. *Az élet szertartása* című kötet után valahol egyfajta ráadás kötet, mely feltételezi elődjének ismeretét, és ezt szempontul véve hív a korábban olvasottak továbbgondolására, vagy éppen újabb részletek felkutatására. Mindemellett, végső soron persze önállóan is értelmezhető.

Aktualitását tekintve, záróként ide is beszűrhatjuk *Az élet szertartása* című kötethez írt kommentár záró sorait: „Nem írok gyakran. Arra törekszem, hogy mindig aktuálisat, lényegeset, hasznosat közöljek. Olyat, amiről mindenképpen szólni kell, de amiről nem szól más, vagy nem szólnak elegendően. Ezt tettem-e kötet esetében is, melyet büszkén, elégedetten és jó szívvel ajánlok minden érdeklődő figyelmébe!”

Szinyai Balázs,
Budapest, 2013

Kaposi Krisztina

ESZTÉTIKAI TAPASZTALAT ÉS MISZTIKUS-VALLÁSOS ÉLMÉNY: SÍK SÁNDOR *ALEXIUSA* A DIONÜSZIOSZ AREIOPAGITÉSZ-I *VIA TRIPLEX* ÉS A KÖZÉPKORI SZERETETMISZTIKA TÜKRÉBEN - 4. RÉSZ

V.4. A *via unitiva*

Sík alkotásának eddigi menetében megfigyelhettük, hogy Alexius spirituális útjának minden egyes tudás-szintje alaposan elő van készítve: Mind a *via purgativa*, mind a *via illuminativa* fokozatai mélyrehatóan kidolgozott jelenetekben bontakoznak ki; melyeket sűrű inter- és intratextuális háló is körülfon. Ezt a kifinomult és tudatosan kimunkált szövegkonstitúciót a *via unitiva* szintjének leírása sem töri meg. A Dionüsziosz Areiopagitész-i *via triplex* harmadik fokára való eljutást ismét strukturálisan kitüntetett szerepű epizódokban láthatjuk megvalósulni – a kettős teofánia élményében és a kísértő-jelenetben. E két fontos szerkezeti csomópont két célt hivatott szolgálni: egyfelől Alexius *via illuminativán* megkezdett kontemplatív életformáját mélyíti el egészen a *via unitiva* lelki-értelmi szintjének eléréséig; másfelől szentünk Dionüsziosz Areiopagitész-i *via triplex*ének teljessé tételével a „második”, olvasói *unio mystica* lehetőségét hozza magával.

Alexius a Szentföldre igyekvő zarándokcsoporthoz való csatlakozásával már meghozta magában a döntést: rátér a *via illuminativára* és a szemlélődés lelki képességét és magatartását igyekszik magáévá tenni. Szentünk azonban az általa megfogalmazott szándék véghez viteléhez szükséges spirituális kompetenciákat még csak részben birtokolja, ezért *via triplex*ének e jelenlegi (második) fokozata sem éri még el a maga teljes kiterjedtségét. Ezt a bizonytalan, s ismét a jaspersi határhelyzeteket idéző állapotot a III.felvonás eleji kettős teofánia élménye fordítja át egy, a *via unitiva* küszöbét jelentő magasabb tudás-szintté: Alexius Edesszába való megérkezése után nem sokkal, átölel egy kislányt, akit édesanyja, illetve a város polgárai bélpoklosnak bélyegezve, éppen kitagadni, száműzni készülnek a városból. Az ijedt gyermek a szent homlokra adott csókjától azonban csodás módon meggyógyul, s megtisztulva élheti tovább életét. A III.felvonásnak ebben a szövegegységében [1] egy többszörös bibliai utalásra figyelhetünk fel: Az edesszai polgárok megszólalásainak lexikájára figyelve [2] az alexiusi gyógyítás eseményét az újszövetségi könyvekben, mindenekelőtt az evangéliumi szövegekben elbeszélte jézusi csodatevésekkel állíthatjuk párhuzamba. Ám ezt az újszövetségi vonatkozást az isteni (meg)jelenések ószövetségi allúziói [3] is áthatják, egy kettős teofániává [4] avatva e műbeli jelenetet.

Ez az epizód Sík misztériumának tehát egy kétszeres bibliai allúzióval átszőtt, anticipatív jellegű pontja; hiszen funkciójában Alexius kontemplatív létmódjának elmélyítését hozza magával, ezáltal pedig a *via unitivát* előlegező isteni tökéletesedés első segédtenyezőjeként van jelen.

A másik komoly dramaturgiai szereppel bíró elem, amely a művön végighúzódnó dionüszioszi spirituális modell kiteljesedését segíti elő, a IV.felvonásbeli kísértő-jelenet:^[5] Alexius az Istennek tetsző életmódot szem előtt tartva az edesszai templom Szűz Mária-képének dicsőséget hozó megszólalása elől egy másik városba, méghozzá születésének helyszínére, Rómába menekül. Itt megteremtve a lehetőségét annak, hogy egyedül maradva magába mélyedhessen, elküldi maga mellől hozzá mindvégig hű edesszai társát, a gyermek Glaucust is; majd a szülői ház – számára oly sokat jelentő – erkélyének közelében elmélkedésbe kezd. Ekkor jelenik meg előtte egy önmaga alteregójaként feltűnő, de egyúttal a bibliai sátánt is felidéző kísértő, akivel hosszas és mélyreható párbeszédbe kezd; melynek eredményeképp önmaga teljes Istennek való odaadásáig jut el. Ennek az epizódnak az értelmezéséhez a II.felvonás remete-jelenetét hívhatjuk segítségül, e két részlet a mű jelentésviszonyainak szempontjából ugyanis analógiás viszonyban áll egymással: Ahogyan a II.felvonásban a remete alakjának metaforikus értelmezése egy soliloquium-szerű monológga értelmezte át a két szereplő dialógusát; úgy a kísértő alakjának szintén szentünk lelkéhez viszonyítható, lelkiismeretként felfogott szereplehetősége is egy önanalizáló textus olvasatát hozza létre. Míg azonban a II. felvonás remete-epizódja Alexius Dionüsziosz Areiopagitész-i *via triplex*ének első tudás-szintjére, a *via purgativa*ra való eljutás harmadik kulcseseményeként funkcionált; a kísértő-jelenet már egy ennél magasabb szintet képviselő strukturális csomópontot jelenít meg, hiszen a dionüszioszi séma egészének, vagyis mindhárom tudás-szintnek a meghaladását teljesíti be.

Láthatjuk tehát, hogy a III. és IV. felvonás nem csupán a mű lineáris rendszerébe illeszkedő, két egymás után következő szövegrészeként alkot egységet; hanem a bennük megbújó epizódok dramaturgiai szerepe is összekapcsolja őket: A kettős teofánia élménye és a kísértő-jelenet; éppúgy, mint ahogyan az I. és II. felvonás kulcseseményei, a dionüszioszi spirituális modell soron következő tudás-szintjének elérését teszik lehetővé. E két strukturálisan kitüntetett jelentőségű epizód köré szerveződő felvonáslánc (IV-V.) Alexius egyre víziószerűbbé váló utolsó szavainak nyelvi közvetítettségével hajlik át az utolsó felvonás apokaliptikus szövegfolyamába. Szerzőnk Alexius *unio mystica*jának egy teljes, különálló felvonást (V.) szentelt, amely az egész mű kulminációs pontjaként jelenítődik meg: Az eddigi felvonásokban hosszasan előkészített, aprólékosan kidolgozott dionüszioszi tudás-szintek itt válnak az elgondolt spirituális modell teljes *via triplex*évé. Szentünk mélyreható lelki élményként megélt szellemi útjának végső állomását, a *via unitivá*t egész égi apparátus kíséri – az angyali hierarchia teljes rendszere, a trónusok, kerubok és szeráfok kara; a mennyországi tündéralakok csoportja és a bibliai megdicőültek hosszú sora (Mózes, Izaiás, Dávid király, Keresztelő Szent János, Szent Pál, János evangélista, Gábiel arkangyal, Szent József).

E rendkívül impozáns, számos jelentős alakot felvonultató égi kíséret együttes megjelenésénél mégis fontosabb a köztük hetedikként fellépő Gábiel arkangyal egyéni szerepe. Gábiel arkangyalhoz, akit az egyházi hagyomány a főangyalok egyikeként tart számon, az annunciáció bibliai archetípusa köthető:^[6] A Szentírás könyveiben Gábiellel, mint közvetítővel, az isteni kinyilatkoztatás hírvívőjével találkozhatunk: Az Ószövetségben Dániel kosról és kecskebokról szóló látomásának (Dán 8,16-26) felfejtőjeként tűnik fel; az Újszövetségben pedig ő jelenti be Zakariásnak Keresztelő Szent János születését (Lk 1,5-20); és a szeplőtelen fogantatás, a *conceptio immaculata*, illetőleg Jézus születésének és jövője, messiási hivatásának (Lk 1,26-38) hírül adása is az ő feladata. Hasonlóan fontos szerepben láthatjuk Gábielt Sík misztériumában is, hiszen Alexius számára ő nyitja meg az ég kapuit, vagyis a legmagasabbrendű misztikus élményt, a *visio Dei*t teszi számára lehetővé. Gábiel arkangyal szerzőnk alkotásában betöltött funkciója tehát egy, a bibliai kinyilatkoztatások hírüladásaival párhuzamba állítható szerepvariánsként értelmezhető.

Noha Sík misztériumát ez az apokaliptikus jellegű, víziószerű eseménysor zárja; az Alexius *unio mystica*ját leíró V. felvonásban megbújik egy ettől alapvetően eltérő, metafikciós szövegbetét is, amely mintegy a mű „második” zárataként funkcionál: Alexius élettörténetének írástekercsre rögzített szövege. A biografikus tekercset – a müncheni kézirat legendaváltozatát követve – szentünk jegyese, Adriaticus veszi el a halott Alexius kezéből, majd átnyújtja az edesszai kisfiúnak, Glaucusnak, hogy olvassa fel. Az egyes szám első személyben íródó levélben Alexius a saját kezével feljegyzett történetének szerzőjeként lép fel; s ezzel egyszersmind saját legendájának posztumusz auctorává válik. Véleményem szerint az így megképződő szerzői pozíció egy sajátos, az egész műre visszautaló metareflexív appendixszé avatja az írástekercs szövegét.

VI. Az *imitatio Alexii* és az olvasói *unio mystica*

Sík misztériumának elsődleges jelentésrétegét Szent Alexius eddigiekben elemzett szeretetben manifestálódó

misztikus útja alkotja. Ám a műben találkozhatunk egy ennél jóval mélyebb szinten meghúzóódó, sokkal összetettebb gondolati szállal is: az *imitatio Alexii* mintáját követő olvasói *unio mystica*val. Ez a második szemantikai réteg mindenekelőtt a mű intertextuális-parafrasztikus hálójára és pragmatikai szöveggenerációs eljárásaira figyelve fejthető fel; de az alexiusi deificatio értelmezéséhez segítségül hívott dionüszioszi spirituális modellben is elhelyezhető.

E kétszeres interpretációs keretbe illeszkedő olvasói *unio mystica* lehetőségét a mű szöveggenerációjának szempontjából Sík alkotásának peritextuális rendszere teremti meg: Ahogyan azt tanulmányom egy korábbi részében már bemutattam, véleményem szerint mind a cím, mind a műfajjelölés olyan segédelemként működhetők, amelyek komoly (pragmatikai) paratextuális információt hordozva egy immerzív jellegű, misztériumközpontú olvasói stratégiát alakítanak ki; ezáltal pedig a mű befogadási folyamatának első szegmensétől kezdve az *imitatio Alexii* elérését teszik lehetővé. Ezt egészíti ki az a hagiografikus struktúrák mentén történő olvasási mód, amelyet a mű szövege mögött meghúzóódó középkori Elek-legenda alakít ki. Sík alkotásának és a középkori legendaváltozatoknak a főbb történeti csomópontokban való megfelelése, valamint számos motivikus elemben és hagiografikus toposzban való egyezése egy devóciós jellegű hatásmechanizmust hoz létre, illetőleg tesz megélhetővé a befogadó számára, melynek eredményeképp az olvasó saját prefigurációját láthatja az *Alexius*ban.

Noha e két fontos olvasási technika egymással párhuzamos és egymással összekapcsolt érvényesítése alapvetően járul hozzá a Sík alkotásában rejlő „második” *unio mystica* tapasztalatának felismeréséhez és megértéséhez; a művön végighúzóódó dionüszioszi spirituális modellel szemléltethető alexiusi lelki-szellemi utat mégis Sík misztériumának erős bibliai intertextualizáltsága hozza a legközelebb az olvasóhoz.^[7] Sík alkotásában a bibliai allúziók egész sora bújik meg: Szerzőnk az egyes felvonásokban az Ó- és Újszövetség számos részletére – szövegegységekre, eseményekre, személyekre, jelekre és jelenségekre – reflektál lexikális és tartalmi szinten egyaránt.

Alexius alakja, illetve születésének körülményei a Biblia csodás, annunciáció jellegű fogantatásait idézi. Szentünk éppúgy idős szülők Istentől adatott gyermekeként születik, mint ahogyan az Ószövetségben „Sára fogant, és fiút szült (Izsák) Ábrahámnak öreg korában, abban az időben, amelyről Isten beszélt;”^[8] vagy mint ahogyan Keresztelő Szent János is született az újszövetségi Lukács-evangélium^[9] elbeszélése szerint. Alexius ebben az értelemben tehát egy kétszeres bibliai prefigurációt hordoz magában: egyszerre antitípusa az ószövetségi Izsáknak és az Újszövetségben megjelenő Keresztelő Szent Jánosnak.

Az eseményszintű allúziók legtöbbjét a mű III., kisebb részben IV. felvonása tartalmazza. Ez a felvonáslánc egyedülállóan gazdag az Újszövetség szinoptikus evangéliumaira tett utalásokban; de az Ószövetség egyes eseményeinek megjelenésére is találhatunk benne példákat. Az Alexius edesszai éveit leíró szövegegység (III.felv.) különösen a jézusi áthallásokban bővelkedik: Szentünk ekkori életszakaszának majd minden eleme megfeleltethető Jézus életének, illetve passiójának valamely evangéliumokban elbeszélte eseményével – az alexiusi csodatevések Krisztus testi-lelki gyógyító tevékenységére („Christus medicus”, Mt 8-9); a népnek való prédikálás Jézus galileai működésére (Mt 4,23-7,29) és példabeszédeire (Mt 13); szentünk kihallgatása és eretneknek bélyegzése, majd az éj leple alatt történő elfogatásának terve Jézus Getszemáni-kertben eltöltött éjszakájára és Kaifás előtti meghurcoltatására („Christus patiens”, Mt 26,36-68); Alexius Glaucusszal és általában a gyermekekkel való kapcsolata evangéliumi megfelelőjére (Mt 19,13-15) utal; szentünk gazdag ifjúval való párbeszéde pedig szinte szó szerint Mt 19,16-22 szakaszán alapul. Ezeket az Újszövetséggel való analógiás kapcsolódásokat bővíti tovább a IV. felvonásbeli kísértő-epzód, melynek bibliai párhuzamát Mt 4,1-11 szakasza szolgáltatja; valamint a felvonás nyitó-jelenete, amely a bibliai tékozló fiú történetét (Lk 15,11-32) írja újra.

E két felvonásban található további bibliai allúziók az Ószövetség könyveiből származnak: A III. felvonás zárórészének az az epizódja, amelyben szentünkhöz a gazdag és tekintélyes Aspasia színésznő érkezik látogatásra, a Királyok és Krónikák könyvében is megtalálható^[10] Sába királynőjének történetét parafrázálja. A másik jelentős ószövetségi szupertextus, amely szorosan körülfonta Sík alkotásának III. és IV.felvonását, Jób története. A bibliai figura és Alexius alakja a mindkettőjük életében megfigyelhető szimbolikus halál mozzanatában érintkezik: Alexius, épp úgy, ahogyan Jób is, szimbolikus értelemben háromszor hal meg – először a világnak, másodszor önmagának, harmadszor pedig az Úrnak.

Sík misztériumában az eddig felfejtett tartalmi szintű bibliai utalásoknál talán még markánsabban érződik a szentírási könyvek lexikális hatása. Alexius első felvonásbeli erősen apokaliptikus jellegű, bibliai nyelvezetet is használó elbizakodott monológiájának alábbi sorai Izajás könyvének 11,6-9 soraira épülnek: „És jöjjön el a békeország/ *A farkas mellett lakozzék a bárány,*/ Fegyver pihenjen, vétek eljuházzon, /Folyjon folyója

szeretnek/ És csókolózzék béke és igazság./ És én legyek az ország sarkköve,/ Akit az Isten hívott el királynak; /És Úrnak a világ fölött.”^[11]

Hasonlóképp az ószövetség könyveinek egyik jellegzetes szófordulatára ismerhetünk rá szentünk egy másik megszólalásában is: „Énnekem/ Nem adatott szelid szemekbe nézmem, /S akiket útjuk összehoz velem, /Sírnak tanulnak. *Én könnyek között/ Járom az utam*, szegény, szép szivecskék/ Meleg könnyei közt.”^[12] Az idézett sorokban az Ezdrás (Ezd 10,1) prófétánál, valamint a Báruk (Bár 4,23) és a Makkabeusok második könyvében (2Mak 13,12) is előforduló „könnyek közt” alliterációs szókapcsolat sejlik fel. Az Ószövetség lexikális hatásáról tanúskodik az a mű eleji szövegrészlet is, amelyben a császár Alexius főhadnagyi posztra áhítózó kíváncsiát, illetve annak beteljesülését „Isten ujjának mozdulásaként” fogja fel.^[13] Az Isten ujjmozdulásának tulajdonított esemény-felfogás a bibliai tíz csapás harmadik elemének Kivonulás könyvebeli leírását idézi: az egyiptomi főpapok a szűnyoginváziót hasonlóképp Isten ujjának metaforájával magyarázták a hitetlenkedő fáraónak (vö. Kiv 8,12-15).

A lexikai allúziók egy kivételes formáját láthatjuk az Alexius, illetve Eufemianus megszólalásaiban^[14] többször is előforduló „lábaim számolya”, illetve „lábaim alá számolyul” kifejezések és a Zsoltárok ugyanezen nyelvi fordulata között: Míg Dávid zsoltáraiban (99, 110, 132) e metaforikus értelmű birtokos szerkezet Isten hatalmát, nagyságát és dicsőségét fejezi ki; Sík misztériumának előfordulásai ezzel épp ellentétes értelemben – groteszk módon Alexius profán szinten mozgó hatalmának kicsinységét jelölve – jelennek meg. Ez az allúzív kapcsolat tehát egy lexikai szinten megegyező; ám tartalmában szemantikai oppozíciót alkotó viszonyként írható le; egyszerre szolgáltatva példát a szerzőnk alkotásában rejlő ószövetségi minták analógikus és antitetikus változataira.

Sík misztériumának Bibliából vett lexikális allúzióinak rendszerét e négy ószövetségi utaláson túl még számos újszövetségi példa gazdagítja: A mű megszólalásait tovább vizsgálva – különösen nyelvi szerkesztettségükre figyelve – a szinoptikus evangéliumok, a Szent Pál-i levelek, valamint az Énekek énekének nyelvezetére reflektáló lexikális kapcsolatok, illetőleg kiterjedtebb szövegpárhuzamok fejthetők fel: Szerzőnk alkotásának és az evangéliumok szövegének nyelvi kapcsolódását legerőteljesebben a Máté evangéliumban olvasható Nyolc boldogság (Mt 5,3-12) lexikáját és mondat szerkesztését idéző „Boldogok, akik várják csendességgel/Az ige jöttét”^[15] és a „Sírj, asszony! Sírj! Boldogok, akik sírnak;”^[16] valamint a tízparancsolatot parafrázáló „Ne ölj, ne kívánd másét, vért ne törj/ És nem kell félned az árnyakról!”^[17] Sík Sándor-i sorok teremtik meg; de a „Sokan vannak a hivatalosak,/ De kevesen a választottak”^[18] alexiusi megszólalásban is egy evangéliumi szövegrészlet (Mt 22,14) bújik meg.

A Szent Pál-i levelek nyelvi hatását szintén két, grammatikailag világosan szerkesztett példával illusztrálhatjuk: Alexiusnak a *via illuminativa* tudás-szintjén megfogalmazott „Ó atyám,/ Mit tettetek? Mi történik velem?/ Ki szólt most itt az emberekhez?...Én/ Nem vagyok az!...Hogyan lesz ez?...”^[19] kérdéseit egyértelműen Szent Pál „élek, de már nem én, hanem Krisztus él én bennem” (Gal 2,20) önértelmező szavai hatják át. Hasonlóképp egy Szent Pál-i gondolat bújik meg Adriatica II.felvonás végén elhangzó, Istent és a szerelmet összekapcsoló szavaiban –, „A jó Isten jóságos. Úgy akarta,/ Hogy ember emberszemmel Őt ne lássa, /És mégis lássa. Úgy akarta, hogy/ Akik szeretik egymást, akiket/Egymásnak rendelt és összekötött/ Ő szentségével, tulajdon kezével,/Hogy azok Őt a földön megtalálják/ Egymásban”^[20] –, melyben a Rómaiakhoz írott levél „mert ami benne láthatatlan: örök ereje és isteni mivolta, arra a világ teremtése óta műveiből következtethetünk” (Róm 1,20) kijelentésének lexikája érződik.

Az Énekek énekére alludáló Sík Sándor-i szövegrészlet az eddigieknél már egy összetettebb kapcsolatot jelenít meg: Az V. felvonás szeráfkara által zengett „Isten gyűrűse, jöjj, siess a nászra,/ A Jegyes vár, győzelmes nyugtalan./ Hogy szépségét szépséged koronázza, /Érted sóhajt a zengő létfolyam./ Lobogva forr a lét ő vére benned,/ Mámoros ajkad végtelent lehel./ S a Szépség – boldog keblén elpihenned – /Most mindörökre magához ölel”^[21] sorok ugyanis nem csupán a Salamon és Szulamit szerelméről szóló bibliai könyv nyelvezetére reflektálnak, hanem a 11-12. század jegyesmisztikájára, illetve annak későbbi változataira is. Ám a legkomplexebb, a bibliai szöveghelyek lexikális és tartalmi szintű allúzióinak legreprezentánsabb példája mégsem az V.felvonás idézett szeráfi éneke; hanem Alexius III.felvonásban elhangzó prédikációja:^[22] E hosszú szövegegység a jézusi példabeszédek, a Szent Pál-i szeretethimnusz (1Kor 13,4-7) és az Énekek Éneke hármasszupertextusaként olvasható, ezáltal egy többszörös bibliai allúzív keretbe illesztve az alexiusi szöveget.

Láthatjuk tehát, hogy a Sík misztériumának második szemantikai rétegét alkotói olvasói *unio mystica* egy többszörös szerzői utalásrendszerben bújik meg: Az *imitatio Alexii* mintáját követő misztikus-vallásos élmény meg tapasztalását építgetik a mű pragmatikai szöveggenerációs eljárásai, mint kiterjedt intertextuális-

parafrasztikus utalásrendszerének elemei. S habár e segédtevézők közül a legmarkánsabbnak a mű erős bibliai intertextualizáltságát érezzük, véleményem szerint a befogadás folyamatában létre jövő olvasói *unio mystica* élménye a legteljesebben mégis a fentiekben bemutatott szerzői eljárások együttes hatására figyelve élhető meg.

Kaposi Krisztina

[1] Lásd: SÍK 1918, 102-103.

[2] „Különös! / Nincsen már seb a homlokán! *Csoda!*” (SÍK 1918, 102.); „Ki vagy te, hogy *ilyen kiáltó!* *Eleven szóval szólt hozzád az Isten?* / ...Nézzétek emberek! *Itt áll a szent,* / Kinek csókjázól megtisztul a poklos!” (SÍK 1918, 103); „*Menjünk a szenthez! Az Isten beszélt.*” (SÍK 1918, 103.);

[3] Pl. Kiv 2; Kiv19; Iz 6; Ez 1.

[4] Alexius csodatevésében ugyanis Isten nemcsak önmagát, hanem egyszülött fiát, Jézus Krisztust is megmutatta (phainó).

[5] Lásd: SÍK 1918, 184-193.

[6] *Gabriel*=*The Oxford Dictionary of Christian Church*, ed. F.L. CROSS, E.A. LIVINGSTONE, Oxford, 1997, 648.

[7] Irodalom és Biblia kapcsolatáról lásd: FRYE, Northrop, *Kettős tükrök: A Biblia és az irodalom*, Európa, Bp., 1996.; RICOEUR, Paul, *A kinyilatkoztatás eszméjének hermeneutikai megalapozása: Bibliai hermeneutika*, Hermeneutikai Kutatóközpont, Bp., 1995.

[8] Ter 21,1-7.

[9] Lk 1,5-25.

[10] 1Kir 10,1-13; 2Krón 9, 1-12

[11] SÍK 1918, 27.

[12] SÍK 1918, 149.

[13] „Ki tudja, tán az ég akarja így./ Tán a te ifjú két inas karod/ Veri el rólunk a barbárokat...*Isten ujjá/Mozdult ez órában talán.*” (SÍK 1918, 24.)

[14] „Mi énnekem a trón? Egy világ kell nekem/ *Lábaim alá zsámolyul.*” (SÍK 1918, 26); „Én zsámolyt raktam könyvekből neked,/ Hogy rájuk állj és légy másnál nagyobb.” (SÍK 1918, 8.)

[15] SÍK 1918, 99.

[16] SÍK 1918, 156.

[17] SÍK 1918, 145.

[18] SÍK 1918, 143.

[19] SÍK 1918, 114.

[20] SÍK 1918, 84.

[21] SÍK 1918, 216.

[22] SÍK 1918, 109-114.

Lucas Cranach Salome

Kaposi Krisztina

OSCAR WILDE SZALOMÉJA

A BIBLIAI ÉS ANTIK-MITOLÓGIAI DÉMONIKUS „PRE-SALOMÉK” SZECESSZIÓS VÁLTOZATA

„Ab! Megcsókoltam a száját, Jókbanán, megcsókoltam a száját!”

Bevezetés

Salome alakja az európai kultúrtörténet egyik legközkedveltebb s leggyakrabban kutatott témái közé tartozik. E kegyetlen, s bestiális nő, a démonikus *femme fatale* figurája már régóta foglalkoztatja a Bibliáig visszanyúló történet ismerőit: Salome igazi toposz, s ezt nem csupán azok az irodalmi alkotások [\[1\]](#) bizonyítják, melyek művészi feldolgozásuk témájául választották alakját, hanem az a leginkább interdiszciplinárisnak nevezhető jelleg is, amelyet egyfelől a Saloméről készített képzőművészeti alkotások – Tiziano, Caravaggio, Gustave Moreau stb. festményei –, másfelől pedig a démoni nő személyiségét megidéző zeneművek, mindenekelőtt Massenet és Strauss operája képviselnek.

Oscar Wilde egyfelvonásos drámája szintén ezt a sort gazdagítja: az ír szerző 1891-es *Salomé*-je a bibliai történet egy kivételes, egyedülálló irodalmi parafrázisát adja. Jóllehet, más irodalmi alkotásokat is ismerünk, melyek a Keresztelő Szent János fejéért táncot lejtő nő alakját elevenítik meg, Wilde műve mégsem válik egy szokványos, pusztán a közkedvelt témát megragadó átlagos feldolgozássá. Véleményem szerint Wilde *Salomé*-jét egyfelől az a nyelvi-stiláris szerzői eljárás teszi egyedivé és különlegessé, amely a Keresztelő Szent János fejlevételét elbeszélő eseménysort egy szecessziós művészi közegbe helyezi; másfelől pedig az a leginkább aemulatívnak nevezhető igény, amely a korábbi „pre-Salomékat” felülmúlva igyekszik egy önálló, eredeti, Oscar Wilde-i *femme fatale*-t megalkotni. Az alábbiakban erre a két unikálissá tevő vonásra figyelve igyekszem áttekintést adni Wilde *Salomé*-járól.

I. A bibliai és az antik-mitológiai előzmények

Ha Salome alakjának prefigurációt keressük, egészen a bibliai, valamint az antik-mitológiai időkig kell visszamennünk. E démoni nő figurája a Keresztelő Szent János fejéért táncot lejtő *femme fatale*-ként él a kulturális emlékezetben: alakja a Keresztelő fejevételét elbeszélő evangéliumi történetekkel (Mt 14, 1-12; Mk 6,14-29) forrt össze – noha a két újszövetségi szövegrészlet nem említi név szerint, csupán Heródiás lányaként. [2] Jóllehet, a név a személyiség egyik leglényegesebb jelölője, az identifikáció eszköze, ám Salome esetében ezt mégsem tekinthetjük kulcsfontosságú tényezőnek, már csak azért sem, mert alakja esetenként átjátszik kegyetlen anyjának, Heródiásnak a figurájába. Ez a figura-összemosódás (Salome~Heródiás) is jól mutatja, hogy Salome esetében a pontos identifikáció helyett, sokkal komolyabb jelentőséggel bírnak személyiségének azok az összetevői, melyek a *femme fatale* típusává avatják e nőt: a szépség és szenvedély, a kíméletlen és könyörtelen elszántság, a csábítás mögött rejlő démonikus bestialitás, amely végül a kegyetlen gyilkolásra torkollik. E személyiségjegyekre figyelve Salome prefigurációit megtalálhatjuk mind a Bibliában, mind pedig az antik mitológiában.

I.1. A Biblia „pre-Saloméi”: Potifárné, Delila, Jezabel és Heródiás

A kegyetlen és démonikus *femme fatale* archetípusa a Biblia teljes egészét átszövi: Salome prefigurációit ugyanis az ó- és újszövetségi könyvekben egyaránt fellelhetjük; változatos és némiképp eltérő, ugyanakkor egymáshoz mégis közelítő történetek sorában.

Az Ószövetségben elsőként a Teremtés könyvének 39,6-23 szakaszában [3] figyelhetünk fel egy salomei nőalakra: Potifárnére. A József történet elbeszélő szentírási szövegegységben a fáraó felesége egy kegyetlen, álnok nőként tűnik fel: Potifárné hajthatatlanul igyekszik elnyerni a testvérei által Egyiptomba eladott József testi szerelmét, miután azonban ez nem sikerül neki, csalárd színjátékot előadva a fáraón keresztül tömlőcbe veteti Józsefet.

Hasonlóképp egy tisztességtelen, démoni nőalakról olvashatunk a Bírak könyvében [4] is: Deliláról. Delila, kihasználva Sámson szerelmét, a filiszteusokkal szövetkezve 1100 ezüst sékelért rábírja Sámson, hogy árulja el neki rettenetes erejének titkát. Sámson, engedve férfiúi gyengeségének feltárja Delila előtt titkát: erejét a hajában hordozza. Az álnok, s kegyetlen nő ezt követően lenyírja Sámson haját, ekként fosztva meg erejétől, majd a filiszteusok kezére adja, akik előbb elveszik szeme világát, majd pedig láncra verve fogságba vetik.

Az újszövetségi szentírásban szintén felbukkan egy salomei archetípus: Jezabel. A Jelenések könyvének 2,20-24 szakasza (Levél a tiatirai egyháznak) [5] egy erkölcstelen, parázna, s az egyház szolgáit a bálványoknak bemutatott áldozatok húsból való evésre csábító asszonyról számol be, akinek viselkedésszerűségei ószövetségi párhuzamaival mutatnak rokonságot.

Ám Salome tulajdonképpen, a mai kulturális emlékezetben mélyen élő története Máté és Márk evangéliumában olvasható: A két újszövetségi szövegrészletben (Mt 14, 1-12; Mk 6,14-29) [6] Keresztelő Szent János halálának (fejevételének) körülményeiről olvashatunk. Eszerint Heródes fejedelem elfogatta és börtönbe vetette Keresztelő Szent Jánost, amiért az figyelmeztette, hogy a jelenlegi feleségével, Heródiással való kapcsolata egy bűnös viszony, hiszen a frigy a fivér, s egyúttal az első férj, Fülöp meggyilkolása útján jött létre. A foglyul esett Keresztelő halála egy különösen elborzasztó eseménysor keretében következik be: A Heródes születése napján tartott mulatozáskor Heródiás lánya táncol a vendégeknek, amely olyannyira elbűvöli Heródest, hogy felajánlja a lánynak, bármit kérhet, megadja neki, esküjét is teszi rá. A lány kérése – anyja, Heródiás biztatására – a következő volt: "Add nekem egy tálon Keresztelő János fejét!". Heródes megdöbbenve, de esküje miatt kötelezve, lefejeztette a Keresztelőt, majd fejét átnyújtották egy tálon a lánynak, aki anyjának, Heródiásnak továbbította a táncért cserébe kapott, s beváltott ígért szörnyű eredményét.

Észrevehetjük, hogy a Máté, illetve Márk evangéliumában elbeszélte történet egyrészt nem említi név szerint Salomét, csupán Heródiás lányaként; másrészt pedig megfigyelhetjük, hogy Salome alakja tulajdonképpen háttérben marad, természetesen tánc és kérése kulcsfontosságú a történetben; ám ha a démonikus *femme fatale* típusát keressük, akkor szerepe inkább passzívnak tekinthető, mintsem aktív: az igazi *femme fatale* a két evangéliumi történetben nem Salome, hanem anyja, Heródiás – a felbújtó, álnok, erkölcstelen és bestiális démoni asszony. Heródiás alakját tehát szintén a démonikus *femme fatale*-ok egyik bibliai archetípusaként tarthatjuk számon. [7]

Salomének és az imént áttekintett *femme fatale*-i archetípusoknak, az ó- és újszövetség „pre-Saloméinak” az alakja a 4.sz.-i, Konstantinápolyból induló Keresztelő Szent János-kultusszal összefüggésben mosódott össze:

Amint arra Zagona[8] kiválóan rámutatott, Salome bűnösségének ábrázolása és a Keresztelő halálának az ő táncával való összefüggésbe hozása, s ezáltal az immoralitás és bestialitás képviselőjeként való számon tartásának egyre erőteljesebb tendenciája a Keresztelő-kultusz növekedésével párhuzamban bontakozott ki. Innentől kezdve számos apokrif és legenda, valamint kora keresztény ábrázolás (festmény és szobor) tüntette fel démoni *femme fatale*-ként Salomét, s ez hagyományozódott aztán tovább a későbbi korok kulturális rendszerébe.

I.2. Az antik-mitológiai „pre-Salomék”: Médeia, Klütaimnésztra, Kirké, a Danaidák és Phaidra

Az antik mitológia a démonikus *femme fatale*-ok egész tárházát vonultatja fel: Az istenekről, félistenekről, hősekről és különböző mitológikus lényekről szóló hatalmas történetfolyamban számos kegyetlen, gyilkolásra kész nőalakot találhatunk, akik csábító vonzerejüket használják fel különös kegyetlenkedéseikre. Eszünkbe juthat Médeia, Klütaimnésztra, Kirké, a Danaidák vagy Phaidra – hogy csak a legfontosabbakat említsük.

Médeiát[9] leginkább az Argonautákról szóló történetből ismerhetjük, amelyben Iaszón szerelmeseként, s az aranygyapjú megszerzését segítő varázslónőként tűnik fel; ám érdemes figyelemmel kísérnünk Médeia élettörténetének további alakulását is, méghozzá életének azt a szakaszát, amelyet Kreón korinthuszi királynál töltött Iaszónnal: Iaszón és Médeia ekkoriban látszólag boldogan éltek egymással, Médeia két gyermekkel is megajándékozta szerelmesét, ám Iaszón saját érdekeit szem előtt tartva, hatalomvágytól fűtötten Kreón lányával, Glaukéval kívánt frigyre lépni. Ez az elképzelt érdekházasság azonban Médeiaiából szörnyű haragot és gyűlöletet váltott ki, az addig szerelmes és kedves, segítőkész asszony, bosszúra szomjas, kegyetlen *femme fatale*-lá, gyilkosságok sorozatos elkövetőjévé vált: Elsőként Glaukét ölte meg egy méreggel átitatott ruha és diadém segítségével, majd Kreón vesztét okozta ugyanezzel a méreggel teli ruhával. Ezt követően saját két fiát is könyörtelenül elpusztította, akiket Iaszón olyannyira szeretett, majd a teljes bosszú utolsó lépéseként életben hagyta Iaszónt, ezáltal téve még gyötrelmesebbé egykori férje fájdalmait, hiszen elvette tőle a kínoktól megváltást hozó halál lehetőségét.

Klütaimnésztra[10] ugyancsak a kegyetlen bestialitás megtestesítője, alakja az áruló, bűnös, gyilkosságra kész asszony szimbóluma: Klütaimnésztra, szeretőjével Aigiszthossal szövetségre lépve, a Trójából hazatérő férjét, Agamemnónt álnokul becsapva, s megtévesztve megölte. Homérosz szerint Agamemnón vesztét a Klütaimnésztra és Aigiszthosz által előzetesen felbérelt bérgyilkos okozta; más források tanúsága szerint maga az asszony gyilkolta meg férjét, méghozzá hátulról, egy bárdal. Majd Aigiszthossal összeházasodva jogtalanul uralkodtak hét éven át Mükénében, mígnem fia, Oresztész meg nem bosszulta apjának, Agamemnónnak a halálát, az álnok anya és szeretője elpusztításával. Klütaimnésztra tehát mindkét történetváltozat szerint egy bűnökben tobzódó, kíméletlen, s gyilkos asszony.

De hasonlóan végzetes tulajdonságokat hordoz magában Hélios napisten és Perszé leánya, Kirké[11] is. Az Aiaie szigetén élő híres varázslónő csábító, s démoni alakja mindenekelőtt Odüsszeusz bolyongásainak ismeretében tárható fel: Odüsszeusz és társai Kirké szigetére sodródtak hajójukkal, ahol a sziget felkutatása közben a varázslónő egy bűvös itallal disznókká változtatta Odüsszeusz társait, ezáltal örök fogollyá téve őket; majd Odüsszeuszt is igyekezett vonzerejével magához csábítani, amit egy évre sikerült is elérnie.

Ám Kirké alakjánál jóval bestiálisabb és kegyetlenebb tettek tudhatnak magukénak a Danaidák.[12] Danaosz király lányai ugyanis apjuk parancsára kegyetlenül meggyilkolták a nászéjszakán hozzájuk kényszerített egyiptomi férjeiket, s szörnyű vétkük nem is maradt büntetlenül: életük végéig alvilági, hiábavaló munkára ítéltettek – örök időnkig vizet kellett merniük egy lyukas hordóba.

Az érzéki, s csábító, ugyanakkor gyarló, vérfertőző és bűnös nő típusát képviseli Phaidra[13] is: Phaidra Thészeusz athéni király felesége volt, ám megpróbálta elcsábítani férje első házasságából származó fiát, Hippolüoszt is. Hippolüosz azonban visszautasította az asszonyt, aki erre sértettségében, vad indulatoktól vezérelve Hippolüoszt vádolta meg a csábítás bűnével Thészeusz előtt, ezáltal a hóhér kezére adva a fiút.

II. Oscar Wilde *Salomé*-ja

Az előzmények tükrében immáron világosabban láthatjuk annak a csábító, démonikus nőalaknak, az ún. *femme fatale*-nak a meghatározó személyiségjegyeit, amelyet Oscar Wilde is művészi feldolgozásának témájául választott. Ám Wilde *Salomé*-jának[14] jellemzése előtt először azt a szecessziós művilágot kell szemügyre vennünk, amelyben megjelenítődik s kibontakozik ennek a bestiális nőnek az alakja.

II.1. A szecessziós közeg

Wilde *Salomé*-jét mindenekelőtt a szecessziós művilág^[15] teszi egyedivé és különlegessé, amelyet egy balladai jellemzőkkel vegyített drámai műfaj keretei között figyelhetünk meg: Szerzőnk már rögtön a műfaj megválasztásával megalapozta alkotásának atmoszféráját – Salome történetét egy egyfelvonásos dráma keretei között dolgozta fel, amely a balladai jellemzőknek, a kihagyottságnak, szaggatottságnak, sejtelmességnek sincs híjával. E kevert, de ugyanakkor rendkívül hatásos műfaj jellegzetességeit pedig a szecesszió stílusjegyeivel vegyítette, ezáltal adva rendkívüli feszültséget művének. A komoly, s inkább a negatív pólushoz tartozó balladai-drámai műfaj és a túlburjánzó, gazdagon díszített, virágmotívumokkal, színekkel, látás- és hallásérzetekkel teli mondatok és képek oppozíciója egy igazán hatásos keretet ad a művészi feldolgozásul választott téma, Salome táncának és Keresztelő Szent János fejlevételének parafrázisához.

A legszembevetőbb szecessziós stílussajátosság talán a díszítőmotívum funkciót betöltő érzéki érzetek megjelenése. E jellegzetesség Wilde drámájában mindenekelőtt a látási érzetekre apelláló színek használatában, ^[16] valamint a különleges érzetegyütteseket megjelenítő képekben érhető tetten. A századforduló jellegzetes színpalettájáról Wilde leginkább a fehér, az ezüst, az arany és a vörös színekkel dolgozik:

„Olyan, akár egy kis hercegnő, aki *sárga fátylat* visel, akinek a lába *ezüstből* való. Olyan, akár egy kis hercegnő, akinek a lábfeje *fehér galamb*.”

„Milyen *sápadt* a hercegnő! Még sosem láttam ilyen haloványt. Olyan, akár a *fehér rózs*a árnyéka az ezüstsíkon.”

„A másik bort egy Küprosz nevű városból hozzák, az olyan *sárga, akár az arany*. A harmadik bor Szicília bora. Ez olyan *vörös, akár a vér*.”

„Miért tekint rám *aranyozott szempillái alól előaranyló szemével?*”

„Szerelmes vagyok a testedbe, Jochánán! A tested *fehér, mint a lilium*, amit sarló még nem ért. Fehér a tested, mint a hó, amely Judaea hegyeit borítja és alászáll a völgyekbe. Arábia királynéjának kertjében nem nyílnak olyan *fehér rózsák*, mint a te tested. Sem a rózsák, amik Arábia királynéjának kertjében, Arábia királynéjának fűszeres kertjében nyílnak, sem az alkonyat lába, ha leszáll a levelekre, sem a hold keble, ha a tengerre könyököl...semmi sem olyan *fehér* a világon, mint a te tested... Engedd, hogy hozzáérjek a te testedhez!”

„Az ajkadra vágyom, Jochánán. Olyan az ajkad, mint *skarlátszalag elefántcsont-torny*on. Olyan, mint a *pómagránát*, amit elefántcsont-kés szelt ketté. A pómagránát virágai, amik a tyursi kertekben nyílnak és *pirosabbak a rózsánál*, nem oly pirosak. *A barsonák piros rivalgása*, amely a királyok közeledését jelenti és amelytől megriad az ellenség, nem oly piros. Az ajkad pirosabb, mint az emberek lába, akik a pincében a szőlőt tapossák. Pirosabb az ajkad, mint annak az embernek a lába, aki az erdőből jön, hol oroszlánt ölt és *aranyszínű tigriseket* látott. A te ajkad olyan, mint *korall-ág*, amit a halászok a tenger borongásában találtak és megőriznek a királyok számára!... Olyan, mint a *bíbor*, amit a moabiták találnak a moabi bányákban és amit megőriznek a királyok számára. Olyan, mint a perzsa király íja, amely *bíborszínre* van festve és korallal van kirakva. Nincs a világon olyan *piros*, mint az ajkad... Hadd csókoljam meg a szádat, Jochánán!”

Az idézett példák jól látható, hogy Wilde milyen kiválóan halmozza egymásra érzéki színeit: az arany, az ezüst, a fehér és a vörös jelzőkkel feldíszített kifejezései drámája szövegének egészét sűrűn átszövik, ezáltal adva különös dekorativitást stílusának. De az idézett példák kiválóan alkalmasak a szintén szecessziós stílusjegyként számon tartott nominális szerkesztésmód szemléltetésére is, amely részben a szöveg színekben való tobzódásának is az eredménye.

Am a zöld bronzfal, a holdfényes éjszaka, az aranyozott szempillák és a gránátalma-vörös ajkak mellett igen gyakori Wilde-nál a különböző, értékes és színes, pompás luxustárgyak megjelenése is. A ritka gyöngyök, a különleges és egyedi ékszerek, a csillogó s színes drágakövek mind-mind a díszített művi világ kifejezői.^[17] E szecessziós sajátosság talán legreprezentánsabb példája az a szövegrészlet, amelyben Heródes különféle luxuscikket próbál felkínálni Salomének, hogy a lány álljon el szándékától, s ne kérje tőle Jókhanán fejét.

„Hallgass ide. Én ezen a helyen *ékszereket* rejtettem el - *ékszereket*, amiket még maga anyád sem látott, ékszereket, amelyek csodálatosak. Van köztük *köcsöntű négy gyöngysorral*. Olyanok, mint a holdak, amik ezüst sugárra vannak fűzve. Olyanok, mint félszáznyi holdvilág, amiket arany hálóban halásztak. Egy királyné elefántcsontszín fehér kebelén függtek. Olyan szép leszel, mint valami királynő, ha viseled őket. Van kétféle *ametiszt*; az egyik fajta sötét, mint a fekete bor, a másik piros, mint a vízzel kevert bor. Van *topázom*, amely olyan sárga, mint a tigris szeme, van *topázom*, amely világospiros, mint a vadgalamb szeme, van zöld *topázom*, mint a macska szeme. Van *opálom*, ami csillog-villog és mégis hideg a sugara, mint a jég, elszomorítja az embert

és nem tűri a sötétséget. Van *onyxom*, amely olyan, mint a holt asszony szeme golyója. Van *holdkövem*, amely hold változásával színét változtatja és elhalványodik, ha napsugár éri. Van *zafírom*, tojásnagyságú és olyan kék, mint az égszínű virág. Tenger hullámozik bennök és a hold nem változtatja meg hullámai kék színét. Van *krizolitom és berillem, krizoprászom és rubintom, van sardonixom és jácintkövem és kalcodonom* - és neked akarom adni, mind, mind és még egyébbel is megtetézem. India királya az imént küldött *négy legyezőt*, amik papagály tollából valók. Numidia királya pedig struccmadár tollából való ruhát küldött. Van kristályom, amelyen leányoknak nem szabad keresztül nézniök, fiatal embereknek is csak úgy, ha előbb megvesszőzték őket. *Gyöngyház-szekrénykémben három drágálatos türkiszem* van. Aki a homlokán viseli őket, olyan dolgokat láthat, amik nem szemmel láthatók és aki a kezén tartja őket, meddővé tehet akármely asszonyt. Nagy kincsek ezek. De még nem minden. *Ébenfa-szekrénykémben két borostyánkő-serlegem* van, olyanok, mint aranyalma színaranyból. Ha ellenséged mérget kevert beléjük, ezüstalmává lesznek. *Borostyánkővel megrakott szekrénykémben saru van, amely ívvel van kirakva*. Van *palástom*, amit a szerek országából hoztak, van násfám, ami *kárbunkulussal és agátkővel* van kirakva és Eufrates városából hozták... Mit kívánsz még Salome? Mondd, mit kívánsz és én megadom neked. Amit csak akarsz, a tied - csak egy dolog nem. Mindent odaadok, ami az enyém - csak ennek az embernek az életét nem... Odaadom neked a főpap palástját... Odaadom neked a szentek szentjének függönyét..."

Ahogy Ajtay-Horváth Magda felhívta rá a figyelmet, Wilde drámájában e drágakő-motívum különleges díszítő funkciót tölt be: „A tragédia nyomasztó légkörét a túlsúlyolt felsorolás monotonája is fokozza, s ugyanúgy stilizál, mint a hasonló motívumok (pl. hold-motívum) konok ismétlése.”^[18]

De nem hiányzik Wilde *Saloméjából* a virágélmény sem:^[19] Szerzőnk alkotása a századvég jellegzetes alkotásaihoz hasonlóan bővelkedik a különleges növények és csodavirágok jelenlétében – „szélben reszkető nárciszok”, „liliomok”, „ezüstvirágok”, „cédrusok”, „gránátalmák és gránátalma-virágok”, „rózsák” és „korallágak” nőnek Wilde „mirrhával teli kertjében”. Szerzőnk drámájában a florális stilizáció legtöbbször hasonlatokként, illetve metaforákként megjelenített leírásokban bújik meg, érzékletes képszerűséget adva a kifejezni kívánt mondandónak. E gazdag szecessziós flórát pedig a madárvilág két dekoratív képviselője, a páva és a galamb tesz igazán teljessé Wilde szövegvilágában:

„Salome, te ismered *fehér páváimat*, amik a *kertben mirtuszok és ciprusfák* közt lépkednek. Csőrük aranyra van festve, arany magot esznek és a lábuk bíborszínű. Ha rikoltanak, esni fog, ha pedig szétterpesztik a farkukat, megjelenik az ég boltján a holdvilág. Párosával járnak a ciprusfák és a sötét mirtuszok alatt és mindegyiknek külön rabszolgája van, aki ápolja. Néha elröpkülnek a fák felett, néha a pázsiton pihennek a tavak körül. Nincs a világon több ilyen szép madár. Tudom, Césarnak magának sincsenek olyan szép madarai, mint nekem. Ötven pávát adok neked közülök. Nyomodban fognak járni, ahová csak mégy és olyan leszel seregükben, mint a hold fehér nagy felleg közepett... Neked adom mind! Csak száz pávám van, de a világon nincs olyan király, akinek szebb pávai volnának, mint nekem. De neked adom valamennyit. Csak oldozz fel esküm alól és ne kívánd azt, amit ajkad mondott.”

„Kert volt *galambokkal, ezüstliliommal*. Ezüsttorony volt, elefántcsont-pajzsokkal borítva. Semmi a világon nem volt olyan fehér, mint a te tested.”

„Hercegnő, hercegnő, te, aki olyan vagy, mint a *myrrha-kert*, aki a *galambok galambja* vagy, ne nézz erre az emberre, ne nézz rá.”

II.2. A motívumháló

Noha az előbbieken, a szecessziós stílusjegyek áttekintésekor már részben érintettük Wilde drámájának néhány meghatározó motívumát, mégis szükséges külön is kitérni a mű motívumhálójára. Jóllehet, szerzőnk *Saloméjában* egyes motívumai, így például a hold, vagy a fátyol, a szecessziós sajátosságok közé sorolandó, a dráma három legfőbb motívumát azonban érdemesebb inkább a műben lejátszódó tragédia, illetve ezzel szoros összefüggésben Salome démonikus, *femme fatale*-jellege felől megközelíteni. Véleményem szerint Wilde alkotásának motívumhálóját a *hold*, a *vértócsában fátyoltáncot járó Salome*, valamint a *balál* motívuma fogja össze. E három elem egyfajta motívumlánccá kapcsolódva össze, egymással szoros egységben, de külön-külön is érdekes megfigyelésekre ad lehetőséget. Ám a három motívum leginkább talán a mű kiterjedt utalásrendszerébe illesztve értelmezhető a legjobban. Észrevehetjük, hogy a dráma nyitányában, már rögtön az első megszólalásokban megjelenik az említett motívumok mindegyike:^[20]

„Az IFJÚ SYRIAI. Milyen szép ma este *Salome* hercegnő! HERÓDIÁS APRÓDJA. Nézd a *holdat*! Milyen különös a képe. Mint valami *balott asszonyé*, aki a sírból száll fel.

Mint valami halott asszonyé. Szinte úgy látszik, mintha elmúlt, holt dolgokat kutatna. Az IFJÚ SYRIAI. Nagyon különös. Mint valami pici hercegnő, aki sárga fátyolt visel és ezüstlába van. Mint valami pici hercegnő, akinek a lába fehér galamb. Azt hinné az ember, *táncol*. HERÓDIÁS APRÓDJA. Olyan, mint valami *asszony, aki halott*. Lassan siklik tova.”

Feltűnik a hold, feltűnik Salome, feltűnik a fátyol és a tánc is, de feltűnik a halál is, vagyis mindaz, amely a dráma legfőbb szervezőelveként működik. Ennek értelmében az ifjú szíriainak és Heródiás apródjának bevezető párbeszédét a mű kifinomultan megkonstruált, anticipatív pontjának tekinthetjük.

A hold az európai kultúrtörténet egyik leggazdagabb asszociációs bázissal rendelkező motívumainak egyike: Jelképezi az éjszakát, a titokzatos, sötétségben rejlő szépséget, de a szüzességet és az ártatlanságot is. Ám az égi világ kapujának és az igazságnak a képzete is hozzá kapcsolható. Hagyományosan a női princípium megjelenítője, s ezt a jelentését Wilde drámájának nyitódialógusa is remekül példázza – Heródiás apródja egy sírból kiemelkedő, halott asszonyhoz hasonlítja az égen sejtelmesen ragyogó holdat; míg az ifjú szíriai egy sárga fátylat viselő, ezüstlábú táncoló kis hercegnőhöz. E különös dichotómia, a holdban egyfelől egy halott asszonyt, másfelől egy fátylat viselő, táncoló kishercegnőt látó kettős szemléletmód a dráma címszereplőjére, valamint a bekövetkező tragédiára irányíthatja figyelmünket: E két megszólalásban mintha összeolvadni látszana a hold és Salome alakja, s ezt a megfeleltetést a dráma további menete is igazolja: Az egyszerre táncot lejtő, fátylat viselő kishercegnő és a végzetet magában hordozó asszony, vagyis Salome minden egyes jelentős gesztusánál feltűnik a hold, mint a nő motivikus reprezentációja. Ennek az érdekes, hold-Salome alak-összemosódásnak talán legeklektánsabb példája a mű zárójelenete, amelyben a Jókhanán fejét megcsókoló Salomét a hold fénye világítja meg. De ez a mozzanat teljesíti be a tragédiát is – a Salomére vetülő hold fénye irányítja e démoni nőre Heródes figyelmét, aki azonnal parancsot ad ki: „Öljétek meg ezt a nőt!”. A látszólag csupán a Keresztelő Szent János fejevételét elbeszélő műalkotás ezáltal egy kettős tragédiává lényegül át: Jókhanán halálát Salome halála követi, vagyis a mű eleji anticipáció itt nyeri el teljességét – Salome és a sírből kiemelkedő, halott asszonyt (is) jelképező hold teljesen azonossá válik.

A vértócsában fátyoltáncot lejtő Salome szintén a mű leglényegesebb motívumai közé tartozik. E komplex kép adja meg Wilde alkotásának különös drámaiságát, hiszen a vértócsa, a fátyol és a tánc motívumának egy képsorba rendeződése egyértelműen a végzetet, a halált evokálja. A vér mint vészjósoló előjel nem ismeretlen az irodalomban, gondolhatunk Shakespeare Machbethjének vér-látomására vagy Balázs Béla Kékszakállújának (melynek szövegére Bartók komponált operát) vér-motívumaira; s nincs ez másképp Wilde-nál sem: a vértócsa Jókhanán és Salome halálát vetíti előre.

A fátyol jellegzetesen szecessziós motívum, a magyar irodalomban találkozhatunk vele például Justh Zsigmondnál,^[21] Czöbel Minkánál,^[22] de Szini Gyulánál^[23] is. Wilde alkotásában e kiterjedt jelentésmátrixú motívum mindenekelőtt a szenvedélyes nő titokzatosságát, erotikus vonzerejét, valamint bűneinek elrejtését hivatott szimbolizálni.

A tánc már az antikvitásban is komoly jelentőséggel bírt, elég ha a Dionüszosz-kultusz bakkhánsnőinek őrző, eksztázisig fokozódó táncára utalunk; ám a *Salome* kontextusában talán fontosabb a középkori *dance macabre* hagyományát felidézni: Salome az éjjel a sírből kikelő csontvázhoz hasonlóan táncolja a halálba előbb Jókhanánt, majd saját magát. De a halál állandó jelenlétét és fenyegető közeledtét jelzik Jókhanán ismétlődő megszólalásai is, amelyek egyfajta *memento mori*ként emlékeztetnek az eljövendő végre, amely Jókhanán esetében a lefejezésben teljessé válik. Ezáltal Jókhanán tálcán hordozott feje a keresztény mártír attribútumává válik.

III.3. „Ah! Megcsókoltam a szádát Jókhanán!” – Wilde szecessziós démona

Wilde az előbbieken felvázolt, kifinomult szövegkonstitúciójú s szecessziós stílusjegyekben gazdag művilágban helyezi el Saloméját. Az által megrajzolt nőalakban egy aemulatív igényt figyelhetünk meg, a wilde-i *femme fatale* ugyanis egy, a bibliai és az antik-mitológiai irodalmi előzményeket felülmúló figuraként bontakozik ki előttünk. Személyiségjegyeit tekintve ugyan megegyezik a hagyományos szecessziós bűnös nőábrázolásokkal: szép, csábító és kegyetlen, bestialis, mindenre képes, elszánt *femme fatale*. Ám a hold kettős természetével való egybeolvadása, a Jókhanán gránátalma-vörös szájáért való elképesztő és végzetes vonzódása, valamint a mű végén bekövetkező halála már wilde-i lelemény: Salome és a hold alak-összemosódását a fentiekben már említettem, a zárójelenetben elbeszélte halálát, amely szorosan összefügg a jókhanáni vörös ajak motívumával azonban még nem érintettem.

Salome, Jókhanánt szemlélve mindennél vonzóbbnak találja a próféta száját: Jóllehet előtte testét és haját is

sóvárgással jellemzi, ám nem sokkal utána már taszítónak, sőt egyenes undorítónak találja Jókhanán ezen testrészeit. Igazán csak a szája ragadja meg figyelmét, amelyet mindent felülmúlóként dicsőít – egyre értéktelítettebb hasonlatokban beszél a jókhanáni ajkáról, a gránátalma-vörös színnel jellemzett testrészt bibliai és mitológiai képekkel illeti, ám Jókhanán ajkai még ezeket is felülmúlják:

„Az ajkadra vágyom, Jochanán. Olyan az ajkad, mint skarlátszalag elefántcsont-tornyos. Olyan, mint a pómagránát, amit elefántcsont-kés szelt ketté. A pómagránát virágai, amik a tyrusi kertekben nyílnak és pirosabbak a rózsánál, nem oly pirosak. A harsonák piros rivalgása, amely a királyok közeledését jelenti és amelytől megriad az ellenség, nem oly piros. Az ajkad pirosabb, mint az emberek lába, akik a pincében a szőlőt tapossák. Pirosabb az ajkad, mint annak az embernek a lába, aki az erdőből jön, hol oroszlánt ölt és aranyszínű tigriseket látott. A te ajkad olyan, mint korall-ág, amit a halászok a tenger borongásában találtak és megőriznek a királyok számára!... Olyan, mint a bíbor, amit a moabiták találnak a moabi bányákban és amit megőriznek a királyok számára. Olyan, mint a perzsa király íja, amely bíborszínre van festve és korallal van kirakva. Nincs a világon olyan piros, mint az ajkad... Hadd csókoljam meg a szádat, Jochanán!”

Salome jellemző módon, *femme fatale*-i személyiségének megfelelően birtokolni kívánja az általa oly hön áhított jókhanán-i ajkakat: csókot követel a prófétától. Ám Jókhanán megtagadja a kérést, Salome mégis biztosan állítja: „Meg fogom csókolni a szádat, Jókhanán!”. E kijelentés állandó, makacs ismételtetése egy kettős bűn formájában nyeri el szörnyű megvalósulását: Salome a táncával elbűvölt Heródestől Jókhanán fejét kéri egy ezüstitálcán, hogy megcsókolhassa azt. Ezzel a kéréssel nem csupán a gyilkosság felelősségének bűnét követi el, hanem a *luxuria* egy nekrofil változatát – a halott fej megcsókolását is. Ám ez a mozzanat felidézheti a középkori pokolábrázolásokat is, amelyeken egy ördögre, szörnyre hasonlító figura szája jelképezi a Pokol kapuját. Ebben az értelemben tehát Salome a halott Jókhanán ajkának megcsókolásával saját halálát is előrevetíti.

De miért zárta Wilde drámáját Salome halálával? Erre a kérdésre a magyarázatot Salomének a közvetlenül a halála előtt elmondott, utolsó két megszólalásában lelhetjük meg:

„Ó, ó, miért nem néztél reám? Ha rám tekintesz, megszerettél volna. Tudom, szerettél volna. És a szerelem titka nagyobb, mint a halál titka...”

„Ah, megcsókoltam az ajkadat, Jókhanán; megcsókoltam a szádat. Keserű íze volt az ajkadnak. Véréze volt?... Nem, talán szerelem íze volt... Azt mondják, a szerelem keserű... De mi haszna, mi haszna? Megcsókoltam a szádat, Jókhanán, megcsókoltam a szádat!”

Jól látható, hogy Salome értékrendszerében a szerelem tölti be az első helyet, ezt a nemes, bár az általa gyakorolt formában bűnös érzelmet sokkal komolyabbnak és jelentősebbnek véli, mint a halált. Ez pedig arra enged következtetni, hogy miután elérte legfőbb célját, Jókhanán ajkainak megcsókolását, s ezáltal a férfi birtoklását, vagyis beteljesítette vágyát, meghalhat. Ezt az értelmezést támogatja az előbbieken említett *Jókhanán szája–Pokol kapuja* megfelelés is: A kétszeresen bűnös, démoni *femme fatale* a dráma befejezéseként bestiális vágya beteljesedésével a pokol bugyraiba jut.

Kaposi Krisztina

Bibliográfia

„Arany-alapra arannyal”: Tanulmányok a magyar irodalmi szecesszió stílusáról, szerk. SZABÓ Zoltán, Bp., Tinta, 2002.

AJTAY-HORVÁTH Magda, A szecesszió stílusjegyei a századforduló magyar és angol irodalmában, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2001.

BALDOCK, John, Nők a Bibliában, Csodás születések, hőstettek, vérontás és féltékenység, Sziget, 2007.

CARILLE, Gomerz, A Salome=PÓK Lajos, A szecesszió, Bp., Gondolat, 1977.

GALGÓCZI Krisztina, A századvég titokzatos tárgya, Démonikus nők a modern drámában, Bp. Kalligram, 2010.

GELLÉR Katalin, A magyar szecesszió, Bp., Corvina, 2004.

KERÉNYI Károly, Görög mitológia, Gondolat, 1977.

KRAUS, Naftali, Nők a Bibliában és a Talmudban, Bp., PolgART, 2005.

Oscar Wilde összes művei, szerk. SZÁNTAI Zsolt, Szukits, 2000.

Oscar Wilde, ed. Peter RABY, Cambridge University Press, 1997.

Palgrave Advances in Oscar Wilde Studies, ed. Frederick S. RODEN, Palgrave Macmillan, 2005.

PÓK Lajos, A szecesszió, Bp., Gondolat, 1977.

Szimbólumtár, Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és magyar kultúrából, szerk. PÁL József, ÚJVÁRI Edit, Bp., Balassi, 2005.

TÖRÖK András, Oscar Wilde világa, Bp., Európa, 1989.

VARGHA Kálmán, Álom, szecesszió, valóság, Bp., Magvető, 1973.

ZAGONA, Helen Grace, The Legend of Salome and the Principle of Art for Art's Sake, Geneva, Ambilly-Annemasse, 1960.

ZAMAROVSKÝ, Vojtech, Istenek és hősök a görög-római mondavilágban A-Z, Bp., Móra, 1970.

[1] J.C. HEYWOOD *Salome* c. drámai költeménye, G. FLAUBERT *Heródiása és Salammébója*.

[2] Amint erre többek között GALGÓCZI is felhívta a figyelmet, Salome neve Josephus FLAVIUS történetírásából maradt ránk, lásd: GALGÓCZI Krisztina, *A századvég titokzatos tárgya, Démonikus nők a modern drámában*, Bp. Kalligram, 2010., 75.

[3] „Tehát egész vagyonát rábízta Józsefre, s nem törődött semmivel, csak az étellel, amit evett. József amellet szép külsejű és szép arcú volt. A történetek után urának felesége szemet vetett Józsefre, és így szólt hozzá: "Hálj velem!" Ő azonban vonakodott, s azt mondta ura feleségének: "Nézd, uram semmivel sem törődik mellettem a házban, egész vagyonát rám bízta. Neki sincs ebben a házban nagyobb hatalma, mint nekem. Semmit sem vont meg tőlem, csak egyedül téged, mivel te a felesége vagy. Hogyan követhetnék el ilyen súlyos igazságtalanságot és hogyan vétkezhetnék Isten ellen?" Jóllehet naponta csábította Józsefet, az nem hallgatott rá, hogy vele háljon és hozzá adja magát. Amikor egyik nap bejött a házba dolgait intézni és a ház népe közül senki sem volt otthon, az megfogta a ruháját és így szólt: "Hálj velem!" De ő ruháját a kezében hagyta, elmenekült és kifutott. Az látva, hogy ruháját a kezében hagyta és elfutott, összehívta házanépét, s ezt mondta nekik: "Na lássátok! Idehozott nekünk egy hébert, hogy erőszakoskodjon velünk. Hozzám jött, hogy velem háljon, de én hangosan kiabáltam. Mikor hallotta, hogy hangosan kiabálok, itthagya ruháját mellettem, elmenekült, és kiszaladt." És a ruhát magánál tartotta, míg a férje haza nem jött. Akkor elmondta neki a jelenetet és így szólt: "A héber szolga, akit a házba hoztál, idejött hozzám, hogy erőszakoskodjon velem. De mikor hangosan kiabáltam, itt hagyta ruháját mellettem, menekült, és kiszaladt." Ura felesége szavának hallatára, hogy a rabszolga - úgymond - így tett vele, haragra gerjedt. Ura elfogatta Józsefet, s abba a börtönbe vetette, ahol a király foglyait őrizték. Ott maradt a börtönben. De az Úr Józseffel volt, és irgalmat gyakorolt vele. Feléje fordította a börtönfelügyelő jóindulatát. A felügyelő rábízta Józsefre az összes foglyot, aki csak a börtönben volt. Ami ott történt, annak az ő rendelkezése szerint kellett végbemenni. A börtönfelügyelő nem törődött többé semmivel, ami rá volt bízva. Az Úr vele volt, és amihez csak hozzáfogott, azt sikerre vezette.”

[4] Bír 16,4-21: Ezután beleszeretett a Szórák völgyében egy nőbe, akinek Delila volt a neve. A filiszteusok fejedelmei elmentek hozzá és azt mondták neki: "Szedd rá és tudd meg, miben rejlik különleges ereje, hogyan tudnánk fölékerekedni, megkötözni és ártalmatlanná tenni. Ezért ki-ki ad neked 1100 ezüst sékelt." Delila így szólt Sámsonhoz: "Mondd meg nekem, miben rejlik nagy erő, mivel kellene téged megkötözni, hogy tehetetlenné tegyenek?" Sámson így felelt neki: "Ha megkötöznek hét friss húrkötéllal, amelyet még nem szárítottak ki, elvesztem erőmet, és olyan leszek, mint a többi ember". A filiszteusok fejedelmei vittek Delilának hét friss húrkötelet, amit még nem szárítottak ki, és ő megkötözte velük. Az embereket lesbe állította a szobájában, aztán odakiáltotta neki: "Rád törtek a filiszteusok, Sámson!" De ő eltépte a köteleket, ahogyan a kócfonál elszakad, amikor a tűz megperzseli. Így erejének titka rejtve maradt. Ám Delila így szólt Sámsonhoz: "Rászedtél és hazudtál nekem. Most azonban mondd meg nekem, mivel lehetne megkötözni." Így válaszolt neki: "Ha jól megkötöznek új kötelekkel, amelyeket még nem használtak semmire, elveszítem erőmet és olyan leszek, mint a többi ember." Akkor Delila új köteleket vett, megkötözte velük és odakiáltotta neki: "Rád törtek a filiszteusok, Sámson!" Az emberek lesben álltak a szobájában. Ám ő úgy széttépte a köteleket, amelyek a karjait fogva tartották, mint a cérnaszálat. Delila ekkor így szólt Sámsonhoz: "Eddig mindig rászedtél és hazudtál nekem. Most már mondd meg, mivel lehetne megkötözni." Így felelt neki: "Ha összefonod fejemen a hét hajfűrtöt és odaerősíted a takácsok szálfeszítőjével, elvesztem erőmet, és olyan leszek, mint a többi ember." Delila elaltatta, azután összefonta Sámson fején a hét hajfűrtöt, odaerősítette a takácsok szálfeszítőjével és

odakiáltotta neki: "Rád törtek a filiszteusok, Sámson!" Erre fölébredt álmából, s kirántotta a szálfeszítőt és a fonatot. Így erejének titka rejtve maradt. Delila így szólt hozzá: "Hogy mondhatasz olyat, hogy szeretsz, amikor szíved nincs velem? Már háromszor rászedtél és nem mondtad meg nekem, hogy miben rejlik nagy erőd." Mivel egész nap gyötörte szavaival és zaklatta, halálra fáradt. Feltárta hát előtte egész szívét és így szólt: "Borotva sose ért fejemhez, mert az Isten nazírja vagyok anyám méhétől fogva. Ha megnyírnak, elhagy erőm, gyenge leszek, olyan, mint a többi ember." Delila ekkor látta, hogy kitárta egész szívét. Hívatta hát a filiszteusok fejedelmeit és ezt mondta nekik: "Most gyertek, mert kitárta előttem egész szívét." A filiszteusok fejedelmei elmentek hozzá, s magukkal vitték a pénzt is. Erre ő elaltatta Sámson a térdén, odahívott egy embert, az lenyírta fejről a hét hajfürtöt. Elkezdett gyengülni és ereje elhagyta. Delila odakiáltotta neki: "Rád törtek a filiszteusok, Sámson!" Erre fölébredt álmából s azt mondta: "Kikeveredek a bajból, mint máskor és kiszabadítom magamat." Nem tudta azonban, hogy az Úr elfordult tőle. A filiszteusok elfogták, kiszúrták a szemét és levitték Gázába. Kettős láncsal megkötözték és a fogságban malmot hajtattak vele."

[5] „De van ellened egy kifogásom: eltűröd, hogy Jezabel asszony, aki prófétának mondja magát, tanításával arra csábítsa szolgálóimat, hogy erkölcstelenkedjenek és egyenek a bálványoknak bemutatott áldozatok húsból. Adtam neki időt, hogy megtérjen, de nem akar megtérni paráznaságából. Ágynak döntöm, akik meg házasságot törnek velem, azokat nagy nyomorúságokba, hacsak meg nem térnek cselekedeteikből. Gyermekeit halálra adom, hadd tudja meg minden egyház, hogy én vagyok, aki a veséket és a szíveket vizsgálja, és megfizetek mindenkinek, kinek-kinek a tettei szerint.”

[6] Mt 14, 1-12: „Akkoriban Heródes negyedes fejedelem hallotta Jézus hírét. "Ez Keresztelő János - mondta szolgálóinak -, feltámadt, innen van benne a csodatévő erő." Heródes ugyanis elfogatta Jánost, bilincsbe verette, és börtönbe vetette fivére, Fülöp felesége, Heródiás miatt. János ugyanis figyelmeztette: "Nem lehet a tiéd!" Meg is akarta ölni, de félt a néptől, mert prófétának tartották. Heródes születése napján történt, hogy Heródiás lánya táncolt a vendégeknek. Annyira megtetszett Heródesnek, hogy esküvel ígérte, bármit kér is, megadja neki. Az - minthogy anyja előre kitanította - így szólt: "Add nekem egy tálon Keresztelő János fejét!" A király elszomorodott, de az esküre és a vendégek való tekintettel megparancsolta, hogy adják neki oda. Lefejeztette hát Jánost a börtönben. Fejét elhozták egy tálon, odaadták a lánynak, az meg elvitte az anyjának. Akkor eljöttek tanítványai, elvitték és eltemették a holttestet, aztán elmentek, és hírül adták Jézusnak.”

Mk 6,14-29: „Heródes király is hallott róla, hiszen messze elterjedt nevének a híre. Azt gondolta, Keresztelő János támadt fel a halálból, azért van benne csodatevő erő. Voltak, akik azt állították, hogy Illés. Ismét mások azt mondták, hogy próféta, olyan, mint egy a próféták közül. Heródes ezek hallatára megállapította magában: "János támadt fel, akit lefejeztettem." Mert Heródes volt az, aki embereivel elfogatta Jánost, és megkötözve börtönbe vetette testvérének, Fülöpnek a felesége, Heródiás miatt, akit feleségül vett. János tudniillik figyelmeztette Heródest: "Nem szabad testvéred feleségével élned." Emiatt Heródiás megharagudott rá, el szerette volna tétetni láb alól, de nem tudta. Heródes ugyanis félt Jánostól. Tudta, hogy igaz és szent ember, ezért védelmezte. Ha beszélgetett vele, nagyon zavarba jött, de azért szívesen hallgatta. Végül mégis eljött a kedvező alkalom. Születése napján Heródes lakomát rendezett főembereinek, tisztjeinek és Galilea előkelőinek. Közben Heródiásnak a leánya bement és táncolt nekik, s Heródes és vendégei előtt nagy tetszést aratott. A király így szólt a leányhoz: "Kérj tőlem, amit akarsz, és megadom neked." Meg is esküdött neki: "Bármit kérsz, megadom, akár országom felét is." Az kiment és megkérdezte anyját: "Mit kérjek?" "Keresztelő János fejét" - válaszolta. Visszasietett a királyhoz és előadta kérését: "Azt akarom, hogy most mindjárt add nekem egy tálon Keresztelő János fejét!" A király igen szomorú lett, de az esküre és a vendégek való tekintettel nem akarta elutasítani. Azon nyomban küldte a hóhért, azzal a paranccsal hogy hozza el János fejét. Az ment, és lefejezte a börtönben, és tálcára téve elhozta a fejét, odaadta a lánynak, a leány pedig átnyújtotta anyjának. Amikor tanítványai meghallották, eljöttek, a holttestet elvitték, és eltemették egy sírboltba.”

[7] A Biblia nőalakjairól lásd továbbá: Naftali KRAUS, *Nők a Bibliában és a Talmudban*, Bp., PolgART, 2005; John BALDOCK, *Nők a Bibliában, Csodás születések, hőstettek, vérontás és féltékenység*, Sziget, 2007.

[8] ZAGONA, Helen Grace, *The Legend of Salome and the Principle of Art for Art's Sake*, Geneva, Ambilly-Annemasse, 1960, idézi GALGÓCZI 2010, 76.

[9] Médeiáról részletesen lásd: Vojtech ZAMAROVSKÝ, *Istenek és hősök a görög-római mondavilágban A-Z*, Bp., Móra, 1970, 302-306; valamint KERÉNYI Károly, *Görög mitológia*, Gondolat, 1977., 344-364.

[10] Klütaimnéztráról részletesen lásd: ZAMAROVSKÝ, 1970, 269; valamint KERÉNYI 1977., 401-404.

[11] Kirkéről részletesen lásd: ZAMAROVSKÝ, 1970, 267-268 ; valamint KERÉNYI 1977., passim.

[12] A Danaidákról részletesen lásd: ZAMAROVSKÝ, 1970, 117.; valamint KERÉNYI 1977., 211-213.

[13] Phaidráról részletesen lásd: ZAMAROVSKÝ, 1970, 412. ; valamint KERÉNYI 1977., 238.

[14] Oscar Wilde-ről, valamint a Salomé-ről részletesen lásd: Gomerz CARILLE, *A Salome*=PÓK Lajos, *A szécesszió*, Bp., Gondolat, 1977, 190-195.; GALGÓCZI Krisztina, *A századvég titokzatos tárgya, Démonikus nők a modern drámában*, Bp., Kalligram, 2010, 71-123.; TÖRÖK András, *Oscar Wilde világa*, Bp., Európa, 1989.; *Palgrave Advances in Oscar Wilde Studies*, ed. Frederick S. RODEN, Palgrave Macmillan, 2005.; *Oscar Wilde*, ed. Peter RABY, Cambridge University Press, 1997.

[15] A szécesszióról részletesen lásd: AJTAY-HORVÁTH Magda, *A szécesszió stílusjegyei a századforduló magyar és angol irodalmában*, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2001; PÓK Lajos, *A szécesszió*, Bp., Gondolat, 1977.; VARGHA Kálmán, *Álom, szécesszió, valóság*, Bp., Magvető, 1973.; „Arany-alapra arannyal”: *Tanulmányok a magyar irodalmi szécesszió stílusáról*, szerk. SZABÓ Zoltán, Bp., Tinta, 2002.; GELLÉR Katalin, *A magyar szécesszió*, Bp., Corvina, 2004.

[16] A látási érzetéről és a szécessziós színekről lásd: AJTAY-HORVÁTH, 2001, 90-102.

[17] AJTAY-HORVÁTH 2001, 110-116.

[18] AJTAY-HORVÁTH 2001, 113.

[19] A virágélményről részletesen lásd: AJTAY-HORVÁTH 2001, 131-146.

[20] Az egyes motívumok értelmezéséhez a Szimbólumtárat használtam: *Szimbólumtár, Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és magyar kultúrából*, szerk. PÁL József, ÚJVÁRI Edit, Bp., Balassi, 2005.

[21] Az eget mintha valami nagyon *finom fátyol* takarta volna el, bágyadt és fodros volt; a holdvilág pedig pikáns, szinte nőies szomorúsággal kandikált ki a crepe-szerű ködszövet mögül. A csillagok fénye kissé elkenődött, mintha olvadoznának vagy éppen könnyeznének (Justh: Páris elemei).

[22] Zúgnak a harangok

Esteli imára,

Ködös arany fátyol

Borult a világra.

Ködös arany fátyol

Holdvilágból szőve.

Tiszta égi sugár

(Czóbel: Harangozó).

[23] Álomcsipkét verni, könnyből *fátyolt* szőni, sóhajokból függönyt hímezni, azt tudok. Egyebet se teszek, ebből állok, ebből élek, s talán ezért vagyok olyan, hogy a szél is elfújja.

Tündérnek, lenge pókhálónak képzelhetném magam, ha valami nagyon szívós és nagyon durva gyökér nem vonna az élethez (Szini: Tücsökdal).

Néhány Salome ábrázolás

Tiziano Vecelli (kb. 1488/1490-1576: Salome (kb. 1515)

Gustave Moreau Salomé 1876

Lucas Cranach Salome

"Salome with the Head of John the Baptist" Aubrey Beardsley

■ *Serfőző Attila*

ÁPDÉTH

Úgy húsz évvel ezelőtt a helyi másodosztályban rúgta a bőrt, de miután egy ronda sérülésből felépült, többé nem volt hajlandó a kiválasztottak álmát valóra váltó gyepszőnyegre lépni. Nagypapa halála után (egyke lévén) meglehetősen szép summa került a bankszámlájára, ami fölött ügyesen sáfarkodott. A „*Szotyízz-velem Bt.*” ügyvezetőjeként egyre feljebb jutott az általa állított ranglétrán, s ezzel a kényelem gyümölcse is hamar beérett, tudniillik, tekintélyes súlyfölslegre tett szert.

Ápdéth Kolos a dolgos napok végén nem tért nyugovóra úgy, hogy ne fogadta volna meg a minden részletre kiterjedő aszkétizmus másnapi elkezdését. Tervei közt szerepelt a rendszeres testmozgás, a visszafogott, inkább csak gyümölcsökre szorító táplálkozás, az alkohol és a dohányzás teljes mellőzése.

Évek óta asszony nélkül élt, az ugyanis lelépett egy ügyeletes gázszelővel, és e szörnyű csapást Kolos a csülkös pacal imádatával ellensúlyozta, érzékelhető eredményességgel. Eleinte csak a nadrágszíját engedte egyre kijjebb, később már a ruháit cserélte nagyobbra, így oldva meg a testét gúzsba kötő problémát. Tokáját álcázandó, tömött szakállat növesztett, s csak fekete ruhákat volt hajlandó magára öltetni, hiszen a sötét szín meglehetősen jól slankít. Erőtlen elhatározástól vezérelve. Olykor-olykor fogyókúrafélét is tartott, ami egy-egy alkalommal legfeljebb másfél hétig tartott, aztán ragadozóként vetette magát a kalóriabombák szaftos elegyébe. Szerelmet pénzért vásárolt az újságok „kiegészítő munkát keres” alatti rovatából, mígnem egyszer tényleg megérintette a valódi romantika.

Éva nemrég került az ország túlsó feléről a városba. Talpraesett nő lévén, hamarosan el tudott helyezkedni szakácsként egy Kolos lakásához közeli étteremben. Mélyfekete szemével babonázta a környékbeli férfiszíveket, ám csak kéznyújtásnyira illet megközelíteni, aki tovább próbált merészkedni, azt néhány határozott gesztussal helyére billentette.

Fellendült az étterem forgalma, s ez nem csupán a szakács bámulatos „rucás kását” volt köszönhető, hanem annak, hogy valami újat, mást hozott a zsírgőzös falak közé. Egyre több barátnője lett a férjes asszonyok közt, akik imádták hallgatni, miként vélekedik a teremtés rendíthetetlen koronáiról. Meglehetősen életbölcsség szivárgott mondatai mögül, választékosan fogalmazott, s ha a népek nem tudnák volna, hogy a konyhán tüsténkedik, sokkal előkelőbb státuszba öltöztetik, mint akár a polgármesternét.

Ápdéth Kolos is felzárkózott a nyálcsorgatók népes hadához, ám azt nyomban konstata, hogy fikarcnyi esélye sincs a cserfes fakanálzsonglór szívének bevétele. Tisztas távolból imádta Évát, s ezt úgy fejezte ki, hogy a megrendelt ételmennyiséget rendre elfogyasztotta, sőt, még a desszertet is dupla tejszínhabbal kérte, ha arra módja nyílt.

Egyszer – hogy, hogy nem – a piacon összefutottak, Kolos épp’ egy jókora sütőtököt cipelt, s nem vette észre, hogy Éva jobbról eléje keveredett, így teljes súlyával a törekeny hölgynek csapódott. A tököt leejtette, az röpítjára tört, ám ez volt a kisebbik baj, ugyanis a nagy lendület Évát az asztalsor alá penderítette, aki

rémülten kukucskált onnan, attól tartva, hogy a pusztító földrengés, ami a várost minden bizonnyal romba döntötte, még nem szűnt meg. Ám amikor előkaszálódott, és a katasztrófa kétségbeesett okozóját meglátta, szörnyű harag éledt benne. Nyomdafestéket nem tűrő szavait csak az tette még fájóbbá, hogy Kolos túlsúlyát is beleszötte átkai mérhetetlen tengerébe. A nagydarab rémület exkuzálta magát, és egyre-másra szajkózta, hogy minden kárt megtérit, csak bocsásson meg neki a tűzrőlpattant amazon.

Többen közlőről szemlélhették ezt a parodisztikus jelenetet, sőt, voltak pártokra osztódók, s eme igencsak sokkos helyzetről pró és kontra véleményt formáltak.

Desztillált vérű főhősünk elnémult a súlyos vádak és saját fájó terhe alatt, már az erőtlen bocsánatkérés ismételtetése is nyelve alá fagyott. Ha eddig a remény pengeélű sugara megvillantott egy csöppnyi esélyt, hogy a hölgy szívét egyszer csak-csak megdobogtatja e makacs akarás, a lehetőség most egy szempillantás alatt zord sötétségre lett kárhozthatva.

A fehérnép vehemenciája lassan alább hagyott, és kezdte megsajnálni az izzadságában főtt grizzlyt, s miután alaposan leporolta a farmerszoknyáját, megkérte Kolost, hogy legalább segítsen a szatyrából elgurult delicesz almákat az asztalok alól összekapkodni. Mindenki megnyugvására oldódott a feszültség, a kofák már rájuk sem hederítettek, és a vásárlók tömege is visszazökkent a saját dimenziójába.

Éva csak most figyelte meg alaposabban ezt a kezét tördelő „szörnyeteget”. Mélyen, kutakodva analizálta Kolos csillogó barna szemét, s nyomban felfedezte a férfi határtalan jóságát. Kezdte kényelmetlenül érezni magát, hogy az előbb még tücsköt-bogarat összehordott erről a jámbor idegenről, pedig nem tört csontja, és a véletlenek összjátéka ellen úgy sincs semmi gyógyszer. Hamar megütötték a névjegycserét, amit természetesen Kolos indítványozott, hogy ha mégis „utólag valami negatívum ütné fel a fejét”, ne tűnjön az ő részéről ez a kellemetlen affér álnok cserbenhagyásnak. Kicsit bugyuta érvnek tűnt, de Éva örömmel kezébe nyomta a sajátját, majd a bociszeműt hanyagul a szatyrába ejtette.

Másnap Kolos már alig várta, hogy ebédidő legyen, s a tegnapi malőr után most már hivatalos ismerősként üdvözölhesse a takaros asszonyt, bár az nem tudta, hogy ő jó ideje menüzni ide jár. Itt a vissza nem térő alkalom, ezt ki kell használni. A sorba elsőnek állt egy összevissza barázdált műanyag tálcával, és a kiadóablak mélyét kémlelve araszolt egészen a kasszáig. Komótosan fizetett, majd a konyhához közel eső asztal mellé telepedett le. Az étellel mit sem törődve leste az ablaknyílást, s mikor valaki ellebbent a rés előtt, nyomban sebességet váltott a szívdobogása.

Eltelt egy hét, majd a következő is, Évának se híre, se hamva. Vajon mi történt ezzel a csodálatos teremtménnyel? – morfondírozott Kolos. Csak nem kórházba került? A vártnál súlyosabb kimenetelű lett a sajnálatos karambol, s miután hazaért, összeesett, és most biztosan élet-halál közt lebeg magányosan egy ronda kórház foltozott lepedőjű ágyán. Kolos így korbácsolta magát. Telefonálni nem mert, de a szőke pénztárosnő biztosan tudna felvilágítást adni az imádott hölgy hollétéről...

Másnap, miután a postaládáját ürítette, egy szokatlan, személyes hangú reklámlevélkére lett figyelmes. Kötetlen beszélgetéssel egybekapcsolt reformétterem megnyitását hirdették, s ajándékként minden résztvevő az elfogyasztott étellel árának felét köteles csak megfizetni. A kecsegtető ajánlat mögött Kolos megérezte, hogy őt ott valami más is meglepi majd.

Meg kell dörgölni a patinát, s elővillan az érték, az elfojtott önhit éledezett, s ez párosult egy meg nem fogalmazható sejtéssel, ami azt súgta: „várnak rád, ott a helyed!”

A beharangozott nap délutánján Apdéth Kolos ruhátára legjavát összeválogatva állt a tükör előtt. Burleszk filmekbe illő duciságát semmiféle öltözkéssel nem volt képes már leplezni, átlépte azt a határt, amely segítség nélkül többé nem visszaszorítható. Menjen vagy maradjon, vacillált, míg az idő egyre csak rohant. Hívott egy taxit, s ezzel eldöntötte a dilemmát.

A piaci perpatvarra felfigyelt egy olyan valaki is, aki a dolgok folyására nézve száznyolcvan fokok irányba állította a sors iránytűjét. Épp' aznap járt a város piacán Rukkola Endre, akiről az összes, modern táplálkozással kapcsolatos médium csak szuperlatívuszokban adott hírt.

A törekeny hölgy és a nagydarab fickó csatája felélesztett benne egy nagyszerűnek tűnő reklámfogást. Mivel erősen hitt a sorsszerűségben, s a véletlenség minden gyökerét kiirtotta magából, jelként fogta fel, hogy akkor pontosan ebbe a kis intermezzóba csöppent.

Miután a vihar elcsendesedett, és Kolos is elsomfordált, a mogul bemutatkozott Évának (bár látásból már ismerték egymást), majd meginvitálta egy félreeső kávézóba, hogy a korszakalkotó ötletét felvázolja.

– Tisztelt hölgyem – kezdte a mondandóját –, nem kell itt valami nagydologra gondolni, a tanult nyugaton ezt már számos helyen bevezették, de tudja, fölös kilóinkkal hazánk foghíjas tudású

gasztronómusai nem akarják felvenni a harcot, hiszen sokkal egyszerűbbnek tűnik zsírban tocsogó húscafatokkal tömni a gyanútlanul betévedt vendéget, mint rendelés előtt kulináris szemléletváltásra ösztönözni.

Aztán Rukkola rátért a lényegre. A közeli tervei között szerepel, hogy ebben a városban nyitja meg az első interaktív, reformételeket tálaló éttermét. Ehhez mindenképpen szüksége van egy határozott kaliberre, és ezt a valakit Éva testesítené meg, valamint egy nagydarab macira, akin prezentálni tudnák az általuk forgalmazott ételek hatékonyságát.

– Az elhízott emberek mindahányan túlérzékenyek – folytatta –, minden a súlyukkal összeboronálható jelzésre mélyen magukba zárkoznak, vagy jobb esetben kitörnek a fagyos rácsaik mögül. Nos, emberünket ügyesen be kell hálózni úgy, hogy önként, dalolva működjön velünk együtt, s még véletlenül se gyanítson turpisságot. Azt gondolom, mindenki jól járhat, én egy szokatlan étteremláncsal bővíttem a birodalmamat, ön végre habitusának és szakmaiságának megfelelően lesz jutalmazva, nem utolsó sorban az úr, aki súlyán kívül semmi mást nem veszíthet.

Mire Kolos a megadott helyre taxizott, a keresztségben „Zöld lebelet” névre hallgató étterem vendégvárója zsúfolásig megtelt. Elanyátlanodva toporgott, mígnem egy kedves alak mellé penderült. Szeme kikerekedett, minden sejtjében érezte, hogy Évát fogja újra látni, de az ember, ha szerelmes, nem tud az ilyen atomcsapásnyi érzélemmel csak úgy megbirkózni. A rafinált háziasszony hamar az ámulatból ámulatba zuhanó jövevénybe karolt, s egy csendes vendégváróba kísérte, ahol Endre nyomban szivarral kínálta a mit sem sejtő kiszemeltet.

A páros együttes erővel győzködte az általuk zseniálisnak ítélt ötletéről Kolost, minden mondatukból csöpögött a kövér emberek iránti megvetés, és hogy ők azok, akik ettől a szörnyű lidérctől megmentik az emberiség roncsait. Apdéth Kolos előtt az is nyilvánvaló lett, hogy rá a kísérleti nyúl szerepet osztották, s mint egy marslakót, úgy mutogatnák a szánakozó vendégek asztalainál. Büszkeségébe gázoltak, hiszen nem cirkuszi attrakció a nyomora.

Hirtelen megfogalmazódott benne, hogy éppen ebből a megaláztatásból nyer erőt, és önmaga vet véget az egyre gyarapodó kilóinak. Illedelmesen megköszönte a belevetett bizalmat, de egyéb elfoglaltságokra hivatkozva nem él a megtisztelő lehetőséggel. A duónak volt „b” terve is, öt fél órával későbbre várták, tehát fájó vállveregetéssel engedték útjára a bukott diákok.

Egy szempillantás alatt köddé vált az Évához kötődő megbonthatatlanság, és konok dac fészkelte az imádat helyére. Lélegzetelállító lendülettel vetette magát a tettek mezejére, különböző edzőtermek közkedvelt alakjává vált, saját maga által összeállított táplálékot fogyasztott, s a kilók olvadtak róla. számolatlanul.

A „Zöld lebelet” nem egészen fél évig tengődött még, s mert a projekt arca nem volt képes kizárólag a reformételek hatására fogyni, útilaput kötöttek a talpára. Miután Endre és Éva egybekelt, az éttermet is bezárták. Mostanában azt rebesgetik, Endrét adócsalás miatt három és fél évre bekasztlizták, míg Éva egy gyorsétterem-lánc konyháján sült krumplit szortíroz.

Kolos a „Szotyizs-velem Bt.” helyén megnyitotta az „Apdéth – bogylét” életmód-tanácsadó kft-jét, a megtévedt asszonyát is visszaédesgette, ami már könnyedén ment neki, hiszen a város legjobb partijának számított úgy belül, mint kívül.

Bojtor Iván

A SZIMURG SIKOLYA

Ezt a történetet még gyerekkoromban olvastam. A könyv címére nem emlékszem, ahogy a szerző nevére sem. No, nem azért mert elfelejtettem. Az az igazság, hogy eszembe sem jutott megjegyezni. A könyvet az első húsz, harminc oldal után már nyomasztóan hosszúnak találtam, és mivel hemzsegett az idegen kifejezésektől, olvashatatlanak nyilvánítottam és másnap visszavittem a könyvtárba.

Így most amikor leírom, bízom abban, hogy emlékezetem nem csap be, és lényeges részt nem felejték ki belőle.

Állítólag a világháború alatt történt, Iránban, hogy egy angol felderítő repülőgépnek, valahol Lurisztán hegyei felett, ki-kihagyott a motorja. A gyakorlott pilóta azonban nem esett pánikba, sikerült a gépet mindaddig a levegőben tartania, míg meglátott egy olyan helyet, melyről úgy gondolta, alkalmas a leszállásra. Földre éréskor a repülő egyik szárnya letörött, és az oldalára borult, de a pilóta sértetlenül mászott ki belőle. Mégis ott halt meg. Azt a kis völgyet, ahol leszállt, minden oldalról, olyan magas sziklafalak határolták, melyen kötél nélkül, nem tudott felmászni.

Holttestére hónapok múltán bukkantak rá. Zubbonyzsebében, egy jegyzetfüzetet találtak, melybe ceruzával leveleket írt menyasszonyának és szüleinek. Beszámolt mindenről, a motorhibáról, a leszállásról, a megmászhatatlan sziklafalakról, és arról is, hogy várja, rátaláljanak.

A jegyzetfüzet arról tanúskodik, hogy az éhség és a szomjúság hatására, idővel hallucinációk léptek fel nála, és ő – a könyv szerzőjének megdöbbenésére (valamiféle lélektannal foglalkozó mű lehetett) –, leírta és le is rajzolta azokat.

Amikor állítása szerint, először megpillantotta a völgy fölött köröző madarat, keselyűnek vélte.

Ez persze logikus lett volna – írta. – De hát nem keselyű. Ekkora madár nem is létezhet. Ráadásul kutyapofája van.

A következő bejegyzésben beszámolt arról, hogy a madár leszállt a gépmellé, és hogy egyik kiterjesztett szárnya is nagyobb volt, mint a repülő roncsa. Egy szikla mögé lapulva figyelte, amint egy ideig csőrével a repülőt csapkodta, majd elrepült. Akkor úgy tűnt neki, mintha a madár egyik lába hiányozna.

Hallucinációit valamiért előre vetítette az időben is, mert azt állította, hogy mielőtt a repülő motorja először leállt, egy apró kis madarat látott a géppel szembe repülni. Ez eddig rendben is lenne, de hozzátette: *A madárka egyszerre volt apró és hatalmas. Az apró eltűnt a szemem elől, a gigászi nagynak viszont nekiütköztem.*

A füzet tanúsága szerint a madár még egyszer megjelent előtte. Egy hajnalon velőtrázó sikoltásra riadt. Igen. Nem vijjogásra, vagy rikoltásra, hanem sikoltásra. Felugrott fekhelyéről és a sziklák közé menekült. Onnan leste, ahogy fent ült a sziklafalon a magasban, és tekintgetett körbe-körbe. Állítólag hiányzó lába helyén ott látta, testébe belenőve, a repülő egyik futóművét, kerekestől.

A madárról három rajzot készített. Az egyikén bulldogpofájú volt, a másikon hiányzott az egyik lába, a harmadikon pedig, mint azt írta is, az egyik lába helyén a repülő kereke éktelenkedett.

A vizsgálatot irányító tiszt, megmutatta az egyik rajzot a helybéli hegyivezetőnek, és megkérdezte, hogy az milyen madár lehet?

Az csak rápillantott és nyomban rávágta, hogy Szimurg.

Mikor a következőt mutatta, arra is azt mondta, hogy Szimurg, és a harmadikra is azt felelte, hogy Szimurg.

A tiszt elnevette magát, és mondta, hogy az nem lehet, mert nem is hasonlítanak egymásra.

– De bizony lehet – válaszolta a hegyivezető. – A Szimurg ilyen. Ahányszor csak látjuk, mindig más és más, és mégis, ugyan az madár.

Firdauszi *Sáhnáméjában* elmondja, hogy „*minden madarak közül a Szimurg volt az első, amely megteremtett*”.

A Madarak Királya, Borges műveiben is fel-felbukkan. Általában a XII. századi perzsa misztikus, Farad ad-Din Attár műve *A Madarak beszéde* kapcsán. A költeményben a madarak találnak egy hatalmas aranytollat. Mikor megtudják, hogy az a Szimurnak, a Madarak Királyának tolla, elhatározzák, hogy megkeresik. Sok megpróbáltatás után, mely közben a legtöbb elpusztul, harminc madár elér a Szimurg palotájába. Am ott senkit sem találnak. Végül rádöbbennek, hogy ők maguk, ők maguk harmincan, ők a Szimurg.

Firdauszi Szimurgja, az ősmadár, a madarak összes tulajdonságával rendelkezik, amolyan platóni archetípusnak tűnik. De amelyről a szufi Attár írt, már csak részben az, mert az ő Szimurgja, noha éppúgy rendelkezik a madarak minden tulajdonságával, meghatározott számú, darabból vagy láncszemből kapcsolódott össze, vált eggyé.

Bevallom Borges szűkre szabott ismertetője, adta az ötletet, hogy a régolvasott lurisztáni történetet továbbgondoljam.

Mi van akkor, ha (Én sem szeretem az ilyen kérdéseket, de most kényszerűségből mégis felteszek néhányat.) a titokzatos Szimurg valóban létezik? És, ha az angol pilóta repülőgépe tényleg beleütközött a madárba?

Talán a víziójában megjelenő apró madár, egy a harminc alkotóból? A hatalmas nagyságú pedig maga az egységük, a Szimurg?

Ez megmagyarázza a hallucinációt, melyben egyszerre volt jelen a rész és az egész? Ha az apró madár, amely egyben a Szimurg része is volt, elpusztult akkor megsérült a Madarak Királya is? Ki tudja? Gondoljunk csak arra a rajzra, melyen hiányzik a madár lába.

És ha megsérült, úgy maradhatott? Nem, mert így, fél lábbal, már nem volt a harminc alkotóból álló Szimurg, a Madarak Királya. Hogy újra az lehessen valamivel pótolnia kellett a hiányzó részt, hogy meg legyen az alkotó elemek száma? Lehet, hogy valamilyen megfontolásból, a repülő kerekét választotta?

Most e szükségszerű, de unalmas okoskodás után, visszatérek ahhoz a könyvhöz melyben az eredeti történetet olvastam. A könyvben, a történet leírása után egy csillag állt, amely a lap alján lévő megjegyzésre utalt.

Gyakran, a legfontosabb adatok apró betűvel szedve megbújnak valahol a lap alján egy megjegyzésben. Akkor is így volt. Valahogy így hangzott: A vizsgálat során a gép roncsára száradt vérnyomokból és tollfoszlányokból arra a következtettek, hogy egy madárral ütközhetett. A repülőgép egyik kereke hiányzott. A kerékre sem a leszállás helyszínén, sem pedig a gép feltételezett útvonala mentén, nem találtak rá.

| Márffyiné Horváth Henrietta

EGY GALÁNTAY SOHA

Galántay Jenő ráérős mozdulatokkal mindkét karján felgyűrte drapp színű ingét, majd nagyot sercintve beleköpött a tenyerébe. Összedörzsölte kezeit, és megragadta az ásó nyelét. Szakavatottan lépett az ásólapátra, és füttyörészve fordította ki a homokos, kavicsos földet. Nem sietett. Nem sürgette az égadta egy világon senki. Már elmúlt a tikkasztó meleg, a nap lenyugvóban volt. A tücskök ciripelésén kívül csak a kamrába bezárt kutya nyiffentései hallatszottak.

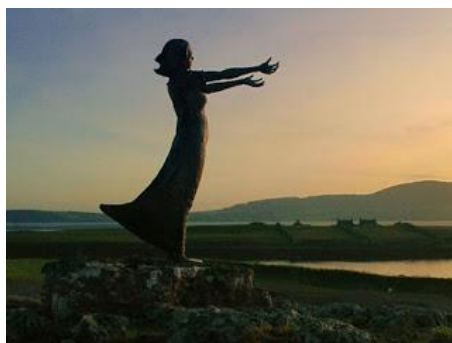
Időnként megpihent, ilyenkor nagyot húzott az odakészített demizsonból. Savanykás fehér bor lotyogott a fonatos üvegben. Csukott szemmel kortyolta a nedűt. Élvezte, ahogy végigsiklik nyelvén, nyelvőcsövén a zamatos ital. Önelégült bőfögéssel nyugtázta, hogy mégiscsak jól tette, amikor nem hagyta eladni az utolsó hordó borát. Az öreg Lada elvesztését még csak-csak elviselte. Járhatott dolgozni ő éppenséggel biciklivel is. De az anyósa többet fogyasztott, mint a vén kocsijuk. Az a kis rokkantsági járadék nem fedezte a pákosztos öregasszony etetését, itatását. A nyolcszáz öles szőlőt még a nagyapjától örökölte. Szívügye volt a gondozása. Nem különben a munkájának jól megérdemelt gyümölcse, illetve annak a leve. Nem gondolta volna, hogy anyósában vetélytársra lel a bor ivásában. Kemény ellenfél volt a mama. Galántay Jenőt fröccsivásban porig alázt. Mikor már hármát látott a vihogó mamából, Galántay hangos robajjal becsúszott a lóca alá. De nem abból a fából faragták, hogy effajta szégyent következmények nélkül hagyott volna. Egy galántai Galántay Jenő soha nem hagyja magát. De nem ám!

A szőlőst orvul a háta mögött játszották át a sógora kezére. Négy nap alatt az asszony a mama segédletével elrendezte a sógorral az egész üzletet. Neki csak ellenjegyeznie kellett a papirost. Már akkor elszánta magát arra, hogy véget vet ennek a kutyakomédiának. Egy galántai Galántay Jenővel ezt nem lehet megcsinálni. De nem ám!

Az utolsó lökést végzetes elhatározása véghezviteléhez a boroshordó adta. Galántay Jenő hihetetlen ragaszkodásának tárgyát képezte az ötven literes kádár remek. A tölgyfából készült alkalmatosság csordultig volt a három évvel azelőtti borverseny díjnyertes levéllel, galántai Galántay Jenő méltán híres, zamatos borával, melyet nyugdíjba vonulására tartogatott. Jó gazda módjára féltve pátyolgatott, őrizgetett. Nem is hitte, amit tulajdon két szemével látott délután, amint tolta hazafelé a kerékpárját. A kapujukon kihajtó zöld autó és az utána gördülő utánfutó ismeretlen volt a számára. De a hordót, tölgyfa hordót ezer közül is felismerte volna. Jajongott, mint a veszett marha. No, persze csak úgy magában, férfiasan. Befelé üvöltött. Az asszony meg az anyós pedig vele. Mert azért ugyancsak fancsali pofát vágott feléjük. Hiába mutogatták neki a borért kapott pénzt. Galántay Jenő valósággal nem örült az adásvételnek. Izzott benne a harag kegyetlenül. Megkutyálta magát, és a biciklijére ugrott. A tanyasor végén elérte az autót. Nem kevés könyörgés, pénz és káromkodás árán Galántay Jenő visszaszerezte jogos jussát. A kamrába rejtett utolsó demizson borát magához vette, a csahos házörzöt egyetlen rúgással betessékelte a kamrába, és rápántolta az ajtót. Ásót ragadott, kiballagott a kert végébe. Érezte, eljött a végső bosszú ideje, a leszámolásé. Egy galántai Galántay Jenő soha nem hagyja magát kiforgatni, megalázní. De nem ám!

Az ásólapát már keményebb agyagos réteget fordított ki. Ekkor a gödör már a melle közepéig ért, a hossza két és fél lépésnyi volt. Éppen megfelelőnek találta a méretet. Csettintett a nyelvével egy elismerőt, és fenékiig kihúzta a demizson tartalmát. Leállította az üveget a gödör egyik sarkába, és komótosan, szakavatott mozdulatokkal elkezdte a földet lapátolni saját magára.

Márffyiné Horváth Henrietta

■ *Csanády Nóra*

ÁLOM (JUDIT EMLÉKÉRE)

Rhodosz. Milyen régóta vissza szerettem volna jönni erre a csodálatos görög szigetre, és most, mintegy varázsütésre, újra itt vagyok.

A szemem még csukva tartom és csak élvezem a mediterrán illatokat. A babér, a rozmaring és a levendula fűszeres aromája elbódít, felkorbácsolja az érzéseimet. A Nap égeti a bőröm, testfelületem minden egyes négyzetcentiméterével igyekszem magamba szívni a forróságot. A sirályok a fejem fölött rikoltoznak, lecsapnak egy-egy halra, vagy a turisták által a parton hagyott kiflivégre. A kabócák fáradhatatlanul muzsikálnak, zenélő kedvüknek majd csak a leszálló alkonyat fog véget vetni. A tenger apró csobbanásokkal nyaldossa a part menti kavicsos, durva homokot, távolabbról mély dübörgés hallatszik, amint a hullámok megtörnek a sziklákon. Kinyitom a szemem, rám borul a kristálytisza égbolt, amit, mint valami makulátlan kék vásznat csak néhány repülő kondenzcsíkja kaszabol össze. Elöttem a végtelen tenger, apró hullámok fodrozódnak a felszínén. A napsugarak, mint milliányi pici tükör ragyognak a vízfelszínen, hogy teljesen elkápráztassanak. Felülök, és kezemből ellenzőt formálok homlokomra, hogy a vakító fényességtől megóvjam a szemem. Mögöttem a sziklás domboldalon agavék sorakoznak. Némelyikük már szinte az egekig növesztette virágzatát, kérkedve ékességével, hogy utána, a virágzástól kimerülten, húsos levelei elsorvadjanak.

Végignézek magamon. Milyen furcsa... miért nincs rajtam fürdőruha? Egy fekete selyem hálóinget viselek. Borzasztóan nevetséges lehetek. Szégyenemben és zavaromban összekuporodom, hogy minél inkább elfedjem magam, de később megkönnyebbülten nyugtázom, hogy senki nem figyel rám. Rengeteg ember lett hirtelen a parton, és mennyi az ismerős arc! Furcsa... nem is gondoltam, hogy a szomszédjaink is itt nyaralnak. Látom Suzant, aki egy hűtőtaszából sört vesz elő, azzal kínálja a férjét. Integetek neki, de ő nem vesz észre, pedig éppen erre fordítja a fejét. És ott, a piros napernyő mellett... hiszen ő Jill, a legjobb barátnőm a családjával. Miért nem szólt nekem, hogy ide utaznak? Mindig együtt szoktunk vakációzni. A gyerekeink is szeretik egymás társaságát, osztálytársak az iskolában. Felállok, kezemet a magasba emelve integetek, de Jill nem vesz észre engem. Kiáltok, ugrándozom a hálóingemben, hangom azonban a semmibe vész a fürdőzők csapta lármában.

Kezdem magam nagyon rosszul érezni. Miért vagyok egyedül? Hol vannak a gyerekeim, a férjem? Egyedül repültem volna ide? Ez lehetetlen! Itt kell lenniük valahol! Hol van Andrew, a legkisebb fiam? Hiszen ő még oly pici, és annyira szüksége van rám. Most tanult meg járni, én táplálom, még soha nem váltunk el egymástól. Meg kell keresnem őket!

Elindulok a parti fövényen. Meztlábbas talpamat nem égeti a homok, nem is szúrja a durva talaj. Keresztülázolok a törülközőkön, a matracokon, néha elbukom egy-egy lustán heverésző és napozó fiatalember lábában. Pásztázom a strandot, de sehol nem látom a gyerekeimet. A torkom kiszáradt, alig tudok nyelni, szomjúság gyötör. A Nap vakít, fáj a fejem, amikor a tenger felé próbálok nézni, a bántó ragyogás, mint egy éles kés, úgy fúródik a szememen keresztül az agyamba. Már sírok kétségbeesésemben, de senki nem segít. Láthatatlan árnyékként bukdácsolok a homokban.

Hátulról fejbe talál egy puha strandlabda. Az a nagy, kerek, több színű cikkből álló fajta, amit a világ összes strandjának megannyi bódéjában árusítanak. Felveszem a labdát és megfordulok. Lábam a földbe gyökerezik, szívem egy hatalmasat dobban, nem is a mellkasomban, hanem inkább a gyomromban. Nem tudok megszólalni, a meglepetéstől és a döbbenettől csak hápogok... Judy áll előttem.

– Na, mi van? Máris kifulladtál? Dobd már vissza! – kiáltja és nevet.

– De Judy... tényleg te... ez nem lehet igaz!? Hiszen te...

– Mi van velem? Már megint meg akarod úszni a röplabdameccset? Gyerünk, lustaság, futás a vízbe!

És mielőtt bármit is mondhatnék, már ott is hagy. Alakja olyan csinos, mint amilyen volt a betegsége előtt. Vidám. Hosszú fekete sörénye csak úgy lobog utána, amint a tűzpiros úszódresszben szalad előttem. Bőre napbarnított, izmos, ruganyos, mint amilyen egykoron volt.

– Judy! Állj meg, könyörgöm! Beszélünk kell! – rohanok utána, megpróbálom túlkiabálni a strand lármáját.

A parton végre beérem. Felhúzott térdekkel ül a sekély vízben, gyönyörködik a tengerben, kecses ujjával az apró kavicsok közt turkál.

– Lelassultál, Hugi! – szól élcelődve, amikor kifulladásra lerogyok mellé a homokba.

– Judy! Én annyira, de annyira örülök! Tehát mégis meggyógyultál? Nem értek semmit, hogyan lehetséges ez? Hiszen emlékszem, ott álltunk az ágyad mellett anyával, abban a szörnyű kórteremben. A morfiumtól elbódultan, de még így is kínokkal az arcodon feküdtél. Azután, az a szeptemberi esős nap... amikor végre megkönnyebbültél...

– Miről beszélsz, Kicsi? Rosszat álmodtál? – kacag.

– Hát persze! Csakis egy szörnyű álom lehetett.

A szívemet összeszorító acélpántok egyszeriben elpattannak. Olyan csodálatos ez a megkönnyebbülés! Persze, hiszen csakis egy rémálom volt. Judy hús és vér nő, szebb és sugárzóbb, mint valaha. Átölelem, de nem csak a karjaimmal, hanem szívem minden szeretetével. Hosszú haja az arcomat birizgálja. Belefúrom arcomat a vállába, ő is átölel, alig kapok levegőt az erős szorítástól, ezért kibontakozom a karjaiból.

– Annyi mindent akarok neked mesélni, Judy!

– Persze, persze. De most itt ez a csodálatos nap, a tenger! Annyi időnk lesz még. Most gyere mozogni – sürget, és felkapva a labdát, újra elillan.

Futok utána lélekszakadva, és megint kezd eluralkodni rajtam az a rossz érzés, hogy, bár visszakaptam őt, most megint elveszíthetem.

Utolérem.

Ő dobja felém a labdát.

Felugrok, beleütök, úgy, ahogyan a röplabdások szokták. Repül a tarka labda, pörög a magasban, egy pillanatra eltűnik a szemem elől, amíg a Nap elvakít, majd újra látom. Judy visszapasszolja. Csak a labdára akarok figyelni, nehogy elrontsam a játékot. Visszaütöm. Hosszú röppálya után a játékszer ismét a nővérem tenyerén csattan. Megpillantom Judy arcát és az iszonyattól úgy érzem, elhagy az erőm, a lábaim összezsugorlanak. A testvérem arca újra puffadt, a koponyáján húzódnó hatalmas műtői heg, mint egy groteszk pofa, gonoszul vigyorog rám. Tehát mégis igaz... és már zokogok.

– Judy! Várj! A fejed!

– Ó, semmiség – szól hátra a vállá fölött és beleveti magát a vízbe.

A lassan mélyülő tengerben próbálom őt utolérni. Futok, de a lábaim nem visznek előre, csak erőlködöm egy helyben. Négykézlábra ereszkedem, hátha kézzel és lábbal küszködve előre tudok jutni. Ordítok, de nem jön ki hang a torkomon, csak egy néma üvöltés hagyja el az ajkaimat. Lábujjaimmal már nem érzem a homokos medret, ezért úszni kezdek. A hullámoktól alig látom Judyt, csak néha bukkan fel a feje előttem. Beleadom minden erőmet a tempózásba, de egy helyben erőlködöm. Fejem a víz alá hajtom, majd amikor felbukkanok levegőért, Judy már egy hajón áll előttem. Taposom a vizet és integetek, de ő nem lát engem. Áll a hajókorlátra támaszkodva és a dédnagymamánkkal beszélget. Dédi? Ő is? Hogy került oda?

A hajóról egy hosszú kötél lóg le, bele kellene kapaszkodnom. Még egy tempó, és talán elérem. Feljövök levegőért, és a legnagyobb meglepetésemre azt látom, hogy már az egész tömeg, mindenki, aki a strandon volt, most a hajón beszélget. Ott áll Suzan, Jill a családjával, és a gyerekeim! Nem... A szívem zakatol a rémülettől. Ők nem tűnhetnek el! Végre elérem a kötelet és azon húzom magam tovább. A hajó túlköl, és minden dudálással egyre messzebbre kerülnek tőlem a szeretteim. Szorítom a kötelet, aminek tapintása lágyabbá válik, nem érdes és kemény, ellenkezőleg. Meleg és puha, mint egy vékony kezecske. A hajó folyamatosan dudál, a dobhártyámat tépi, hasogatja ez az elviselhetetlen láрма.

– Anya! Anya! Ébredj! Már percek óta csörög az ébresztőóra! Elkésünk a suliból – Matt, a középső fiam fogja kis kezével a karomat és ijedten ébresztget. – Anya, mi történt? Jól vagy?

– Persze, drágám! Jó reggelt! Gyere, hagy öleljelek át! Úgy örülök, hogy itt vagy!

– Anya, ez fáj, nagyon erősen szorítasz!

– Bocsáss meg, Matt, de olyan boldog vagyok, hogy itt vagy!

– Hiszen mi mindig együtt vagyunk!

– Igen, Kicsim, de ez a tudat, most különösen nagy kincs számomra!

Frideczky Katalin

VIHAR

Hát ezt is megértem! Itt vagyok! És nem haltam meg, mint ahogy patetikus pillanataimban képzeltem.

El se merem hinni, hogy nekem ez sikerülhetett! Akárcsak, ha elsőre könnyedén lejátszom egy darabot, vagy megoldok egy matematika példát, mindig élek a gyanúperrel, hogy itt valami rejtett csapda van, csak én nem vettem észre. Arra nem is merek gondolni, hogy ügyes vagyok, vagy okos.

Ha nekem valami sikerül, ott valami tévedés van!

A vágyaim mindig előreszaladnak és várják, hogy a lehetőségeim beérjék őket. Rendszerint hiába.

De most, de most sikerült! Vettem egy nyaralót a Balaton partján! Ki tudtam fizetni, senki senkit nem csapott be, minden simán ment, nem haltam meg, és már évek óta lejárrok, és nem szakadt le az ég!

Ó, olyan boldog vagyok itt, amennyire ember csak lehet!

Minden évben várom, hogy meglátogass. Minden percben rád gondolok. Illetve ez így nem helyes. Inkább úgy mondanám, hogy át vagyok itatva veled. A te szemeddel nézek, a te lábaddal rovom a kilométereket, a te nyelveddel csettintek egy jó vacsora után, a te bőrödöt simogatja a víz és pirítja a Nap, a te szemed tükröződik a mindenestés naplementékben.

Csak ölelkezni nem tudok egyedül. Ahhoz te is kellesz, a magad valójában. A vágyam megint előreszaladt, de odáig már nem jutott, hogy meg is testesítsen téged.

Kellesz! Hiányzol! Minden évben várlak. Az előreszaladt vágy egyik lábáról a másikra álldogál, nézi az óráját, vár és vár. A jöttödet várja.

Te nem is fogod fel, hogy valahol várnak. Nagyon! Helyette azt képzeled, hogy már rég elfelejtettelek, nem is hiányzol, pótoltalak valaki mással.

Nem jut el hozzád a kívánsom. Hiába erőlködöm. Az áramkör megszakadt valahol.

Hallgatsz, föl se hívsz. Néha egy-egy suta sms jön esténként, mikor kiülök a teraszra egy pohár bor mellé naplementét nézni.

El fogsz veszíteni! Nem bánod? Nem érzed, mennyire méltatlan ez hozzánk? Hiszen szeretjük egymást! Vagy ezt is csak a vágyaim szaladják előre?

Mi lehet fontosabb, mint a szerelmünk? Minden más fontosabb, mint a szerelmünk?

El fogsz veszíteni! Ezt most már nem csak gondolom. Valóban üzenem. És komolyan gondolom. Tényleg ezt akarod? El akarsz veszíteni?!

Lázás, kétségbeesett válasz érkezik: – Jövök, holnap estére ott leszek!

A zakatoló vonaton szilaj fantáziád vetélytársat vizionál. Azt képzeled, kettesben várlak egy izompacsirtával, akivel majd meg kell küzdened értem. Már suhogtatod a szablyádat, csitt-csatt, és az ellen holtan rogy össze...

Eléd megyek a vonathoz. Egyedül vagyok. Nincs vetélytárs! **Velem** kell megküzdened! És ez keményebb menet, mint fantáziahősökkel hadakozni!

Zaklatott vagy. Össze-vissza beszélsz, paksaméta levelet nyomsz a kezembe, hogy olvassam, olvassam, mielőtt bármit mondanék.

Nem értem, miért kéne levelet olvasnom, még ha hozzám is írtad, mikor itt vagyunk végre! Beszélhetünk is,

de talán jobb lenne nem beszélni, csak megölelni egymást szótlanul és döntení végre! Egymás mellett döntení persze, hiszen ez nem kérdés és nem levélkötegek dolga!

Leülünk a parton és miközben a levelet olvasom, kortyolunk bőséggel a jóféle konyakból, amit hoztál, és szívjuk egyik cigarettát a másik után izgatottságunkban.

Egymás szavába vágunk, sírunk és nevetünk és ágálunk és taszigáljuk és vonzzuk egymást. Az elektromosság szikrái pattognak ide-oda. Minden korttyal és cigarettaslukkal közelebb hozzuk a vihart, ami Badacsony partjai felől lila villámokat szór a vízre. Sötét az este. A villámok egyre sűrűbben repesztik meg az eget. Dörrenés nem kíséri, csak valami távoli halk moraj. Mi csattogunk és nevetünk és sírunk és kortyolunk és slukkolunk. Tisztázni próbáljuk, amit szavakkal nem lehet, és nem lehet konyakkal és nem lehet cigarettával.

És akkor leszakadt az ég!! A szél fákat tépáz és súlyos ágakat hajít a földre, reklámtáblákat fektet két vállra, cserepeket hord le a tetőkről.

Elindulunk a ház felé. Minden villám és dörrenés a kacajomból indul, ahogy nekivágok a záporzó esőnek. Nem talál el egyetlen cserép, vagy faág, vagy vihar tépte cégér. Csak kacagok és kacajom nyomán villám és mennydörgés! És esőáztatta ruhám tapad a testemhez, és araszolunk a ház felé, és minden, ami agyon sújthatna bennünket, mellénk esik, és én csak kacagok, kacagok, mint a vihar anyja, aki ma este el akar döntení mindent, ami az útjában áll!

Frideczky Katalin

Frideczky Katalin

LÉPCSŐHÁZ

Egyenként araszolnak a lépcsőn, apa és leánya. Föl-le, mikor hogy' hozza a sors. Az apa görcsösen kapaszkodik lánya kezébe, szinte összeforrnak. Egyszerre állnak meg pihenni, egyszerre botlanak meg a számtalan lejtőre koptatott lépcső valamelyikén, egyszerre dőlnek az ingatag korlátnak – meg kéne ezt már erősíteni –, fújtnak nagyokat, kerülnek egymás másik oldalára, cserélgetve a csomagokat, váltogatva a botot szorongató kezet.

Öreg bérház a Lipótvárosban. A liftakna kiépítve, de felvonó sose került bele. A lépcsőház a liftaknát keringeti körbe-körbe, félemeletenkénti pihenővel. A kovácsoltvas korlátra kiakasztva itt-ott szemetes zsákok duzzadoznak, bízva a lefelé haladó lakótársak segítőkészségében, akik majd megszánják őket és leviszik a kukába.

Az apa leánya, maga is idős asszony, hetente látogatja az öregot, bevásárol neki, kitakarítgat nála, elüldögél vele, beszélgetéseket kezdeményez, melyek mind elhamvadnak fellobbbanásuk pillanatában. Az apa egyedül él számtalan könyve társaságában. Faltól-falig, padlótól a mennyezetig könyvek és könyvek, akár egy közkönyvtárban. A szoba berendezése szinte egyébből sem áll, mint zsúfolásig tömött könyvespolcok garmadájaiból.

Az öreg, napsütéses délelőttökön kivonszol egy széket a körfolyosóra, és ölében egy albummal, órákat eltölt, csendesen nézelődve, vagy fennhangon előadást tartva a néptelen gangnak, míg feketére nem égeti a nap.

A leány sokszor már a földszinten hallja, ahogy az apja fennhangon beszél valakihez. Ilyenkor reménykedik, hogy az öregnek társasága akadt. Fölérve a harmadikra azonban konstatálnia kell, hogy az öreg magának tart kiselőadást. A körfolyosó közönsége a kisablakok függönyei mögé menekül, onnan leskel ki az öregre, *bolond szegény, jobb békén hagyni*.

Az öreg pedig nem bolond! Világ életében tanár volt, katedráról szónokolt, nagy tömegeknek. Hozzá van szokva hangja csengéséhez, a hallgatóság néma figyelméhez. Visszacsatolást nem igényelt soha. Ő előadásokat tartott, a hallgatók meghallgatták, ennyi. A vizsgákon hol ő szégyenített meg egy-egy diákot, hol őt hozták zavarba felkészültebb hallgatói, de mindannyiszor ura volt a helyzetnek. Sose maradt szégyenben, tévedéseit, hiányosságait mindig kimagyarázta. Ironikus stílusa önmagát sem kímélte, ezért sok mindent elnéztek neki.

Leginkább a lánya előtt szerette megjátszani a professzort. Csekély sikerrel. A leány átlátott rajta, de már régen lemondott arról, hogy az öregot szembesítse önmagával. Ráhangya, hadd sütkérezzon önnön teremtetten dicsfényében.

Kommunikálni nehéz volt vele, szinte lehetetlen. Az öreg önmaga zárkájában éldogélt. Nem hallotta meg a másik ember hangját, csak a saját hangjára figyelt. Elengedte a füle mellett, ha a leánya megpróbált a saját sorsáról mesélni neki, netán segítségért folyamodott.

Én így szoktam, *én* mindig mondtam, *én* így tartom, ez az *én* véleményem. Minden mondata és gondolata kizárólag saját maga körül forgott.

Betartotta az orvos utasításait, mert tisztában volt vele, hogy azok az *ő* javát szolgálják. Bevette a gyógyszereket, diétázott és került a megrázkódtatásokat. Sokáig akart élni.

Jó ösztönnel felismerte, mi az *ő* érdeke, és az életet úgy kanyarította, hogy az lehetőleg ne sérüljön. Mással nem törődött.

Két asszonyt temetett már el, s bár mindkettőhöz szerelem fűzte, halálukkal megszűntek számára létezni múltban és jelenben. Mindössze a saját érzelmei kivételének, anyagiassult megnyilvánulásainak fogta fel őket.

A leánya sem létezett számára hús-vér valójában, csak mint a hozzá fűződő érzelmeinek hordozója. Ha jön, és hoz valamit, az jó, annak örülni lehet. Ha kitakarít, az kellemes, mert tisztaság támad a nyomában. Ha nem sokat beszél, lehetőleg nem kér semmit és időben elmegy, vagyis békén hagy, ez nyugalmat jelent, ami szintén jó.

Az öreg nem szerette, ha fölzaklatták.

A leánya néha eljött érte, felöltöztette szépen és elvitte az orvoshoz. Ilyenkor botorkáltak le együtt, összekapaszkodva a csúszós, helyeként lejtősre koptatott lépcsőkön. A kijáratnál már várta őket a taxi, ami elvitte őket a Rendelőbe. Visszafelé bevásároltak. A leány keze tele volt csomaggal, miközben apját is megpróbálta egyengetni a lépcsőkön fölfelé.

Megpihentek a lépcsőfordulóknál, ilyenkor váltottak csomagot, botos kezét. Helyet cseréltek egymással. Döngött a lépcsőház a lépteik alatt. Az apa igen erőteljesen csapta lábait a földhöz. Nem uralta már a mozgását, mióta enyhe szélütés érte pár évvel ezelőtt.

A leány most is, mint rendesen, a korlát felőli oldalon haladt. Már majdnem felértek a harmadikra, mindössze pár lépcsőfok hiányzott, amikor az öreg hirtelen megcsúszott és teljes súlyával a lányára zuhant. Az megpróbálta felfogni az öreget és a korlátnak vetette magát.

A korlát megingott a lendülettől, a csomagok átrepültek rajta és hangos puffanással landoltak a liftakna alján. A leány félt, hogy a korlát nem tartja meg kettejüket, ezért egy erőteljes lökéssel eltaszította magától az apját. Az öreg a falnak esett és kinyújtott lábaival a lányának támaszkodott, szinte nekinyomva a korlátnak. A korlát csikordulva kifordult a helyéből, és mint egy kinyíló kiskertkapu, a mélység fölé lóbálta terhét, majd vele együtt lassan levált a helyéről, akár egy korhadtt fakéreg és megindult a mélység felé.

Az öreg sokáig úgy maradt, hátát a falnak vetve. Egy vékony gondolat futott át az agyán: mit fogok vacsorázni?

Pár perces tompulat után az apa feltápáskodott és a fal mellett araszolva elbotorkált a lakásajtóig. Reszkető kézzel illesztette a zárba a kulcsot, belépett és magára zárta az ajtót. Biztonságban volt. Nem nézett a leánya után. Tériszonya volt, betegesen irtózott a tátongó úrtól. Az orvos különben is eltiltotta az izgalmaktól.

Frideczky Katalin

Debreczeny György

versei

porold le rozsdás poroltódat

(kollázs Boldogh Dezső verseiből)

lebegünk alá az örök paplanokba
nyugodtan porold le rozsdás poroltódat
leked szobra eléggé befülledt
mielőtt tüze is emléktárggyá lenne

hónunk alatt hordozva bölcs fejünk
mint elmebeteg kutyák az éjszakákat
irányaink forgó paplanai közt
a múltnak holdját mind együtt ugatjuk

idebent lassan éjszakára fordul
még nem tudod még kivárod mit hoz
kit anya szült vagy klórozott tömeg
hatalmasok barna bábuja a vécén

mielőtt emléked naptalanná lenne
vécé öblíti a múlt öt sajgó sebét
megragott sápadt paplana a létnek
lebeg hónunk alatt akár az éjszaka

nézed a kígyót

mikor az úton átmegy a tűzcsap
mindig akkora zajt csap
a kígyó az uborkára feltekeredik
nézi a gyűrűk háborúját a csillagok ura

monitoron nézed a kígyót
mérik hogy mennyire izzadsz
már megint nyersz egy nagyot nyelsz
cigányútra megy a fémkereskedő

nem tudok én már a tenyeredből
zsenge tarackfüvet legelészni kedves
hányni kell de nem tudok én már hanygni
érezem még jóra fordulhatna minden

velünk iszogat a vak
komondor is a falunapon
mert vétkesek közt trafikos aki néma
ki mint vet a verőgépen úgy esik át

mikor az úton átmegy a törpe
nyolc óriás védelmezi őt
de jó hogy minden megtörténik újra
jöjj barátom álljunk be a sörbe

a tornyokra kifeszített köteleken
éhező táncosok és akrobaták
uborkástól megeszik a kígyót
minden hatalmat egy kőphalloszra ruházunk

monitoron nézed a phalloszt
ahogy pénzt oszt
valaki hazavitte a toronyórát
itt hagyta neked a láncot

örvendj és táncolj
látod hogy mennyire izzadsz
itt van most ez a zsenge tarackfű
gyakorold szépen a hányást

mintha először kéneznék erre újra

Marno János Kénezés c. versének átírata

a sárgaság behavazódik
de kérdéses lehet
a mélysárga magassága
a réteg sárgasága
rétegzettsége a réten

nemhogy világos ó dehogy
a kén egy kerti csap
belőle bor folyik
itt világos kén beszél
dehogyan az ipari só!

ó sárgaság te mélymagas
ként kér a nép
most adjatok neki!
mikor a köntörfalról szólok
az tiszta kénezés

mintha először kéneznék erre újra
amit nem mondtam
magáért beszél
egyesek szerint pedig többek
kénezik a sót sózzák akként

Bátai Tibor versei

Creatio continua

Fedésben volt. Az ego árnya nem engedte látni a végrehajtás totális szabadságát. Kis híján beleroppant a bántó kényszerekbe

(belegondolva, ma sem érti, miként tudott lakni készen kapott korlátai között).

Tizenkilencre (meg)hívott alsó volt az első villanás. Beleborzong, ha felidézi, mit érzett rádöbbenve, hogy ki az osztó

(persze, azóta sincs folytonos nyelésben, mégsem nyúlt többé cinkelt lapokhoz).

Akkor megértette, hogy nem volt, és sohasem lesz kulcsrakész. Feltárult előtte a folyamatos teremtés titka.

Gyémántnál keményebb, leheletnél lágyabb

Próbálkozásaidnak ellenáll. Még felületét sem tudod megkarcolni kérdéseiddel. Nincs algoritmus, az érvelése nem modellezhető. Részleteiben szublimálhatatlan, csak egészben lehet tied s egészen – ha fenntartások nélkül átadod magad. Mestermű, amely téged teremt újra. Semmit sem kell tenned. Csupán lélegezz.

Még szoknom kell

Ki is lett volna képes a helyemben, folyamatosan adásra kapcsolva észlelni: jelei foghatatlanok. Idő kellett hozzá, hogy belássam, már régen vételre kellett volna állni. Az igazi meglepetés ekkor ért. A jelfolyam félreérthetetlenül téged közvetített, csakhogy belülről. Még szoknom kell folytonos jelenléted.

Non aliud

Itt keresd, nem-létezése helyén. Ha rád szólnak, tégy úgy, és vedd észre magad! Rá fogsz ismerni, akiből mindennel és mindenkivel együtt következel. Ahol megérinted, az a legmélyebb pont. Átveszi tőled a nehézkedést: innen már csakis fölfelé zuhanhatsz, egészen önmagadig. Egód görcsét feloldva esélyt nyersz fényre váltani az elkülönültség sötétjét. Rajtad áll, mihez kezdesz vele, miként az is, hogy mások terhén osztozva megőrizd a súlytalanság állapotát. Igaz, nem avatkozik beléd, de magadra utalva is végig vele maradhatsz.

Kertész Márton versei

Hol volt, hol nem volt

*„Ha az ember elvesztette azt az illúziót,
hogy örökké él, akkor teljesen mindegy,
néhány órája vagy néhány éve van-e még hátra.”*
Jean-Paul Sartre

hol volt, hol nem volt,
nem is olyan régen
ágyamba lopakodott a Hold
– közhelyektől távol –
valami Édenről mesélt
s mint szikkadt öreganyó
suttogott a fülembbe,
csábított csalogatóan csalfa
éjszakák ezüst tükrébe –
rücskös karvalyujjak süvítve arcom előtt
üveges havat szórtak szemembe
Andersen hideglelős tájairól, –
fekete macskák jajától mgrészegülve
kellette ráncos bőrének ezüstjét, – s én
félve éreztem mint csókol
ezer évnyi alvást szemhéjamra
hűvös lehelete...

Rózsaszín pokol

Emberarcú demokrácia –
ó igen, mennyire, de mennyire jó,
hogy nem őrzik karámba zárva
életfa álmainkat...

Emberarcú demokrácia,
melyben az önző jólét
és kirekesztés karöltve
pipálnak ki embereket,
sorolva zúzdába,
üveges lelkek koppannak
betonépítmények falán,
rejtőzködnek aluljárók
sötét zugába,
sodródhatnak a kivetettség
tikkasztó poklaiba...

Emberarcú demokrácia,
melyben Istent
prédikáló istentelenek
élik hatalmi ambícióikat
Moloch és Mammon,
két vigyori úriember

kopogtat a szélesre
tárt ajtókon,
s a falra kent embriók
mint arcon elmázolt könnycseppek
kiáltanak az égbe...

Emberarcú demokrácia,
melyben csak a hobók
egzisztálnak úgy,
hogy elvetnek mindennemű
meghunyászkodást,
megvetve lábaikat a
társadalom peremén s a
SZABADSÁG
Damoklész kardja
csüng fejük fölött,
mint egyetlen fix pont,
lehetőségek és kétségek
kísérik felelőtlenségnek
tűnő
KERESZTVÁLLALÁSUKAT,
a tévedés fölöttébb biztos
valószínűségével számolva
konok kitartással
markolásszák a
SZABAD DÖNTÉS JOGÁT...

Emberarcú demokrácia,
melyben könnyelmű politikusok,
temetve s temetkezve,
két és még egynéhány
véres öldöklés,
Trianon örökségén
sírdogálva
dacolnak a tömegvonzás
kérelhetetlen törvényeivel,
rózsaszín álmokba burkolva
vezetnek
siralomvölgyek fölött
lágyan, selymesen
kapitulálnak tar koponyák hegyén,
vajha tükör kísérné
múltunk s jelenünk,
láttni vélném,
amint a benne elfekvő arcok
vitathatatlan eleganciával
sodródhatnak,
málló ezüstlapok fényében
atomokra hullva
a háborúk, önző jólét, kivetettség
és tökélyre vitt magány
kábító iszonyába...

Emberarcú demokrácia
melyben hínár és
amőba, békanyál fedi
az élet vizét...

Társadalmi célú hirdetés

1.

Minden csillagok közt van egy csillag,
melynek Hélios az neve. E csillagnak
van néhány bolygója, melyek egyikének
Föld a neve. A Föld ad életet növénynek,
állatnak és embernek.

A rút és ostoba vetekszik itt a szépséggel
és ésszel, és ez ármány küzdelem
festi kékre az eget, teszi virágzóvá a mezőt
és fedi a teret néha emésztő, szürke köd.

2.

Bár csillagporból lett minden,
mi található messzi földön és égen,
a Föld szülte meg az életet.
Barázdált arcán az árkok, ha megmozdulnak
olykor házak dőlnek össze.
Ha könnyei fakadnak, a patakok elerednek.
De vidám tavaszi szélben, ha szívét kitarja
életet, értelmet lehel a mindenségbe.
Hát ezért szeressétek őt, és vigyázzatok a Földre!

Ott voltunk

Ott voltunk mi mindahányan,
Szívünkben tűz és lilium,
Szemünkben csillagos égbolt,
Ádám és Éva utódai
Káin és Ábel ivadéakai,
Énókh és Júdás leszármazottjai,
A fény és árny szülőttei,
Téren és időn túl,
Ott voltunk mi mindahányan
A Tigris és az Eufrátesz kanyarulatánál,
A Nílus hömpölygésénél
Ujjongtunk a Napnak és a Holdnak,
Altamira barlanglakóiként
Mamutokra vadásztunk,
Idegen törzsekkel harcoltunk,
És ifjú hajadonokat áldoztunk
Tollas kigyó kegyeiért nyugati halmokon,
Ott voltunk Ninive romlásánál,
Luxor és Karnak munkálatainál,
Ismeretlen földrészek bugyraiban
Lemuria és Atlantisz kultúráját egyengettük,
Mi növények, állatok, Istenek, félistenek és
Emberek Trója ellen vonultunk,
Éjjeli tábortüzeknél harcra készen
Szokratész bölcsességeit hallgattuk,
Taigetosz szikláiról az élehetetleneket
A mélybe taszítottuk, Thermopülosznál
Perzsákkal vívott csatákban edződünk,
Nagy Sándor seregeivel Dareioszt ostromoltuk,
És győzelmeink csak a csillagok

Fényével voltak azonosíthatók,
De már Rómát építettük...

Ott voltunk mi mindahányan
Keleten a nagy fal építésénél,
A hunok táborában
Csillagösvényen vágtaztunk,
És ott voltunk mi Rómában,
Vérengző császárok és gyűjtogatók,
Szégyellnivalók, és ártatlanul megvetettek,
És amikor Jézust kellett volna kiáltanunk,
De csak Barabás tört elő részeg torkunkból,
Megvetettük a paráznákat és a vámszedőket,
Pogányokat égettünk, és Jeruzsálemért küzdöttünk,
Kardfogatunk a gyerekekre rándult,
Az anyákat megerőszakoltuk,
Mi, növények, állatok és emberek,
Istennek fiai, a Sötétség urai,
Halhatatlan halandók,
Agonizáló tehetetlenek,
A mindenség parányi részecskéi,
Részei a mának,
És jövő formálói a holnapnak,
Ott voltunk mi mindahányan,
Szemünkben duzzadó vérerek,
Szívünkben fájdalom és gyűlölet,
Reményei a mindenségnek,
Öreg ifjak és ifjú vének,
Életigenlők és halálosztók,
A középkor sötét lovagjai,
A felvilágosodás katonái,
A tudományok felkent papjai,
Utcájában kéregető koldusok,
Koldusai a mindenségnek,
Pöfeteg urai a mának,
Árulással szerzett, hamis érméssel,
És dagadó kebelrel,
Mint, Titanic fedélzetén
A tétlen haszonlesők,
A Doberdónál örködők
A Donkanyarnál telelők,
Az Ardenekben karácsonyozók,
Hirosimában és Nagaszakiban,
És Srebrenicán nyaralók...

De, ott vagyunk mi minden erdőtűzben,
Jéghegyek olvadásában,
Szökőárak hullámtörésében,
Minden kiköpött rágógumiban,
Fékezett habzású mosóporokban,
Az összes félig rágott hamburgerben,
Milliárdnyi széttaposott műanyagflakonban,
Egy ózonhiányos hulladékgyűjtő tartályban,
Hitünk fogytán, hátunk hajlott,
És a flakon is fogva tart, a tartály szűk,
Arcunk nyomott, orrunk görbe,
Izmaink ernyedtek,
Szemünkben duzzadó vérerek,
És szívünk is
feneketlenül üres...

Serfőző Attila versei

Úgy kerestelek

Úgy kerestelek,
ahogy lámpafénye kutat
az irgalmatlan térben,
mint kagyló húzába rejtőzködőt,
akár Szu-Csong herceg a nőt.

KacsARINGÓS folyó mentén
követtelek,
zivataros határokon át,
fény is miattad lettem,
s érted akasztottam igát.

Több vagy

Nem vagy enyém,
de a magadé sem,
égbe cikázó angyal tán (?)
Tilos, az elérhetetlen
könnyező magány.

Testem virraszt, míg álmodom
a melletted ködét,
körülleng feszes illatod,
a bénának hitt csend
mellembé harapott.

Páncélsönd

Ha nincs rólad hírem,
nem remélem a volt illatát,
s áthangolt zongorák
ujjrendje másolódik bennem.
Ha nem hallok felőled,
oda minden remény,
lelkemben szótlánul botorkál a sötét,
és a fény.

Őszelő

Ólom fénnel érkezik a reggel,
mulandó, üres szavakat suttog,
majd elillan büszke kerekével,
a házak mögött falevél csattog.

Röggé tapad a csillogó szél is,
utcánk végéig bukdácsol,
hamuszürke az ég,
hamarosan vihart ácsol.

Főszerkesztő: Szinay Balázs

Főszerkesztő-helyettes: Beri Róbert

Szerkesztő: Szecsődy Kristóf

A folyóiratban található művek közléséhez a szerzők hozzájárultak. A folyóirat kereskedelmi forgalomba nem kerül, tartalma pdf formátumba letölthető, szabadon nyomtatható. Az anyag nyomtatott formában való megrendelésére lehetőség van a nyomtatás és a postaköltség árának megfizetésével. Érdeklődni ez ügyben a szinba@gmail.com email címen lehet.

Elérhetőségek:

Klubunk weboldala: www.lancolat.blogspot.com

Folyóiratunk weboldala: www.comitatusfolyoirat.blogspot.com

Könyvkiadás: www.konyvkiadasolcson.weebly.com

A folyóirat tartalma az *1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról* alapján szerzői jogvédelem alatt áll, bármilyen tartalom felhasználása és terjesztése a szerző/k engedélyéhez kötött.

Vegyél részt te is munkánkban és küldd be nekünk novelládat, versedet, cikket stb., melyet szerepeltetnénk folyóiratunkban!

E-mail: szinba@gmail.com.